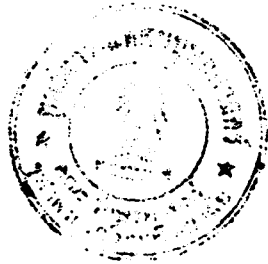

๑๖

ห้ามยืมออก

ศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในจังหวัดระยอง

นายพูนศักดิ์ วงศ์มกรพันธ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภูมิศาสตร์ ภาควิชาภูมิศาสตร์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2547

ISBN 974-17-6167-8

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พจนานุกรม

POTENTIAL OF AGROGARDEN DEVELOPMENT FOR AGROTOURIST ATTRACTIONS
IN CHANGWAT RAYONG

Mr.Poonsak Wongmakornpan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in Geography

Department of Geography

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2004

ISBN 974-17-6167-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว
เชิงเกษตรกรรมในจังหวัดระยอง

โดย

นายพูนศักดิ์ วงศ์มกรพันธ์

ภาควิชา

ภูมิศาสตร์

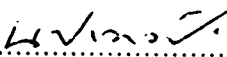
อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรศักดิ์ ศิริไพบูลย์สินธ์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

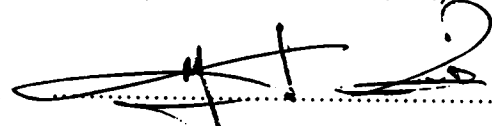
 คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ นโรตม์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา)

 อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรศักดิ์ ศิริไพบูลย์สินธ์)

 กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ผ่องศรี จันท้าว)

 กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ศุภฎี ขาญลิขิต)

พูนศักดิ์ วงศ์มกรพันธ์ : ศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในจังหวัดระยอง. (POTENTIAL OF AGROGARDEN DEVELOPMENT FOR AGROTOURIST ATTRACTIONS IN CHANGWAT RAYONG) อ. ที่ปรึกษา : ผศ.สุรศักดิ์ ศิริไพฑูริย์สินธุ์, 158 หน้า. ISBN 974-17-6167-8.

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม รวมทั้งศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคของสวนเกษตรที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดระยอง

การวิจัย เริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานจากแบบสอบถามเชิงทัศนคติในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ประกอบด้วย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการที่มีประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวซึ่งเป็นผู้ให้คำแนะนำนักศึกษานี้ด้วย กลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มเกษตรกรเจ้าของสวนเกษตร เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอและผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดระยอง เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพสวนเกษตร

การวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในจังหวัดระยอง จำนวน 13 แห่ง พิจารณาจากดัชนีชี้วัดศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 6 ดัชนี ซึ่งแต่ละดัชนีชี้วัดมีค่าน้ำหนักของการชี้วัดศักยภาพแตกต่างกันเรียงตามลำดับความสำคัญมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังต่อไปนี้ ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ด้านสภาพแวดล้อม ด้านสภาพการเข้าถึงและด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ทั้งนี้ในแต่ละดัชนีชี้วัดได้สร้างตัวแปรย่อยภายในดัชนีชี้วัด เพื่อคำนวณหาค่าระดับศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ด้วยเทคนิคการถ่วงน้ำหนัก

ผลการวิเคราะห์หาค่าระดับศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม พบว่า กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพสูง มีค่าคะแนนระหว่าง 72.27 - 86.54 จำนวน 4 แห่ง กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพปานกลาง มีค่าคะแนนระหว่าง 58.00 - 72.26 จำนวน 1 แห่ง และกลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพต่ำ มีค่าคะแนนระหว่าง 43.74 - 57.99 จำนวน 8 แห่ง

สภาพปัญหาและอุปสรรคของพื้นที่สวนเกษตรที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว แยกตามศักยภาพของสวนเกษตรทั้ง 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มสวนเกษตรศักยภาพสูง พบว่า ยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงเล็กน้อย กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรศักยภาพปานกลาง พบว่า ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ไม่มีประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรแบบดั้งเดิมเหลืออยู่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ยังขาดที่พักและร้านอาหาร - เครื่องดื่มให้บริการกับนักท่องเที่ยว การใช้ป้ายสื่อความหมายในการอธิบายพืชพันธุ์ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ ด้านสภาพแวดล้อม ยังมีปัญหาด้านการสร้างทัศนียภาพในพื้นที่และการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับพื้นที่และธรรมชาติ ด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ยังขาดระบบการให้ความรู้หรือคู่มือประกอบการเที่ยวชมและให้ความรู้ทางด้านเกษตรให้กับนักท่องเที่ยว ขาดการจัดพื้นที่สาธิตและเรือนเพาะชำให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำกิจกรรมทางการเกษตร รวมถึงการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักในกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรศักยภาพต่ำ พบว่า ยังขาดแคลนแทบทุกด้านโดยเฉพาะด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ทรัพยากรทางด้านเกษตรของแต่ละสวนไม่มีความโดดเด่นดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวสามารถพบเห็นได้ทั่วไป

ภาควิชา.....ภูมิศาสตร์.....ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา.....ภูมิศาสตร์.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา.....2547.....

4480160322 : MAJOR GEOGRAPHY

KEY WORD : AGROTOURISM / POTENTIAL / RAYONG / TOURISM

POONSAK WONGMAKORN PAN : POTENTIAL OF AGROGARDEN DEVELOPMENT FOR AGROTOURIST
ATTRACTIONS IN CHANGWAT RAYONG. THESIS ADVISOR : ASST.PROF.SURASAK SIRIPAIBULSIN.
158 pp. ISBN 974-17-6167-8.

The objective of this research is to assess the potential and find out the barriers to develop agrogardens to be agrotourist attractions in Rayong province

The study process starts from collecting the basic information by survey of attitudes about developing agrotourist attractions from relevant people, comprise of the experts and scholars in tourism science : who also define the weight of each criterion, farmers and farmland owners, officials of agriculture district and people related to agrotourism of Rayong province.

In order to measure the potential to develop an agrotourist attraction, 6 criteria are adopted to measure the existing performance of such areas. Those criteria are by priority from highest to lowest as follow ; value for tourist attraction, tourism management, constraints to satisfy the tourists, attractive surrounding, approachability and convenience. Many variables are generated from each criterion referring to the concept of geography and tourism management. The variables are grouped by each criterion and analyzed by the weighted average technique.

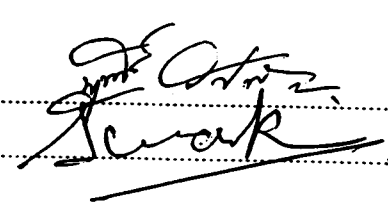
The analysis result shows that there are 4 highest potential agrogardens in Rayong, which score between 72.27 and 86.54. One agrogarden getting moderate score during 58.00 - 72.26. Lastly, the low potential areas for tourist attraction, ranging between 43.74 and 57.99.

Besides, the research indicates the adverse conditions and barriers of agrogardens for being the tourist attractions. That can be explained in 3 groups as mentioned above ; the high, moderate and low potential groups. Firstly, the high score group lacks of a little facilities. Secondly, the moderate score group has several drawbacks in some aspects i.e. ; value aspect - no indigenous agroculture and tradition remained, convenience aspect - absence of accommodation, restaurants, signs for plants description and advertising, surrounding aspect - difficulty to create the attractive views and activities suitable to its conditions, tourism management - no media to educate the tourists about agrosience, for instance, no handouts and guidebooks. Furthermore, lacking of demonstrative plantation or greenhouse can cause the less activities for tourists to participate in and also inadequate advertising is still the vital problem for development. Lastly, for the low potential group, it still has the deficiency in almost all 6 aspects especially in the value aspect owing to the less outstanding attractiveness of its resources and surroundings

Department.....Geography..... Student's signature.....

Field of study.....Geography..... Advisor's signature.....

Academic year.....2004.....

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ดีด้วยความกรุณาอย่างสูงของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรศักดิ์ ศิริไพบุณย์สินธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ความรู้ คำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่างๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิจัยมาโดยตลอด ตลอดจนคณาจารย์ในภาควิชาภูมิศาสตร์ที่กรุณา ถ่ายทอดความรู้ ตลอดระยะเวลาของการศึกษา รวมทั้ง ทุนการวิจัยส่วนหนึ่งซึ่งได้รับจากทุน อุดหนุนโครงการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการผู้มีประสบการณ์ทางด้านการท่องเที่ยว เกษตรกร เจ้าของพื้นที่สวนเกษตร เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอและผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรใน จังหวัดระยอง ที่ให้ความช่วยเหลือ ความร่วมมือ และอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลภาคสนามครั้งนี้

ท้ายสุดนี้ขอกราบขอบพระคุณบิดา - มารดา ผู้ที่ได้ให้ทุกสิ่งทุกอย่าง โดยเฉพาะความรัก และกำลังใจที่ทำให้ข้าพเจ้าประสบความสำเร็จในการศึกษา รวมทั้งขอขอบคุณกำลังใจ กำลังกาย ที่มีให้กันได้ตลอดเวลา จาก สุนนท์, วิมลมาศ, ชูเกียรติ, ธิดา และชานภา วงศ์มกรพันธ์ ขอขอบคุณ คุณพลากร หลีล้วน ที่ช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลร่วมกันที่จังหวัดระยอง ขอขอบคุณ มิตรภาพดีดีจากเพื่อนร่วมชั้นเรียน ภาควิชาภูมิศาสตร์ (ธีรวุฒิ, ภูวไนย, สุติรัตน์, วนิดา, กัณฐรัตน์, อรรชума และเครือวัลย์) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและเพื่อนๆ เอกสังคมศึกษา รุ่นที่ 27 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรที่มีให้กันตลอดมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฏ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 แนวเหตุผล.....	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.4.1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา.....	3
1.4.2 ขอบเขตเนื้อหา.....	4
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	5
1.6 แหล่งข้อมูล.....	7
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
1.8 นิยามศัพท์.....	8
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว.....	12
2.1.1 ขอบเขตและความหมายของการท่องเที่ยว.....	12
2.1.2 ขั้นตอนการวิวัฒนาการของแหล่งท่องเที่ยว.....	15
2.1.3 แนวคิดและหลักการการจัดการการท่องเที่ยว.....	16
2.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และการจัดศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว.....	22
2.1.5 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism).....	25
2.1.6 ผลกระทบจากการท่องเที่ยว.....	27

	หน้า
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม.....	30
2.2.1 แนวคิด หลักการ และรูปแบบของการเกษตรในปัจจุบัน.....	30
2.2.1.1 เกษตรกรรมแผนใหม่ (Modern Agriculture).....	30
2.2.1.2 เกษตรทฤษฎีใหม่.....	30
2.2.1.3 เกษตรกรรมธรรมชาติ (Natural Farming).....	31
2.2.1.4 เกษตรกรรมอินทรีย์ (Organic Farming).....	31
2.2.1.5 เกษตรกรรมผสมผสาน (Integrated Farming).....	31
2.2.1.6 เกษตรกรรมแนวธรรมชาติแนว MOA (MOA Nature Farming).....	31
2.2.2 ความหมายและขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม.....	32
2.3 การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism Development)....	38
2.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	41
3. พื้นที่ศึกษา.....	44
3.1 สภาพทั่วไปของจังหวัดระยอง.....	44
3.1.1 ประวัติความเป็นมา.....	44
3.1.2 ขนาดและที่ตั้ง.....	45
3.1.3 การปกครอง.....	45
3.1.3.1 การบริหารราชการส่วนภูมิภาค.....	45
3.1.3.2 การบริหารราชการส่วนกลาง.....	45
3.1.3.3 การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น.....	45
3.2 ลักษณะทางกายภาพและทรัพยากรธรรมชาติ.....	47
3.2.1 ลักษณะทางกายภาพ.....	47
3.2.2 ลักษณะภูมิอากาศ.....	47
3.2.3 ทรัพยากรธรรมชาติ.....	48
3.2.3.1 ทรัพยากรดิน.....	48
3.2.3.2 ทรัพยากรแหล่งน้ำ.....	50
3.2.3.3 ทรัพยากรป่าไม้.....	54
3.2.3.4 ทรัพยากรแร่ธาตุ.....	55

สารบัญ (ต่อ)	ณ หน้า
3.2.3.5 ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว.....	56
3.2.3.5.1 แหล่งท่องเที่ยวทั่วไป.....	56
3.2.3.5.2 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม.....	62
3.2.3.5.2 พื้นที่สวนเกษตรที่ทำการประเมินศักยภาพเพื่อ พัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม.....	64
3.3 ลักษณะทางสังคม.....	70
3.3.1 ประชากร.....	70
3.3.2 ศาสนา.....	70
3.3.3 ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และการละเล่นพื้นเมือง ประจำจังหวัด.....	72
3.3.4 โครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค.....	73
3.3.4.1 การคมนาคมทางบก.....	73
3.3.4.2 การคมนาคมทางน้ำ.....	77
3.3.4.3 สนามบิน.....	77
3.3.4.4 การไฟฟ้า.....	78
3.3.4.5 การโทรคมนาคม.....	78
3.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจ.....	79
3.4.1 ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด.....	79
3.4.2 ข้อมูลพื้นฐานทางการเกษตรของจังหวัดระยอง.....	80
3.4.2.1 การกลั่นกรอง.....	80
3.4.2.2 ปศุสัตว์.....	82
3.4.2.3 การประมง.....	82
3.4.3 อุตสาหกรรม.....	83
4. วิธีการดำเนินการวิจัย.....	85
4.1 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย.....	85
4.1.1 ลักษณะของข้อมูล.....	85
4.1.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data).....	85
4.1.1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data).....	86

สารบัญ (ต่อ)	ญ
	หน้า
4.1.2 กลุ่มประชากรตัวอย่าง.....	86
4.2 วิธีดำเนินการวิจัย.....	87
4.2.1 วิธีการสุ่มตัวอย่าง.....	87
4.2.2 วิธีการเก็บข้อมูล.....	87
4.2.3 การสร้างดัชนีชี้วัดที่ได้จากแนวความคิดทางภูมิศาสตร์และ การจัดการท่องเที่ยว.....	88
4.2.4 การสร้างตัวแปรย่อยภายในดัชนีชี้วัดที่ได้จากแนวความคิด ทางภูมิศาสตร์และการจัดการท่องเที่ยว.....	89
4.2.5 การปรับค่ามาตรฐาน.....	91
4.2.5.1 การปรับค่าคะแนนมาตรฐานภายในตัวแปรย่อย ให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน จำนวน 29 ตัวแปร.....	91
4.2.5.2 การปรับค่ามาตรฐานจำนวนตัวแปรย่อยในดัชนีชี้วัด.....	104
4.2.6 การหาศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็น แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม.....	104
4.2.7 การจำแนกกลุ่มพื้นที่สวนเกษตรตามลำดับศักยภาพ.....	105
4.2.8 สภาพปัญหาและอุปสรรคของสวนเกษตรที่จะมีผลต่อ การพัฒนาการท่องเที่ยว.....	105
5. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	106
5.1 การศึกษาทัศนคติ ความคิดเห็นและความต้องการของ นักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร.....	106
5.1.1 แหล่งที่มาของนักท่องเที่ยว.....	107
5.1.2 โครงสร้างของนักท่องเที่ยว.....	107
5.1.3 พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว.....	109
5.1.4 วัตถุประสงค์ในการเดินทางและการรับข้อมูลข่าวสาร.....	111
5.1.5 ความคิดเห็นและทัศนคติต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม.....	112
5.1.6 รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม.....	114
5.1.7 การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม.....	116

สารบัญ (ต่อ)

ฎ

หน้า

5.1.8 การกลับมาเที่ยวซ้ำ.....	117
5.2 การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม.....	119
5.2.1 คำนำนักดัชนีชี้วัดศักยภาพจากผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว.....	119
5.2.2 ค่าคะแนนมาตรฐาน.....	120
5.2.2.1 การปรับค่าคะแนนมาตรฐานภายในตัวแปรย่อย ให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน.....	120
5.2.2.2 การปรับค่ามาตรฐานจำนวนตัวแปรย่อยในดัชนีชี้วัด.....	121
5.2.3 การจำแนกกลุ่มพื้นที่สวนเกษตรตามลำดับศักยภาพ.....	123
5.3 สภาพปัญหาและอุปสรรคของสวนเกษตรที่จะมีผลต่อการพัฒนา การท่องเที่ยว	127
5.3.1 สภาพปัญหาและอุปสรรคของพื้นที่สวนเกษตรต่อ การพัฒนาการท่องเที่ยวจากดัชนีชี้วัด	127
5.3.2 สภาพปัญหาและอุปสรรคของพื้นที่สวนเกษตรต่อการพัฒนา การท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของพื้นที่และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง.....	134
6. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	135
6.1 สรุปผลการวิจัย.....	135
6.2 ข้อเสนอแนะ.....	139
รายการอ้างอิง.....	141
ภาคผนวก	144
ภาคผนวก ก.....	144
ภาคผนวก ข.....	156
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	158

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ 1.1	10
ตารางที่ 3.1	48
ตารางที่ 3.2	49
ตารางที่ 3.3	51
ตารางที่ 3.4	52
ตารางที่ 3.5	66
ตารางที่ 3.6	71
ตารางที่ 3.7	72
ตารางที่ 3.8	74
ตารางที่ 3.9	75
ตารางที่ 3.10	79
ตารางที่ 3.11	82
ตารางที่ 5.1	107
ตารางที่ 5.2	108
ตารางที่ 5.3	110
ตารางที่ 5.4	111
ตารางที่ 5.5	112
ตารางที่ 5.6	113
ตารางที่ 5.7	114
ตารางที่ 5.8	114

สารบัญตาราง (ต่อ)

๘

	หน้า
ตารางที่ 5.9 กิจกรรมที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวทั่วไปให้ตัดสินใจเดินทาง ไปท่องเที่ยวยังแหล่งเกษตรกรรม.....	115
ตารางที่ 5.10 รูปแบบการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม.....	116
ตารางที่ 5.11 สิ่งอำนวยความสะดวกและการให้บริการทางการท่องเที่ยวที่ควรจัดให้มี ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม.....	117
ตารางที่ 5.12 ค่าคะแนนมาตรฐานของตัวแปรย่อยของดัชนีชี้วัดจำนวน 29 ตัวแปร.....	122
ตารางที่ 5.13 ค่าคะแนนที่ได้จากการปรับค่ามาตรฐานจำนวนตัวแปรย่อย.....	123
ตารางที่ 5.14 ค่าศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตร จำนวน 13 แห่ง.....	124
ตารางที่ 5.15 กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพสูง.....	129
ตารางที่ 5.16 กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพปานกลาง.....	131
ตารางที่ 5.17 กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพต่ำ.....	132

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ		หน้า
ภาพที่ 1.1	ขั้นตอนในการศึกษา.....	9
ภาพที่ 2.1	ระบบการท่องเที่ยว (Tourism System).....	20
ภาพที่ 2.2	องค์ประกอบของการท่องเที่ยวและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง.....	33
ภาพที่ 2.3	การทำงานของระบบการท่องเที่ยวและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง.....	34
ภาพที่ 2.4	แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างเป็นระบบ.....	35
ภาพที่ 3.1	แผนที่แสดงขอบเขตการปกครองจังหวัดระยอง	46
ภาพที่ 3.2	แผนที่แสดงทางน้ำและอ่างเก็บน้ำในจังหวัดระยอง.....	53
ภาพที่ 3.3	แผนที่แสดงที่ตั้งสวนเกษตร จังหวัดระยอง.....	67
ภาพที่ 3.4	การทำสวนเกษตร.....	68
ภาพที่ 3.5	แผนที่แสดงเส้นทางถนน จังหวัดระยอง.....	76
ภาพที่ 5.1	แผนที่แสดงศักยภาพของสวนเกษตร จังหวัดระยอง.....	126

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่เกิดจากความต้องการทางธรรมชาติของมนุษย์ ที่มีความอยากรู้อยากเห็นและอยากมีประสบการณ์กับสิ่งแปลกใหม่ ที่ทำให้เกิดความรื่นรมย์ ผ่อนคลายความตึงเครียด การท่องเที่ยวของมนุษย์มีหลายรูปแบบหลายลักษณะ มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามรสนิยมความชอบและตามยุคสมัย เช่น การท่องเที่ยวผจญภัย การท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ การท่องเที่ยวตามกลุ่มสนใจเฉพาะด้าน เป็นต้น (วิชัย เขี้ยวน้อย, 2540)

การท่องเที่ยวเป็นนันทนาการรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นระหว่างเวลาว่างที่มีการเดินทางเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเป็นการเดินทางจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ประกอบกับเวลาว่างส่วนใหญ่มักจะเป็นช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ หรือเทศกาล เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ เป็นต้น จึงก่อให้เกิดการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงต่างๆ ทำให้เกิดปัญหาความแออัด ความไม่สะดวกในการบริการทางการท่องเที่ยวและทำให้สถานที่ท่องเที่ยวเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่เสื่อมโทรมได้ง่ายและยากต่อการฟื้นฟูกลับคืนให้คงสภาพเดิม วิธีการหนึ่งที่จะลดปัญหาการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวอันเป็นสาเหตุหลัก ได้แก่ การวางแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่อื่นที่มีศักยภาพ เพื่อแบ่งเบาภาระแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ และเป็นการกระจายกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อให้คนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวใหม่มีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น (ภาวินี เวชสิทธิ์นรกิจ, 2543)

ปัจจุบันประเทศไทยประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมและภาคการเกษตร ดังนั้นรัฐบาลจึงต้องนามาตรการเพื่อช่วยให้เศรษฐกิจของประเทศดีขึ้น ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 การท่องเที่ยวเป็นมาตรการหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ให้ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งขึ้น เนื่องจากประเทศไทยมีจุดแข็งคือฐานการผลิตทางการเกษตรที่หลากหลาย ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น รวมทั้งยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมและมีสถาบันหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจที่จะช่วยเป็นภูมิคุ้มกันที่สำคัญในการลดความเสี่ยงจากกระแสโลกาภิวัตน์

รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นประกอบกับประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมมานาน มีการสะสมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตทางการเกษตรสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน พื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศทำการเกษตรกรรม มีรูปแบบการทำเกษตรที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับวิธีการประกอบอาชีพของเกษตรกรและวัฒนธรรมท้องถิ่น (อร สีแพรว, 2543)

พื้นที่เกษตรกรรมจึงเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ได้รับการสนใจจากนักท่องเที่ยว จะเห็นได้จากการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เช่น งานมะขามหวาน จังหวัดเพชรบูรณ์ เทศกาลอาหารและผลไม้จังหวัดจันทบุรี เป็นต้น เป็นการนำเสนอกิจกรรมทางการเกษตรเป็นจุดขายด้านการท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยว พร้อมเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ของพื้นที่ ประกอบกับกระแสสังคมเริ่มหันกลับไปหาภาคเกษตรกรรมมากขึ้นอันเนื่องมาจากปัญหาเศรษฐกิจ รวมทั้งความตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม จึงได้เกิดการท่องเที่ยวในลักษณะทัวร์เกษตรขึ้น ทั้งในรูปแบบการเดินทางทัศนศึกษาหาความรู้ในพื้นที่เกษตรกรรมส่วนบุคคลที่ประสบความสำเร็จ เพื่อศึกษาเทคนิควิธีการต่างๆ เพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุง ดำเนินการในพื้นที่ของตน หรือความต้องการสัมผัสใกล้ชิดเพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมชาวบ้านในชุมชนเกษตร ซึ่งเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลอดทั้งความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ประสงค์จะบริโภค ชื่อหาผลผลิตทางการเกษตรที่มีความสดและราคาย่อมเยาจากแหล่งผลิต

จังหวัดระยองเป็นจังหวัดที่ได้รับยกย่องให้เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวมากที่สุดจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกและมีความสำคัญจังหวัดหนึ่งของประเทศ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540) มีความสะดวกในการเดินทาง ความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่มากมาย ส่งผลให้มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากหลั่งไหลเข้ามาท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ ทั้งสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี และประวัติศาสตร์ จนทำให้สถานที่ท่องเที่ยวเกิดการเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ไม่เป็นที่ดึงดูดใจ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมจึงเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่จะช่วยชะลอความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวได้

จังหวัดระยองเป็นจังหวัดที่มีภูมิประเทศเอื้อต่อการเกษตรกรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ โดยเฉพาะการทำสวนผลไม้ สวนเกษตร การที่จะนำพื้นที่สวนเกษตรเหล่านี้มาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวนั้น ควรพิจารณาเลือกพื้นที่สวนเกษตรที่มีความพร้อมต่อการพัฒนามากที่สุด การสร้างเกณฑ์ชี้วัดโดยใช้แนวความคิดทางภูมิศาสตร์และการจัดการท่องเที่ยว เป็นวิธีการหนึ่งที่มีความน่าเชื่อถือ เมื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับสมการทางคณิตศาสตร์แล้ว สามารถหาระดับศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมได้ ผลของการวิเคราะห์

ที่ได้ นอกจากจะรู้ถึงพื้นที่ที่มีความเหมาะสมแล้ว ยังสามารถนำไปใช้วางแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ไม่ให้เกิดผลเสียหรือผลกระทบต่อวิถีเกษตร และพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ในจังหวัดระยอง
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคของสวนเกษตรที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ในพื้นที่ศึกษา

1.3 แนวเหตุผล

การสร้างดัชนีชี้วัดที่ได้จากแนวความคิดทางภูมิศาสตร์และการจัดการท่องเที่ยว นำมาวิเคราะห์ร่วมกับเทคนิคการถ่วงน้ำหนัก จะสามารถวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมได้

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาพื้นที่จังหวัดระยอง เป็นจังหวัดที่ตั้งในภาคตะวันออกของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพมหานคร 179 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 3,552 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,220,000 ไร่ แบ่งการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองระยอง, อำเภอแกลง, อำเภอบ้านค่าย, อำเภอปลวกแดง, อำเภอบ้านฉาง, อำเภอวังจันทร์, กิ่งอำเภอเขาชะเมา และกิ่งอำเภอนิคมพัฒนา

โดยเลือกพื้นที่สวนเกษตรเพื่อทำการศึกษา (ที่มา : จากแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว
เชิงเกษตรกรรมของสำนักงานเกษตรจังหวัดระยอง) มีดังต่อไปนี้

1. สวนนายประวิทย์ธรรมเจริญ	อ. เมืองระยอง
2. กลุ่มเกษตรหนองตะพาน	อ. บ้านค่าย
3. สวนประสมทรัพย์ สวนนิมธาร	อ. บ้านค่าย
4. สวนไร่ครู	อ. บ้านฉาง
5. สวนธนไพบุลย์	อ. บ้านฉาง
6. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หนองหัว	อ. นิคมพัฒนา
7. สวนนายเดี่ยว จ้อยเจริญ	อ. นิคมพัฒนา
8. กลุ่มเกษตรผสมผสาน	อ. ปลวกแดง
9. บ้านไร่ไพศาลธนานนท์	อ. ปลวกแดง
10. บ้านสมุนไพรไทย	อ. วังจันทร์
11. กลุ่มเกษตรคลองบางบ่อ	อ. วังจันทร์
12. สวนป้าหินดาษ สวนผลไม้ทรัพย์	อ. แกลง
13. สวนนายอร่าม เกตุชา	กิ่ง อ. เขาชะเมา
14. บ้านสวนเดือนกมล	กิ่ง อ. เขาชะเมา

1.4.2 ขอบเขตเนื้อหา

1.4.2.1 ศึกษาลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมของจังหวัดระยอง

1.4.2.2 ศึกษาแนวความคิดทางภูมิศาสตร์และทางการท่องเที่ยว เพื่อสร้างดัชนีชี้วัด

ประกอบด้วย

- 1) คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว
- 2) สภาพการเข้าถึง
- 3) สิ่งอำนวยความสะดวก
- 4) สภาพแวดล้อม
- 5) ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว
- 6) การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

1.4.2.3 ศึกษาสถานการณ์ทางการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยว โดยการศึกษาเฉพาะในพื้นที่จังหวัดระยอง ในประเด็นเกี่ยวกับปริมาณการท่องเที่ยว โครงสร้างผู้เยี่ยมเยือน พฤติกรรม ทักษะคติ ของชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดระยอง ตลอดจนศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ

1.4.2.4 ศึกษาด้านตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยการสำรวจกลุ่มนักท่องเที่ยว 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป เพื่อค้นหาแนวคิด ทักษะคติ ตลอดจนความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเกษตรกรรม กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมที่เปิดดำเนินการแล้วในจังหวัดระยอง เพื่อศึกษาโครงสร้างนักท่องเที่ยว ประกอบด้วยเพศ อายุและรายได้ ทักษะคติ ความคิดเห็นและความต้องการต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

1.4.2.5 ศึกษาสภาพพื้นที่เกษตรกรรมในจังหวัดระยอง ด้วยการสำรวจพื้นที่จริง โดยใช้ข้อมูลจากเอกสารต่างๆ รวมทั้งการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เกษตรจังหวัดเพื่อค้นหาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวได้

1.4.2.6 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ดัชนีชี้วัด เพื่อประเมินศักยภาพพื้นที่เกษตรกรรม ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรรมที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว การพัฒนาด้านการบริการ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในจังหวัดระยอง

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้า การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปเสนอแนะแนวทาง ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและการท่องเที่ยวจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสำรวจภาคสนาม โดยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ และการออกแบบสอบถาม

2. ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิเพื่อให้ทราบสถานการณ์ทางการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยว โดยการศึกษาเฉพาะในพื้นที่จังหวัดระยอง ในประเด็นเกี่ยวกับปริมาณการท่องเที่ยว โครงสร้างผู้เยี่ยมเยือน พฤติกรรม ทักษะคติของชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดระยอง ตลอดจนศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ ประกอบทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

3. ศึกษาข้อมูลจากสภาพพื้นที่ โดยใช้ข้อมูลเอกสารต่างๆ รวมทั้งการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เกษตรจังหวัดเพื่อค้นหาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวได้
4. ศึกษาตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยแบ่งนักท่องเที่ยวออกเป็น 2 กลุ่ม คือนักท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยทำการศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวเกษตรที่ทำการเปิดแล้ว และกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป เพื่อนำไปวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยว
5. สร้างดัชนีชี้วัดศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว สภาพการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว โดยการออกแบบสอบถาม สอบถามผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อนำดัชนีชี้วัดมาประเมินศักยภาพพื้นที่เกษตรกรรม
6. คำนวณหาค่าระดับศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยใช้เทคนิคการถ่วงน้ำหนักดังนี้

$$EP = \frac{W_1R_1 + W_2R_2 + W_3R_3 + \dots + W_nR_n}{W_1 + W_2 + W_3 + \dots + W_n}$$

- เมื่อ EP = ระดับศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม
- $R_{1\dots n}$ = ค่าคะแนนของปัจจัยที่ใช้พิจารณาความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ปัจจัยที่ 1 ถึง n
- $W_{1\dots n}$ = ค่าถ่วงน้ำหนักที่ได้จากดัชนีชี้วัดของผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ปัจจัยที่ 1 ถึง n

7. นำข้อมูลที่ได้จาก ข้อ 6 มาวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรรมที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา
8. นำทัศนคติที่ได้จากนักท่องเที่ยวทั้ง 2 กลุ่ม มาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม
9. เสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

1.6 แหล่งข้อมูล

1.6.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ

- 1) ได้จากการสำรวจพื้นที่การเกษตร สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยว
- 2) แบบสอบถาม

1.6.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

- 1) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- 2) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคกลาง เขต 4 (ระยอง จันทบุรี)
- 3) สำนักงานเกษตรจังหวัดระยอง
- 4) กรมส่งเสริมการเกษตร
- 5) กรมวิชาการเกษตร
- 6) กรมพัฒนาที่ดิน
- 7) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- 8) กระทรวงคมนาคม
- 9) สำนักงานจังหวัด

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยี่ยมชมเยือนพื้นที่ ส่งผลดีต่อภาพรวมทางการท่องเที่ยว สภาพเศรษฐกิจและสังคมและลดความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ ในจังหวัดระยอง

2. สามารถนำผลที่ได้จากการศึกษาเป็นแนวทางการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในระดับบุคคลหรือระดับแหล่ง ก่อให้เกิดผลพลอยได้ทางเศรษฐกิจ จากกิจกรรม การท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนโดยไม่มีผลกระทบต่อกิจกรรมหลัก

1.8 นิยามศัพท์

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม (Agrotourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์และสัตว์เลี้ยง เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จ และความเพลิดเพลินในสวนเกษตร ได้ความรู้ ได้ประสบการณ์ใหม่ บนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อ มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น

ศักยภาพ หมายถึง สิ่งที่มีอยู่เดิมและเป็นทรัพยากรของพื้นที่ซึ่งในปัจจุบันอาจยังไม่มี การนำมาใช้ประโยชน์หรือนำมาใช้ประโยชน์บ้างแล้วแต่ยังไม่ได้ประโยชน์เต็มที่ และน่าจะนำมาใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนา

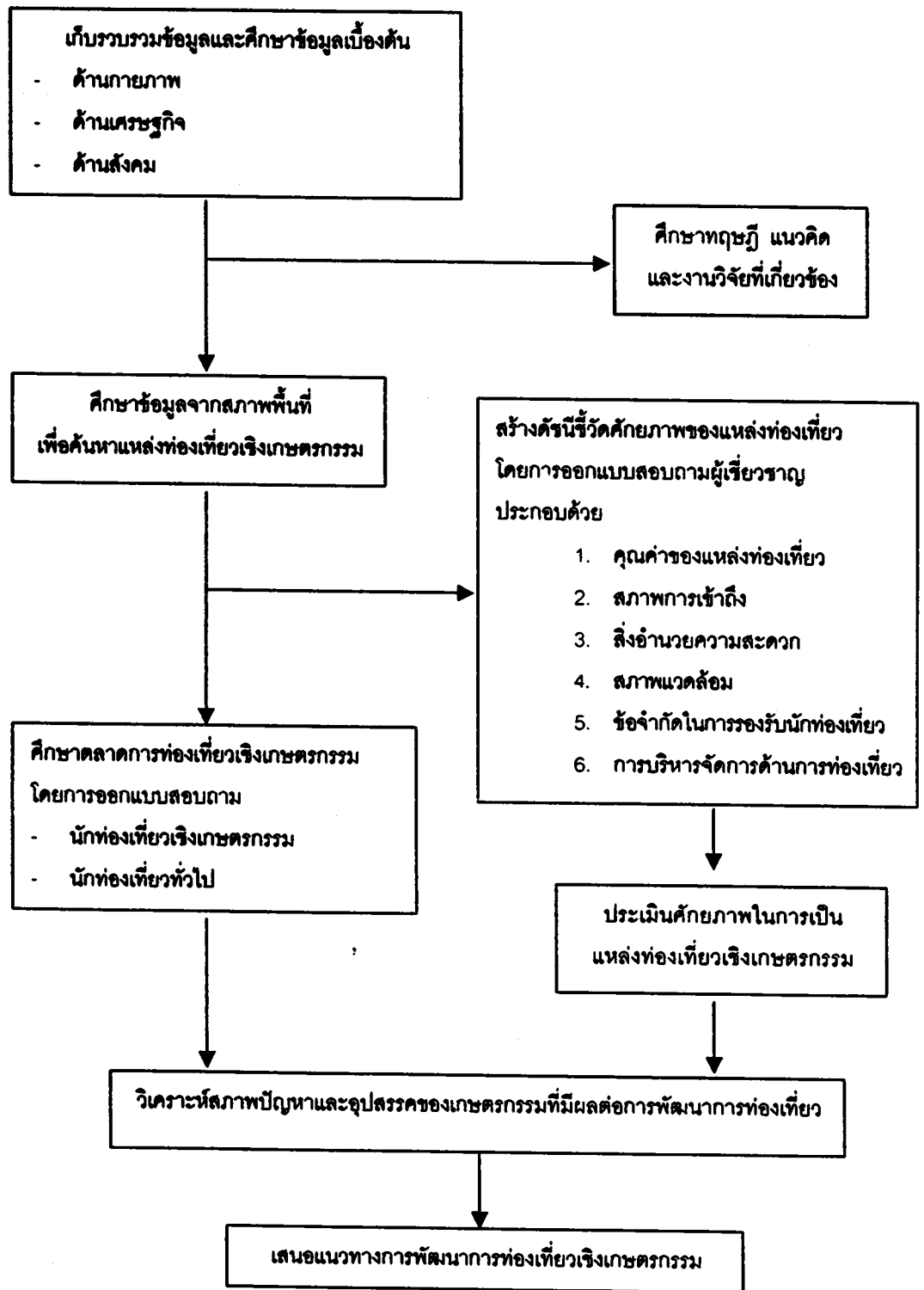
สวนเกษตร ในงานวิจัยนี้ หมายถึง สวนผลไม้ สวนผัก หรือสวนสมุนไพร

เจ้าหน้าที่ หมายถึง เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวที่ทำการศึกษ และสามารถให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวได้

เจ้าของกิจการ หมายถึง เจ้าของกิจการผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวที่ทำการศึกษาที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวได้

ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง อาจารย์ผู้มีความรู้ในด้านการท่องเที่ยวและผู้มีประสบการณ์ทาง การท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

นักท่องเที่ยว หมายถึง นักท่องเที่ยวชาวไทย

ภาพที่ 1.1 ขั้นตอนในการศึกษา

ตารางที่ 1.1 รายละเอียดดัชนีชี้วัด

ดัชนีชี้วัด	ความหมาย
1. คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว	<p>สาระที่แท้จริงของพื้นที่เกษตร ซึ่งมีคุณค่าหรือ ความสำคัญในด้านต่างๆ ที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและสามารถสร้างความประทับใจสนองตอบความสนใจหรือความต้องการของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย</p> <ul style="list-style-type: none"> - สภาพกายภาพและชีวภาพ ได้แก่ พื้นที่เกษตรกรรมที่มีสภาพพื้นที่ พันธุ์พืช ผลผลิตที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมด้านการเกษตรเป็นกิจกรรมหลัก - รูปแบบและเทคโนโลยี ได้แก่ แนวคิดรูปแบบในการดำเนินการเกษตร รวมถึงสภาพวิถีชีวิตสังคมการเกษตรในพื้นที่นั้นๆ ตลอดจนเครื่องมือกระบวนการต่างๆ ในการผลิตทางการเกษตรที่มีเอกลักษณ์หรือมีความน่าสนใจ
2. สภาพการเข้าถึง	<p>สภาพการคมนาคมไปสู่แหล่งท่องเที่ยวที่จะเอื้อหรืออำนวยความสะดวก เหมาะต่อการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวอย่างน้อยเพียงใด เช่น สภาพถนนที่เข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยว ลักษณะที่ตั้งใกล้ถนนใหญ่หรือถนนรอง ระยะเวลาในการเดินทางจากศูนย์บริการทางการท่องเที่ยวระดับจังหวัดหรือระดับอำเภอในการไปแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น</p>
3. สิ่งอำนวยความสะดวก	<p>สิ่งบริการขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยว เช่น บริการบ้านพัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ป้อมยาม เป็นต้น และระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการ เช่น ประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ ห้องสุขาที่จอดรถ เป็นต้น</p>

ตารางที่ 1.1 รายละเอียดดัชนีชี้วัด (ต่อ)

ดัชนีชี้วัด	ความหมาย
4. สภาพแวดล้อม	สภาพแวดล้อมรอบตัวของแหล่งท่องเที่ยวที่รวมตั้งแต่ สภาพทางภูมิศาสตร์ ระบบนิเวศวิทยา และสภาพอื่นๆ เช่น สิ่งก่อสร้าง มลภาวะ หรือความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณข้างเคียง
5. ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว	ข้อจำกัดต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามาท่องเที่ยว ได้แก่ ความไม่ปลอดภัยทางร่างกายและทรัพย์สิน เป็นพื้นที่หวงห้ามหรือยากแก่การขออนุญาตให้เข้าท่องเที่ยวในพื้นที่ รวมถึงมีระยะเวลาหรือฤดูกาลการท่องเที่ยวจำกัด
6. การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว	มาตรการหรือการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวในรูปแบบของระบบการให้ความรู้ การจัดทำป้ายสื่อความหมาย การจัดเตรียมบุคคลากรเพื่อบริการนักท่องเที่ยว การจัดการดูแลบริเวณแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสวยงามและสะอาด การโฆษณาและประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เรื่อง “ศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในจังหวัดระยอง” เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเป็นพื้นฐานในการศึกษาวิเคราะห์ต่อไป ทฤษฎี แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สำคัญมีตามลำดับดังนี้

- 2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม
- 2.3 การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
- 2.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

2.1.1 ขอบเขตและความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว ตามความหมายขององค์การสหประชาชาติ คือ การเดินทางเพื่อความบันเทิง รื่นเริงใจ เยี่ยมญาติหรือการไปร่วมประชุม แต่มิใช่เพื่อประกอบอาชีพเป็นหลักเป็นฐานหรือไปพำนักอยู่เป็นการถาวร

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยว คือ การเดินทางตามเงื่อนไขที่กำหนดเป็นสากล 3 ประการ ได้แก่

1. การเดินทางจากที่อยู่ปกติไปที่อื่นชั่วคราว
2. เดินทางไปโดยสมัครใจ
3. มิใช่การเดินทางไปประกอบอาชีพหรือหารายได้และไม่ใช่นักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในจังหวัดที่เดินทางไป โดยที่จุดประสงค์ของการเดินทาง ไม่เฉพาะเพื่อการพักผ่อนหรือสนุกสนาน รื่นเริง แต่รวมถึงเพื่อประชุมสัมมนา ศึกษาหาความรู้ เพื่อการกีฬา ติดต่อธุรกิจหรือเยี่ยมญาติ

ลอว์สัน (Lawson, F., 1977) กล่าวว่า การท่องเที่ยว ถึงแม้จะไม่ใช่อะไรสิ่งจำเป็นพื้นฐานหรือปัจจัย 4 ของมนุษย์ แต่การเดินทางท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพักผ่อนหย่อนใจเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และได้อธิบายความหมายของการท่องเที่ยวได้ ดังนี้

เวลาว่าง (leisure time) หมายถึง ช่วงเวลาหนึ่ง ที่เป็นเวลาอันนอกเหนือไปจากการทำงาน หรือการกระทำกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐาน (Basic Needs) อื่นๆ

การนันทนาการ (Recreation) หมายถึง การกระทำกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนในช่วงเวลาว่าง นอกเหนือไปจากการทำกิจกรรมในหน้าที่การงาน

ดังนั้น การท่องเที่ยว (Tourism) จึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการนันทนาการ ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้เวลาว่างที่มีอยู่ในการประกอบกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยกิจกรรมดังกล่าวมีความผูกพันอยู่กับการเดินทาง (Travel) จากที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง โดยถือได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการผ่อนคลายร่างกายและจิตใจจากกิจการงานต่างๆ ซึ่งเป็นการตอบสนองความต้องการในการเปลี่ยนแปลงบรรยากาศของสิ่งแวดล้อมมนุษย์เพื่อความสนุกสนาน รวมไปถึงการสร้างสรรค์ ทัศนศึกษา การกีฬา ตลอดจนการเดินทางที่ควบคู่ไปกับธุรกิจและงานอาชีพ

การเดินทางเพื่อท่องเที่ยว มักเกิดจากตัวกระตุ้น (Motivator) อย่างใดอย่างหนึ่ง แม็กอินทอช (McIntosh, R. W., 1972) ได้แบ่งตัวกระตุ้นออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ตัวกระตุ้นเพื่อความต้องการการผ่อนคลายทางด้านกายภาพ (Physical Motivators) เป็นการพักผ่อนรูปแบบหนึ่ง เช่น กิจกรรมทางกีฬา การบำบัดทางการแพทย์ด้วยวิธีพิเศษ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพของแต่ละบุคคล ในกรณีดังกล่าวก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเพื่อการรักษาสุขภาพ การพักผ่อน รวมถึงการเข้าร่วมในกิจกรรมทางด้านกีฬา เช่น การเล่นสกี ตกปลา ล่าสัตว์ เป็นต้น

2. ตัวกระตุ้นซึ่งก่อให้เกิดความปรารถนาในการเดินทาง (Cultural Motivators) เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับประเทศอื่นๆ และชีวิตความเป็นอยู่ของคนในประเทศนั้น ตลอดจนมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งแสดงออกทางด้านศิลปะ ดนตรี วรรณกรรม และนิทานพื้นบ้าน เป็นต้น จึงเป็นการท่องเที่ยวชมสิ่งสำคัญของประเทศอื่นๆ เช่น โบราณสถาน วัฒนธรรม ประเพณี และการละเล่นต่างๆ

3. ตัวกระตุ้นในลักษณะของความต้องการที่จะไป (Interpersonal Motivators) เยี่ยมญาติ เพื่อน หรือพบปะผู้คนที่มีความคิดใหม่ๆ รวมทั้งต้องการที่จะปลีกตัวออกจากงานที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำ เป็นต้น

4. ตัวกระตุ้นสถานภาพและชื่อเสียงเกียรติยศทางบุคคล (Status and Prestige Motivators) ซึ่งอยู่ในลักษณะการเดินทางเพื่อประกอบธุรกิจในตำแหน่งหน้าที่การงานของตน หรือเพื่อการศึกษาดูงาน ตลอดจนความสำเร็จขั้นสูงในอาชีพการงานของตน

จากตัวกระตุ้นในการเดินทางทั้ง 4 ประเภทนี้ โรบินสัน (Robinson, H., 1976) ได้นำมาเป็นพื้นฐานในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยวของบุคคลทั่วไป โดยแบ่งออกเป็น 8 ประการ ดังนี้

1. เพื่อการพักผ่อนให้เกิดความสดชื่น ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งกลายมาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการใช้ชีวิตสมัยใหม่ที่เต็มไปด้วยความเร่งรีบ เคร่งเครียด และเหน็ดเหนื่อย
2. เพื่อรักษาสุขภาพ เช่น การพักผ่อนต่าง ๆ การบำบัดด้วยวิธีทางการแพทย์ การอาบน้ำแร่ การอาบแดดเพื่อสุขภาพ เป็นต้น
3. เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมทางกีฬา เช่น การแข่งขันกีฬาระดับต่างๆ รวมไปถึงการเดินทางเพื่อกิจกรรมที่เป็นส่วนตัว
4. เพื่อความพอใจและความสนุกสนานตื่นเต้นส่วนตัวเป็นครั้งคราว ในลักษณะที่เป็น holiday - making
5. เพื่อความสนใจในสิ่งสำคัญของประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะสิ่งที่เป็นโบราณสถาน วัฒนธรรมที่เก่าแก่ หรือสถานที่ที่มีการเฉลิมฉลองในด้านศิลปะ การดนตรี การละคร เป็นต้น
6. เพื่อเหตุผลระหว่างตัวบุคคล เช่น การไปเยี่ยมญาติ การแสวงหาเพื่อนใหม่ๆ การหลบหนีจากการพบปะสนทนาที่ซ้ำซากจำเจ
7. เพื่อเหตุผลทางด้านจิตใจ เช่น การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ในบริเวณที่ศักดิ์สิทธิ์ การแสวงบุญ เป็นต้น
8. เพื่อเหตุผลทางด้านธุรกิจและอาชีพ เช่น การเข้าร่วมประชุมระหว่างประเทศในสาขาอาชีพเดียวกัน การสัมมนาของสมาชิกในองค์กรสังกัดเดียวกัน เป็นต้น

นักท่องเที่ยวมีเหตุผลที่กระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวแตกต่างกันออกไป ขณะเดียวกันก็ต้องพบอุปสรรคต่างๆ ซึ่งขัดขวางทำให้สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ดังที่ แลงซิง และบลัด (Lansing, J. B. & Blood, D. M., 1964) กล่าวถึง อุปสรรคที่ขัดขวางการเดินทางท่องเที่ยวไว้ 6 ประการ คือ

1. ค่าใช้จ่าย (Expense) ซึ่งถือเป็นข้อจำกัดด้านการเงินที่สำคัญของบุคคล หรือครอบครัวที่จะเดินทางเพื่อการท่องเที่ยว

2. ไม่มีเวลา (Lack of Time) บางครั้งมนุษย์อาจใช้เวลาส่วนที่เป็นเวลารว่างของการพักผ่อนจากการทำงานปกติ ไปใช้สำหรับการทำงานล่วงเวลา หรือหารายได้พิเศษ เป็นต้น
3. ข้อจำกัดด้านสุขภาพ (Physical Limitations) สำหรับบุคคลที่สุขภาพไม่สมบูรณ์หรือสูงอายุ ตลอดจนโรคประจำ มักจะมีข้อจำกัดในการเดินทางโดยเฉพาะในการเดินทางระยะไกล
4. สภาพแวดล้อมของครอบครัว (Family Circumstances) ครอบครัวที่มีเด็กเล็กหรือผู้สูงอายุ ซึ่งต้องดูแลและเอาใจใส่เป็นพิเศษ ทำให้ไม่สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้
5. ขาดความสนใจในการท่องเที่ยว (Lack of Interest) ไม่ทราบว่า จะตัดสินใจไปเที่ยวที่ใด เนื่องจากไม่ได้รับข่าวสารด้านการท่องเที่ยว บางคนมีความเชื่อว่าจะเดินทางท่องเที่ยวไม่ชอบการเดินทาง หรือไม่ชอบพบปะผู้คนแปลกหน้าเมื่อต่างสถานที่ เป็นต้น
6. ข้อจำกัดด้านจิตวิทยา (Psychological Deterrents) เช่น ความกลัวในการเดินทาง กลัวว่าจะไม่มีความปลอดภัยในสถานที่ท่องเที่ยว หรือกลัวการสนทนาภาษาต่างประเทศที่ตนไม่เข้าใจ เป็นต้น

2.1.2 ขั้นตอนการวิวัฒนาการของแหล่งท่องเที่ยว

บัตเลอร์ (Butler, R. W., 1980) ได้กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ จะต้องอยู่ในลำดับขั้นตอนวิวัฒนาการ 6 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 Exploration (การค้นพบ) เกิดขึ้นโดยนักค้นพบกลุ่มเล็กๆ เป็นการค้นพบที่ไม่เป็นพิธีการ ไม่มีความสะดวกสบายต่างๆ ขั้นตอนนี้ สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดจากนักท่องเที่ยวแต่อย่างใด

ขั้นตอนที่ 2 Involment (ช่วงเกี่ยวพัน) เป็นช่วงที่นักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นเดินทางเข้าสู่บริเวณแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น พร้อมกับมีการพัฒนาสาธารณูปโภคในบริเวณดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 3 Development (ขั้นตอนที่มีการพัฒนา) เป็นช่วงที่มีการพัฒนาอย่างที่สุด มีสาธารณูปโภคที่มีความทันสมัย เพื่อตอบสนองความต้องการด้านตลาดการท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน และมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 Consolidation (ขั้นตอนที่เป็นปึกแผ่น) ในแหล่งท่องเที่ยวจะมีความชัดเจนด้านธุรกิจมากขึ้น มีย่านธุรกิจที่แบ่งพื้นที่ออกไป เป็นแหล่งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างสมบูรณ์แบบ บรรดาสาธารณูปโภคต่างๆ ของพื้นที่เดิมตั้งแต่ช่วงแรกเริ่มค้นพบ จะถูกเปลี่ยนแปลงจนหมด

ขั้นตอนที่ 5 Stagnation (ขั้นตอนหยุดนิ่ง) เป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวในพื้นที่มากที่สุด (Peak Number of Tours) และบางครั้งอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว และจากการที่จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นกว่าในขั้นที่ 4 จึงอาจทำให้เกิดปัญหาสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคมในแหล่งท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ 6 Decline or Rejuvenation (ขั้นเสื่อม) เป็นขั้นตอนที่สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมีความเสื่อมโทรมลง สาธารณูปโภคและการบริการล้าสมัยไม่เหมาะสมกับสมัยนิยม นักท่องเที่ยวลดน้อยลงไป ที่พักต่างๆ ที่มีอยู่จะเปลี่ยนแปลง กลายเป็นที่อยู่อาศัย หรือบ้านเพื่อการพักผ่อนถาวรของผู้สูงอายุ เกิดการตั้งถิ่นฐานที่มิใช่เพื่อการท่องเที่ยว

2.1.3 แนวคิดและหลักการการจัดการการท่องเที่ยว

การส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ต่างๆ จำเป็นต้องพิจารณาถึงความสามารถหรือความพร้อมของสถานที่เป็นอันดับต้นว่ามีอยู่มากน้อยเพียงใด สมควรที่จะทำการพัฒนาหรือปรับปรุงระดับใดที่เหมาะสม การท่องเที่ยวมีลักษณะกิจกรรมเชิงระบบที่มีองค์ประกอบหลายอย่างทำหน้าที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน (มนัส สุวรรณ, 2545) ประกอบด้วย

1. แหล่งหรือทรัพยากรการท่องเที่ยว
2. นักท่องเที่ยว
3. ผู้ประกอบการลักษณะต่างๆ
4. ประชาชน / ชุมชนท้องถิ่น
5. องค์กรภาครัฐบาลที่มีหน้าที่รับผิดชอบ

แนวคิดและทฤษฎีที่น่าเสนอต่อไปนี้ ไม่สามารถกล่าวได้อย่างเด็ดขาดว่าเป็นแนวคิดและทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เนื่องจากมีความซ้ำซ้อน ประกอบด้วย

ทฤษฎีองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว (3 As Theory)

การส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามทฤษฎีองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญกับองค์ประกอบของพื้นที่ 3 ประการ คือ

1. ความน่าดึงดูดใจของสถานที่ (Attractivity) หมายถึง สุนทรียภาพของสถานที่ ความโดดเด่นเฉพาะและคุณค่าทางประวัติศาสตร์หรือศิลปวัฒนธรรม
2. สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน (Amenities) อาจจะรวมถึงสถานที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก สถานบันเทิงและอื่นๆ

3. ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) หมายถึง ความสะดวกในการเข้าถึงซึ่งรวมถึงเส้นทางคมนาคม และระยะทางระหว่างต้นทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว

แนวคิดพื้นที่เชิงกิจกรรม (Activity Space)

มนัส สุวรรณ อ้างถึง ลอว์และเพดเดอร์สัน (Lowe & Pederson, 1983) ได้เสนอแนวคิดที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเดินทางไว้ว่า คนแต่ละคนจะมีพื้นที่เชิงกิจกรรม หรือการใช้เวลาเพื่อประกอบกิจกรรมในแต่ละสถานที่แตกต่างกัน บางคนเดินทางไปยังสถานที่แห่งหนึ่งค่อนข้างบ่อย ขณะที่บางคนนานๆ จะเดินทางไปสักครั้ง และบางคนอาจไม่ยอมเดินทางไปเลย ความแตกต่างในพื้นที่เชิงกิจกรรมของแต่ละคนเป็นผลมาจากปัจจัย 2 อย่าง คือ

1. วัตถุประสงค์ของการเดินทาง เช่น การเดินทางเพื่อซื้อสินค้า (Shopping Trip) เพื่องานสังคม (Social Trip) เป็นต้น ย่อมมีรูปแบบของพื้นที่เชิงกิจกรรมแตกต่างกัน
2. ภูมิหลังของผู้เดินทาง บุคคลซึ่งมีลักษณะส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ การศึกษา รายได้ สถานภาพ และตำแหน่งหน้าที่การงานย่อมมีผลทำให้พื้นที่เชิงกิจกรรมต่างกัน

ทฤษฎีว่าด้วยพฤติกรรมการเดินทาง (Travel Behavior)

มนัส สุวรรณ อ้างถึง วอมส์เลย์และเลวิส (Walmsley & Lewis, 1984) มีแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม การเดินทางของแต่ละคนมีสาเหตุ 2 ประการ คือ

1. กลุ่มปัจจัยส่วนบุคคล หรือ กลุ่มปัจจัยภายใน (Internal factors) ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดพื้นที่เชิงกิจกรรม เช่น วัตถุประสงค์ของการเดินทาง
2. กลุ่มปัจจัยภายนอก (External factors) คือ พฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่จะตัดสินใจเดินทางไปยังสถานที่ใดก็ตาม ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอก เช่น ประเภทและลักษณะของกิจกรรมที่ต้องการของผู้เดินทางและที่มีในสถานที่ที่จะไป ขนาดและบรรยากาศของสถานที่ บริการ ราคาค่าบริการ คุณค่าสำหรับการเที่ยวชม โดยปกติผู้เดินทางมักจะใช้ปัจจัยหลายๆ ปัจจัยในการเลือกเดินทางไปท่องเที่ยว

พฤติกรรมการเดินทางของแต่ละคนจะมีภูมิหลังของการตัดสินใจ การเลือกกิจกรรม และสถานที่ที่จะเดินทางไปแตกต่างกัน สามารถอธิบายได้ 3 ทฤษฎีหลัก คือ

1. ทฤษฎีว่าด้วยสิ่งอื่นทดแทน (Compensatory Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าเมื่อไรที่บุคคลมีโอกาสเดินทางไปยังสถานที่อื่น ก็จะเลือกไปในสถานที่ที่สามารถประกอบกิจกรรมอย่างอื่นที่แตกต่างไปจากที่เขาทำอยู่ในชีวิตประจำวัน

2. ทฤษฎีว่าด้วยความคุ้นเคย (Familiarity Theory) ทฤษฎีนี้มีความเชื่อแตกต่างกับทฤษฎีว่าด้วยสิ่งอื่นทดแทน โดยทฤษฎีนี้เชื่อว่า เมื่อคนมีโอกาสเดินทางท่องเที่ยวก็จะเลือกไปยังสถานที่ที่มีกิจกรรมไม่แตกต่างไปจากที่เขามีความคุ้นเคยในชีวิตประจำวันมากนัก

3. ทฤษฎีว่าตามกัน (Personal Community Theory) เชื่อว่าการเดินทางไปท่องเที่ยวอาจไม่ได้มาจากความพอใจของบุคคลผู้นั้น แต่เป็นเพราะรักพวกพ้อง เพื่อนฝูงญาติมิตร เมื่อมีการชวนเดินทางไปไหนก็จะไม่ไตร่ตรองมาก ทำนองว่า "ไปไหนไปกัน"

การจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง การกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎีและแนวความคิดที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่างๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทาง มาตรการและแผนปฏิบัติการที่ดี ต้องคำนึงกรอบความคิดที่ได้กำหนดไว้ มิฉะนั้นแล้ว การจัดการท่องเที่ยวจะดำเนินไปอย่างไร้ทิศทางและประสบความสำเร็จล้มเหลว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้แบ่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภท โดยยึดเป้าหมายการไปชมของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก คือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ หมายถึง สภาพทางกายภาพของธรรมชาติที่มีความสวยงามหรือความน่าสนใจต่อการเดินทางไปเที่ยวชม ได้แก่ ภูเขา น้ำตก ทะเล ภูมิทัศน์และสภาพภูมิศาสตร์อื่นๆ นอกจากนี้ยังรวมถึงบริเวณที่มนุษย์ได้เข้าไปปรับปรุงตกแต่งเพิ่มเติมในบางส่วนให้ความงามของธรรมชาติเด่นชัดยิ่งขึ้น เช่น เขื่อน อ่างเก็บน้ำ สถานที่ตากอากาศ เป็นต้น

2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่มนุษย์เราได้สร้างสรรค์ขึ้นตามวัตถุประสงค์และเพื่อประโยชน์ของมนุษย์ เป็นมรดกของอดีตและได้สร้างเสริมขึ้นในสมัยปัจจุบัน แต่มีผลดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ได้แก่ พระราชวัง ศาสนสถาน อนุสรณ์สถาน และพิพิธภัณฑ์

3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม และการประพฤติปฏิบัติที่ยึดถือและสืบทอดต่อกันมาตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อการดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ได้แก่ สภาพชีวิตไทยริมคลอง ตลาดน้ำ หมู่บ้านประมง งานเทศกาลประเพณี เป็นต้น

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) ได้จำแนกระบบและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวไว้ 3 องค์ประกอบ คือ

1. ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resources) เป็นทรัพยากรที่สำคัญจัดเป็นอุปทานการท่องเที่ยว (Tourism Supply) สามารถจัดเป็นหมวดหมู่ของแหล่งท่องเที่ยวเป็น 5 ประเภท คือ

1.1 แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attractions) ได้แก่ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์หรือสิ่งก่อสร้างที่เก่าแก่ พิพิธภัณฑสถาน วัฒนธรรมรูปแบบใหม่ๆ สถาบันทางการศึกษาหรือทางการเมือง ตลอดจนประเพณีและพิธีทางศาสนาต่างๆ

1.2 แหล่งท่องเที่ยวซึ่งแสดงออกถึงประเพณีต่างๆ (Traditional Attractions) ได้แก่ เทศกาลประจำชาติ ศิลปะ หัตถกรรม ดนตรี นิยายพื้นบ้าน ชีวิตและประเพณีดั้งเดิมของชนพื้นเมืองต่างๆ

1.3 แหล่งท่องเที่ยวซึ่งแสดงถึงความงดงามในรูปแบบต่างๆ ของภูมิประเทศ (Scenic Attractions) ได้แก่ สถานที่สวยงามทางธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ดอกไม้และสวนไม้ประดับที่แปลกๆ ชายทะเล และแหล่งท่องเที่ยวบนภูเขา เป็นต้น

1.4 แหล่งท่องเที่ยวประเภทที่ให้ความบันเทิง (Entertainment Attractions) ได้แก่ การเข้าร่วมหรือเล่นกีฬาต่างๆ การแสดงในสวนสาธารณะ สวนสัตว์หรือพิพิธภัณฑสถานสัตว์ ชายทะเล โรงละครหรือโรงภาพยนตร์ ภัตตาคารร้านอาหาร ตลอดจนแหล่งบันเทิงยามค่ำคืน เป็นต้น

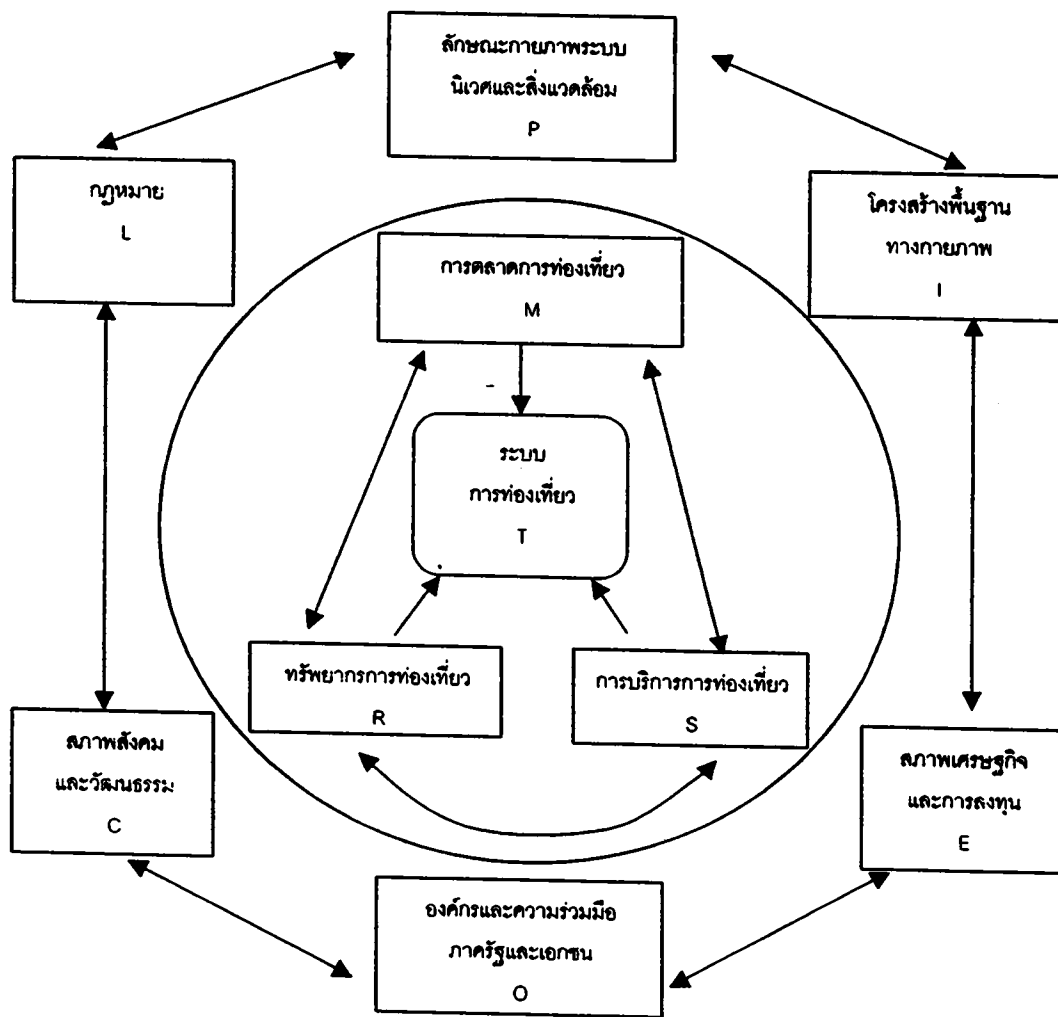
1.5 แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่มีลักษณะเฉพาะตัว (Other Attractions) เช่น สถานที่พักผ่อนสุขภาพประเภทต่างๆ สถานที่ที่เป็นบ่อน้ำร้อน มีการอาบน้ำแร่ ตลอดจนสถานที่ท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัวซึ่งไม่มีปรากฏในที่อื่น เป็นต้น

2. การบริหารการท่องเที่ยว (Tourism Service) เป็นการให้บริการการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่หรือกิจกรรมที่มีผลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของพื้นที่ ให้ความความสะดวกสบายและความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยว บางโอกาสอาจเป็นตัวดึงดูดใจได้เช่นกัน บริหารการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ สถานที่พัก อาหาร แหล่งจำหน่ายสินค้า แหล่งบันเทิง แหล่งกิจกรรม รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นด้วย

3. การตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market or Tourist) หมายถึง ความพยายามที่จะทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดินทางของมาท่องเที่ยวและใช้สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของตน โดยการตลาดการท่องเที่ยวทำได้ 2 วิธี

3.1 การให้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ทางการท่องเที่ยว เช่น ทรัพยากรท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการท่องเที่ยว เป็นต้น

3.2 การโฆษณาและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว คือ การสื่อสารข้อมูลข่าวสารท่องเที่ยวไปยังนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายโดยผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ นิตยสาร เป็นต้น เป็นการชวนเชิญและกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว (ภาพที่ 2.1)

ภาพที่ 2.1 ระบบการท่องเที่ยว (Tourism System)

ที่มา : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2543

นริศรา สอนเสนาภาคย์ (2545) ได้เสนอแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1. คงรักษาไว้ให้มีสภาพดั้งเดิมมากที่สุด มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีความสะอาดสงบ สะดวกสบาย อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี
2. การออกแบบสิ่งก่อสร้างเพื่ออำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว ได้แก่ สถานที่พัก การเดินทาง การบริการอาหารเครื่องดื่ม ห้องสุขา เป็นต้น ต้องกลมกลืนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมพื้นบ้านโดยไม่เป็นสิ่งแปลกปลอมในพื้นที่ หรือทำให้เกิดทัศนียภาพไม่น่าดู เช่น การตัดทางเส้นทางเดินในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ควรเลี่ยงการตัดต้นไม้ใหญ่และคำนึงผลกระทบที่จะได้รับ เป็นต้น
3. การจัดการสาธารณูปโภคพื้นฐานต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับปริมาณนักท่องเที่ยว โดยใช้หลักการสภาพแวดล้อม ขีดความสามารถการรองรับทางกายภาพ (Physical carrying capacity) และขีดความสามารถการรองรับทางสภาพแวดล้อม (Enironmental carrying capacity) เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า สิ่งปฏิกูล ต้องมีแผนการจัดการที่ดีและเพียงพอต่อการใช้
4. ศึกษาวิเคราะห์ความอ่อนไหวของระบบนิเวศ ทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรมและแหล่งโบราณคดี โบราณสถานต่างๆ
5. ศึกษาและสำรวจแหล่งพลังงาน เพื่อนำพลังงานจากธรรมชาติมาใช้ประโยชน์มากที่สุด เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานกระแสดลม เป็นต้น
6. การกำจัดของเสีย จะต้องมึระบบการกำจัดน้ำเสียอย่างมีประสิทธิภาพ การกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูลถือหลักใช้แล้วใช้ซ้ำ (reused) และเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ (recycle) สำหรับการกำจัดของเสียจากห้องสุขาอาจใช้ระบบมวลชีวภาพ (biogass) เป็นต้น
7. การบริหารจัดการ การบริการ ต้องคำนึงถึงระดับมาตรฐานสากล ปัจจุบันต้องคำนึงถึง ISO 9000 ISO 14000 ISO 18000 ด้วย
8. การให้การศึกษาต้องการรู้วิธีการบริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว จะต้องให้การศึกษาต่อประชาชนในท้องถิ่นทุกระดับ ให้มีการเรียนรู้เพิ่มพูนประสบการณ์ รู้วิธีการบริการ ผูกอบรม ดูงาน ให้เกิดความรู้ใหม่ๆ ทันทเหตุการณ์ ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องการปฏิบัติตัวเพื่อความเป็นเจ้าบ้านที่ดี
9. มีการตรวจสอบผลกระทบ มีการประเมินศักยภาพในแหล่งท่องเที่ยวจะต้องกำหนดสถานภาพให้เหมาะสม และการจัดการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึง การลงทุน ต้นทุนของสิ่งแวดล้อม โดยรวบรวมข้อมูลสภาพแวดล้อม หาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถการรองรับของพื้นที่กับความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลจะต้องมีความ

สัมพันธ์กัน เป้าหมายของการบริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวนั้นจะต้องมีความสอดคล้องจากฝ่ายบริหารทุกระดับ

10. การบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ต้องมีการวางแผน ปรับปรุง และพัฒนากฎระเบียบ ระหว่างผู้ประกอบการ ภาครัฐบาล องค์กรพัฒนาเอกชนกับประชาชนท้องถิ่น ต้องมีการเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมดำเนินการอย่างเสมอภาค

2.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับความสามารถในการรองรับของพื้นที่และการจัดศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาสถานที่ใดสถานที่หนึ่งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว จำเป็นต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ทั้งทางด้านกายภาพ ด้านสังคม และด้านนิเวศวิทยาเพื่อเป็นการป้องกันมิให้เกิดผลกระทบในด้านต่างๆ หรือให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจึงควรศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความสามารถในการรองรับของพื้นที่ โดยมีผู้ให้แนวคิดหลายท่าน ดังนี้

นพดล กรุดนาค (2541) การพิจารณาขีดความสามารถในการรองรับมีมุมมองจากหลายๆ ด้านที่แตกต่างกันออกไป แต่จะครอบคลุมสาระดังนี้

1. ด้านปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น มีสิ่งที่ต้องพิจารณา คือ ช่วงที่มีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (Acceleration Phase) จึงถึงช่วงที่มีปริมาณพอเหมาะ (Optimum Density) และช่วงที่เพิ่มขึ้นสูงสุด (Subsistence Density)

2. ด้านพื้นที่ สามารถพิจารณาได้ 3 พื้นที่ คือ

2.1 แหล่งที่มาของนักท่องเที่ยว เกี่ยวกับความพร้อมในการไปท่องเที่ยว

2.2 เขตต่อเนื่อง ระหว่างแหล่งที่มาถึงแหล่งท่องเที่ยว เกี่ยวกับความคับ

คั่งของการเดินทาง

2.3 เขตเป้าหมายการท่องเที่ยว คือพื้นที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ที่จะพิจารณาเกี่ยวกับความอึดตัวในระดับที่จะทำลายสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

3. ด้านผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการพัฒนาเกินขีดความสามารถในการรองรับ ได้แก่

3.1 ผลกระทบต่อสารูป (Image) หรือภาพลักษณ์ ซึ่งจะทำให้เกิดการลดลงของความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว

3.2 ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเดิมให้เสื่อมสภาพลง ทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและระบบนิเวศวิทยา

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ที่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยว แบ่งได้เป็น 4 ลักษณะ คือ

1. ขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ในด้านกายภาพ (Physical Carrying Capacity) หมายถึง ระดับนักท่องเที่ยวสูงสุดที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมทางกายภาพตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมถึงระดับความอึดตัวของสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการนักท่องเที่ยวในพื้นที่
2. ขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ในด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Carrying Capacity) หมายถึง ระดับนักท่องเที่ยวสูงสุดที่จะไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ได้แก่ ระบบนิเวศ คุณภาพน้ำ อากาศ รวมถึงการทิ้งสิ่งปฏิกูลและการกำจัดขยะมูลฝอย
3. ขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ในด้านสังคม (Social Carrying Capacity) หมายถึง ระดับปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุด ที่จะไม่ทำให้ความสนุกสนานและความประทับใจของนักท่องเที่ยวจางหายไปเมื่อมีการขยายตัวของนักท่องเที่ยว รวมถึงระดับสูงสุดที่จะไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นจนเกิดความไม่พอใจ
4. ขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ในด้านเศรษฐกิจ (Economic Carrying Capacity) หมายถึง ระดับการพัฒนาที่ระบบเศรษฐกิจดำเนินต่อไปได้อย่างเหมาะสม โดยไม่เกิดปัญหาความขัดแย้งของสมาชิกในสังคม ไม่กระทบต่อการลงทุนและการดำรงชีพของประชากร

การจัดศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องกำหนดหลักเกณฑ์ พิจารณาคุณลักษณะในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นตัววัดศักยภาพ แล้วนำมาเปรียบเทียบกันในกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวและจัดลำดับความสำคัญของศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถเลือกพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามลำดับก่อนหลังได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับข้อจำกัดของบุคคลและงบประมาณ

แนวคิดการจัดศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว มีการพิจารณาองค์ประกอบ ดังนี้ (นริศรา สอนเสาวภาคย์ อ้างถึง วิวัฒน์ชัย, 2538 : 42-45)

1. คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สาระที่เป็นแก่นแท้จริงของแหล่งท่องเที่ยว เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวและเป็นสิ่งตอบสนองความสนใจหรือความต้องการของนักท่องเที่ยว ลักษณะคุณค่าเหล่านี้ ในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวจะมีมากน้อยไม่เท่ากัน เช่น ชายทะเลที่มีภูมิทัศน์สวยงามด้วยเกาะแก่ง หาดทรายขาวและน้ำใสสะอาด ย่อมมีคุณค่ามากกว่าชายทะเลที่มีภูมิทัศน์ธรรมดา หรือพบได้ง่าย เป็นต้น

2. ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งหรือส่วนประกอบของสถานที่ ที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยวหรือช่วยในการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวที่จะเลือกเดินทางมาสู่แหล่งท่องเที่ยว แม้ว่าความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวจะไม่ใช่อะไรสิ่งดึงดูดใจหรือตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว แต่ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวมีอิทธิพลในการตัดสินใจเลือกเดินทางประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ดังต่อไปนี้

2.1 สภาพการเข้าถึง หมายถึง สภาพการคมนาคมไปสู่แหล่งท่องเที่ยว มีความสะดวกสบาย เหมาะกับการเดินทางท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด พิจารณาจากระยะทางจากจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวมาสู่แหล่งท่องเที่ยว เช่น ระยะทางจากตัวเมืองสู่แหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น พิจารณาจากลักษณะการเดินทาง เช่น โดยรถยนต์ส่วนตัว รถโดยสารประจำทาง เป็นต้น สภาพของเส้นทางเอื้ออำนวยต่อการเดินทาง เช่น ถนนคอนกรีต ทางลาดยาง ถนนลูกรัง ถ้าเป็นเส้นทางน้ำ ต้องใช้เรือ หรือ แพ เป็นต้น ระยะทางเดินเหมาะกับนักท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด

2.2 สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง สิ่งบริการขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยว ระบบสาธารณูปการที่มีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถจะใช้งานได้ อย่างสะดวกสบายมากน้อยเพียงใด เช่น สถานที่พัก ร้านอาหารและเครื่องดื่ม สถานเริงรมย์ สถานบริการอื่นๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สถานรักษาพยาบาล สถานีตำรวจ ระบบรักษาความปลอดภัย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะต้องพิจารณาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพควบคู่กันไป ถ้าแหล่งท่องเที่ยวนั้นไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างครบถ้วน ก็จะพิจารณาถึงความสะดวกและความใกล้เคียงที่จะไปอาศัยใช้บริการจากแหล่งชุมชนใกล้เคียงได้ยากง่ายเพียงใด

2.3 สภาพแวดล้อม หมายถึง สิ่งรอบตัวของแหล่งท่องเที่ยว ตั้งแต่สภาพทางภูมิศาสตร์ ระบบนิเวศ และสภาพอื่นๆ เช่น สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ กลิ่น เสียง ควัน แหล่งน้ำขุ่นหรือใสสะอาด รวมทั้งความสะดวกอื่นๆ บริเวณแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณข้างเคียง หากสภาพแวดล้อมเกิดเป็นปัญหาอ้อมส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดสภาพเสื่อมโทรม ลดคุณค่า และลดความประทับใจต่อนักท่องเที่ยว

2.4 ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว หมายถึง อุปสรรคหรือสิ่งขัดขวางในการใช้สถานที่แห่งนั้นเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น ข้อจำกัดด้านพื้นที่ที่ไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวครั้งละมากๆ ได้ เนื่องจากสถานที่พักและการบริการการท่องเที่ยวไม่เพียงพอ

2.5 การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว หมายถึง มาตรการหรือการดำเนินการด้านท่องเที่ยวในรูปแบบของการจัดบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ระบบการให้ความรู้ การสื่อความหมาย การโฆษณาและการประชาสัมพันธ์

องค์ประกอบภายในระบบการท่องเที่ยว มีองค์ประกอบย่อยๆ ที่มีบทบาทและหน้าที่ที่แตกต่างกันและมีความสัมพันธ์กัน เป็นเหตุผลซึ่งกันและกัน โดยความแตกต่างของแต่ละรูปแบบการท่องเที่ยวนั้นขึ้นอยู่กับความแตกต่างในองค์ประกอบย่อย นอกจากองค์ประกอบภายในระบบแล้ว การท่องเที่ยวยังมีสิ่งแวดล้อมสำคัญที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอีกหลายประการ เช่น สภาพกายภาพและระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ วัฒนธรรม องค์กฎหมาย เป็นต้น

2.1.5 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

แนวคิดเกี่ยวกับ Ecotourism เป็นแนวคิดที่มุ่งประสานผลประโยชน์และความต้องการในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เข้ากับการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ Ecotourism จึงเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรม อีกทั้งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) ได้กำหนดคำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ ดังนี้ "การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน"

กระแสในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและความต้องการของประเทศในการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์ ประกอบกับกระแสของโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน กระแสที่สำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ด้าน คือ (สถาบันวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542 อ้างถึงใน อร สีแพร, 2543 : 26)

1. กระแสความต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการอนุรักษ์ระบบนิเวศ
2. กระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษาเรียนรู้ หรือมีประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดความต้องการด้านการขยายทางธุรกิจท่องเที่ยวมากขึ้น

3. กระแสความต้องการพัฒนาคนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน พัฒนาจากรากหญ้าเพื่อเป็นหลักประกันที่จะให้การพัฒนาคำเนินการไปในทิศทางที่ถูกต้อง มีการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

สุรเชษฐ์ เชนฐุมาส (2541) ได้เสนอรูปแบบและลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่

1. มีวัฒนธรรมดั้งเดิมและห่างไกลความเจริญแบบสังคมเมือง
2. เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่องังคม สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และสัตว์ป่า
3. เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการจัดการให้จำนวนนักท่องเที่ยวมีความสมดุลกับความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่
4. เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่มุ่งให้เจ้าของในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมใน กิจกรรมต่างๆ ทางการท่องเที่ยว และได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจมากที่สุด

อาธิป เหมือนสุดใจ (2541) ได้นำเสนอหลักสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวแบบ Ecotourism ไว้ดังนี้

1. การกำหนดเขตของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยว (Zone of the Various Activities) ทำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการจัดการ เช่น ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographic Information System - GIS)
2. การควบคุมนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบนิเวศที่มีความเปราะบางทางธรรมชาติ (Fragile Ecosystem) โดยคำนึงศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวนั้น
3. การจัดเตรียมข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับนักท่องเที่ยวในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว เช่น การใช้ภาพนิ่ง วิดีทัศน์ แผ่นพับ เป็นต้น เป็นข้อมูลพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยว
4. ส่งเสริมและพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงเพิ่มขึ้น เพื่อช่วยลดความแออัดให้กับพื้นที่ท่องเที่ยวหลัก
5. นำกฎหมายมาบังคับใช้อย่างจริงจังสำหรับผู้กระทำผิด เช่น การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การลักลอบเก็บของป่า หรือปะการัง ครอบครองพันธุ์สัตว์ป่าหายากไว้ เป็นต้น

6. การควบคุมสิ่งก่อสร้างต่างๆ บริเวณแหล่งท่องเที่ยวให้มีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม และควบคุมระบบกำจัดขยะสิ่งปฏิกูลและน้ำเสีย

2.1.6 ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมประเภทหนึ่ง ที่จำเป็นต้องอาศัยสภาพแวดล้อมเป็น "วัตถุดิบ" เพื่อการประกอบการในส่วนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว แต่วัตถุดิบสำหรับการท่องเที่ยวนั้นแตกต่างไปจากกิจกรรมประเภทอื่นๆ เพราะกิจกรรมดังกล่าวจะต้องใช้สิ่งดึงดูดใจที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อมเป็นวัตถุดิบรวม เรียกว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ก่อประโยชน์หลายด้าน ทั้งในแง่การพักผ่อนหย่อนใจ หรือนันทนาการ (Recreation) ด้านเศรษฐกิจและสังคม การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม และส่งผลกระทบทางด้านบวกและด้านลบ สามารถพิจารณาได้ในหลายแง่มุม เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ด้านเศรษฐกิจ

ผลกระทบด้านบวก

1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศเป็นจำนวนมาก
2. การท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นให้เกิดการผลิตเป็นวงจรมูลเงินทั้งทางตรงและทางอ้อม ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ภูมิภาค อันเกิดการสร้างงาน สมาชิกชุมชนมีงานทำ
3. การท่องเที่ยวมีบทบาทกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาอาชีพจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ก่อให้เกิดระบบตลาด เมื่อมีการจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องมือ เครื่องใช้และปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็นต่อการบริการท่องเที่ยว
4. การท่องเที่ยวมีบทบาทกระตุ้นให้เกิดการผลิตและนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูง ในรูปแบบของการผลิตสินค้าพื้นเมือง
5. ประชากรมีรายได้เพิ่มขึ้นส่งผลให้รัฐบาลได้รายได้ในรูปของภาษีอากร

ผลกระทบด้านลบ

1. สูญเสียศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน เนื่องจากบุคคลภายนอกเข้ามาลงทุนเป็นเจ้าของกิจการ ทำให้ผลประโยชน์จึงตกอยู่กับกลุ่มคนจำนวนหนึ่ง และการต้องพึ่งพาสินค้าจากภายนอกชุมชนทำให้ต้องสูญเสียการพึ่งตนเองไป

2. สูญเสียการพึ่งพาตนเอง ประชาชนเปลี่ยนอาชีพดั้งเดิมมาประกอบอาชีพทางด้านธุรกิจท่องเที่ยวเป็นหลัก
3. ราคาของที่ดินสูงขึ้น ประชาชนขายที่ดินให้นายทุนทำให้พื้นที่เกษตรกรรมลดลง
4. ราคาสินค้าและค่าครองชีพสูง นิสัยการบริโภคมีความฟุ้งเฟ้อมากขึ้น

ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ผลกระทบด้านบวก

1. การท่องเที่ยวมีบทบาทในการพัฒนา สร้างสรรค์ความเจริญทางสังคมให้แก่ท้องถิ่น ทำให้มีก่อสร้างใหม่ๆ มีการลงทุนด้านการผลิตเพื่อรองรับการบริการแก่นักท่องเที่ยว
2. เกิดการพัฒนาในด้านสาธารณสุข เช่น ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความปลอดภัยจากโรค อันเป็นผลจากการบริโภคอุปโภคได้รับการพัฒนาขึ้น
3. เกิดการพัฒนาในด้านสาธารณูปโภคของชุมชน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา อันเกิดจากการท่องเที่ยว ส่งผลให้คนในท้องถิ่นมีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น
4. การท่องเที่ยวช่วยขจัดปัญหาความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท ลดการหลั่งไหลและเคลื่อนย้ายของประชาชนจากชนบทเข้ามาหางานทำในเมือง
5. ช่วยให้ประชาชนในท้องถิ่นใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่น มาผลิตสินค้าพื้นเมืองหรือของที่ระลึก

ผลกระทบด้านลบ

1. การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคม จากสังคมชนบทกลายเป็นสังคมเมือง ส่งผลให้ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดลดน้อยลง
2. การที่คนในพื้นที่ได้รับอารยธรรมและความก้าวหน้าสมัยใหม่มากขึ้น ส่งผลให้พฤติกรรมที่ยึดติดกับวัฒนธรรมอันดั้งเดิมเสื่อมถอยลง ยึดติดกับวิถีชีวิตสมัยใหม่มากขึ้น เช่น การละเลยพูดภาษาถิ่น การเปลี่ยนแปลงเครื่องแต่งกายประจำท้องถิ่น เป็นต้น
3. ด้านศีลธรรม จากความแตกต่างของนักท่องเที่ยวกับชาวพื้นเมือง ทำให้นักท่องเที่ยวเหล่านั้นสร้างปัญหาสังคมขึ้น เช่น อาชญากรรม โสเภณี ยาเสพติด เป็นต้น
4. ความรู้สึกที่ไม่ดีต่อนักท่องเที่ยว จากความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและระดับการศึกษา ทำให้ชาวพื้นเมืองรู้สึกว่าเขาต่ำกว่าและด้อยโอกาสกว่าชาวเมือง

ด้านสิ่งแวดล้อม

ผลกระทบด้านบวก

1. ทำให้การก่อสร้างและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก ในเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ดีขึ้น
2. มีการก่อสร้าง ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เช่น โรงแรม ที่พัก
3. มีการควบคุมและป้องกันอันตรายจากภัยธรรมชาติต่างๆ มากขึ้น
4. ทำให้มีระบบควบคุมและจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่น แหล่งน้ำ และการป้องกันภัยจากธรรมชาติได้ดีขึ้น
5. เกิดการปรับปรุงด้านภูมิทัศน์และมีการวางแผนยกระดับมาตรฐานสิ่งแวดล้อมขึ้นในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว
6. เกิดการปรับปรุงเกี่ยวกับแผนการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรอย่างถูกต้อง
7. ทำให้เกิดการใช้มาตรการควบคุม โดยใช้เครื่องมือที่เป็นกลไกทางการบริหารและการจัดการต่อพื้นที่ที่มีผลกระทบได้ง่าย

ผลกระทบด้านลบ

1. ทำให้สูญเสียความสมดุลหรือเกิดความเปลี่ยนแปลงในพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ที่สำคัญหรือหายากในพื้นที่การท่องเที่ยวบริเวณนั้น
2. ทำให้สูญเสียคุณภาพของสภาพแวดล้อมและวิถีทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว
3. สูญเสียหรือทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เดิม
4. ทำให้เกิดมลพิษ (Pollution) ในน้ำ อากาศและพื้นดิน รวมไปถึงมลพิษด้านเสียงที่รบกวนต่อความเงียบสงบ
5. สูญเสียพื้นที่การใช้ที่ดินที่เป็นพื้นที่ป่าไม้เกษตรกรรมอันเนื่องมาจากการขยายตัวของชุมชนเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยว
6. เกิดความแออัดคับคั่ง (Congestion) ทั้งในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวและความหนาแน่น (Density) ของกลุ่มนักท่องเที่ยวในบางช่วงเวลา
7. สูญเสียสภาพแวดล้อมดั้งเดิมหรือสภาพธรรมชาติที่มีอยู่ก่อน แทนที่ด้วยสภาพแวดล้อมที่มีการพัฒนาเข้ามาแทนที่

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

2.2.1 แนวคิด หลักการ และรูปแบบของการเกษตรในปัจจุบัน

2.2.1.1 เกษตรกรรมแผนใหม่ (Modern Agriculture) เป็นรูปแบบการเกษตรที่ได้รับการพัฒนาขึ้นในประเทศตะวันตก และได้แพร่กระจายสู่ประเทศโลกที่สาม มีลักษณะสำคัญ ดังนี้

- 1) เป็นระบบเกษตรกรรมที่อาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่
- 2) เน้นการลงทุนจำนวนมาก ทั้งในเรื่องเครื่องจักรกล ปุ๋ย สารเคมีต่างๆ
- 3) เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน โดยเฉพาะการเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์
ในพื้นที่ขนาดใหญ่
- 4) ใช้พลังงานสูง เช่น น้ำมันเชื้อเพลิง หรือพลังงานต่างๆ ในกระบวนการผลิตและการขนส่ง
- 5) เป็นระบบการเกษตรที่มีบริษัทธุรกิจการเกษตรเข้ามามีอิทธิพล ในกระบวนการต่างๆ
- 6) รัฐเข้ามามีบทบาทสูง เช่น การกำหนดราคาส่งผลผลิต

แนวความคิดนี้ จะมองระบบการเกษตรของมนุษย์แยกขาดจากองค์รวมทั้งหมดของสังคม โดยมองว่ามนุษย์เป็นนายเหนือธรรมชาติ จึงได้เกิดผลกระทบและปัญหาจากเกษตรกรรมแผนใหม่ ได้แก่ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาสุขภาพอนามัย รวมทั้งการละเลยภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

จากปัญหาดังกล่าว ได้มีความพยายามที่จะแสวงหาแนวทางใหม่ๆ ในการพัฒนารูปแบบการเกษตรอื่นๆ ที่เรียกว่า "เกษตรยั่งยืน" มุ่งเน้นที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบการเกษตรให้มีความสอดคล้องและฟื้นฟูระบบนิเวศ เน้นการพึ่งตนเองและเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้จากการเกษตร

2.2.1.2 เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นระบบเกษตรกรรมที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทาน วิธีที่เกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนน้อย ประมาณ 15 ไร่ โดยมีหลักสำคัญ คือ ให้เกษตรกรมีความพอเพียง สามารถเลี้ยงตัวเองได้ พื้นที่แต่ละแปลงประกอบด้วย นา 5 ไร่ พืชไร่ และสวน 5 ไร่ สระน้ำ 3 ไร่ ลึก 4 เมตร คุน้ำได้ 19,200 ลูกบาศก์เมตร ที่อยู่อาศัยและอื่นๆ 2 ไร่

และยังมีกระบวนการที่สำคัญ คือ การรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อร่วมแรงในการผลิต การตลาด ด้านสังคม รวมทั้งการลงทุนด้วยการติดต่อร่วมมือกับแหล่งเงิน แหล่งพลังงาน เป็นต้น

2.2.1.3 เกษตรกรรมธรรมชาติ (Natural Farming) เป็นระบบการเกษตรที่ได้รับการพัฒนาขึ้นโดยเกษตรกรชาวญี่ปุ่น เป็นการเกษตรแบบ “ไม่กระทำ” (Doing nothing farming) คือ การลดการแทรกแซงของมนุษย์ แต่ปรับปรุงรูปแบบการเกษตรให้สอดคล้องกับระบบนิเวศและธรรมชาติ โดยให้ธรรมชาติเป็นตัวการจัดการเปลี่ยนแปลงด้วยตัวเอง มีหลักการสำคัญ 4 ประการ คือ

- 1) ไม่ไถพรวน
- 2) ไม่ใส่ปุ๋ยทุกชนิด
- 3) ไม่กำจัดวัชพืช
- 4) ไม่กำจัดโรคและแมลงศัตรูพืชด้วยสารเคมีหรือจุลินทรีย์

2.2.1.4 เกษตรกรรมอินทรีย์ (Organic Farming) เป็นระบบการผลิตทางการเกษตรที่หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีต่างๆ เช่น ปุ๋ยเคมี สารกำจัดศัตรูพืช การใช้ฮอร์โมนต่างๆ และปฏิเสศเกษตรกรรมเชิงเดี่ยว (Monoculture) แต่อาศัยการปลูกพืชหมุนเวียน เน้นการให้ความสำคัญต่อดิน การใช้ธาตุอาหารจากการมูลของหิน และควบคุมพืชด้วยชีววิธี

2.2.1.5 เกษตรกรรมผสมผสาน (Integrated Farming) เป็นระบบการเกษตรที่มีการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งสามารถเกื้อกูลประโยชน์ซึ่งกันและกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นระบบเกษตรที่พัฒนามาจากเกษตรกรรมพื้นบ้าน มีรูปแบบมากมายตามลักษณะของนิเวศเกษตรกรรม (Agro – ecology) แนวความคิดนี้ได้ถูกนำไปปฏิบัติในทุกภาคของประเทศ ในภาคเหนือจะพบลักษณะการปลูกผลไม้แซมในป่าธรรมชาติ เรียกว่า วนเกษตร ในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการผสมผสานการทำไร่ ทำนา และสวนผลไม้ในพื้นที่เดียวกัน เรียกว่า ไร่สวนผสม เป็นต้น

2.2.1.6 เกษตรกรรมแนวธรรมชาติแนว MOA (MOA Nature Farming) เป็นแนวทางที่สร้างระบบการเกษตรให้มีความถาวร ปลอดภัยอันตรายอันเกิดจากการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เทคนิคพื้นฐานของเกษตรธรรมชาติ MOA ประกอบด้วย การศึกษาสภาพดินเพื่อการปรับปรุงดินโดยไม่ใช้สารเคมี เช่น การใช้ปุ๋ยหมัก การปลูกพืชคลุมดิน เป็นต้น

2.2.2 ความหมายและขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

การกำหนดนิยามของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในประเทศไทย ยังไม่มีการกำหนดไว้อย่างเป็นทางการ ดังนี้

นำชัย ทนุผล (นำชัย ทนุผลและคณะ, 2543) ได้กล่าวถึงความหมายการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเรียนรู้และเข้าใจในธรรมชาติ วัฒนธรรม และการเกษตร อันเกิดจากภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติ วัฒนธรรมและรูปแบบการทำเกษตรที่หลากหลายบนพื้นที่จริงของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งจะยึดถือหลักแห่งการเคารพซึ่งศักดิ์ศรีของระบบนิเวศและวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชน และเชื้ออำนาจประโยชน์และโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น

สุรเชษฐ์ เชษฐมาต (2541) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การท่องเที่ยวที่นำนักท่องเที่ยวออกไปสู่พื้นที่ที่เป็นแหล่งเพาะปลูก และมีการศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตของเกษตรกร

อร สีแพร (2543) ได้กำหนดขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมไว้ว่า "การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวลักษณะหนึ่งที่ทำให้ความสนใจกับเกษตรกรรมที่มีองค์ประกอบต่างๆ เป็นสิ่งดึงดูดใจ ไม่ว่าจะเป็ปัจจัยด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรรมในพื้นที่นั้นๆ โดยที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เยี่ยมชมได้ทั้งในแง่ของการพักผ่อนหรือนันทนาการ ที่สำคัญคือต้องเป็นการได้เรียนรู้วิถีเกษตรในแหล่งนั้น"

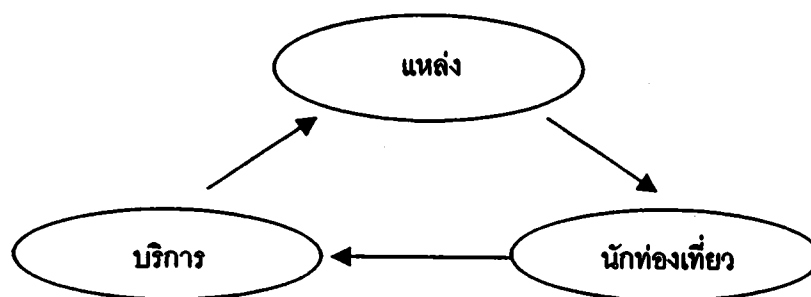
สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543) ได้กล่าวถึงการให้คำนิยามการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ไว้ 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การให้นิยามโดยใช้หลักองค์ประกอบ การท่องเที่ยวมีองค์ประกอบภายในที่สำคัญ 3 ประการ คือ แหล่งหรือสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว บริการ และนักท่องเที่ยว จากการศึกษาองค์ประกอบทั้ง 3 ประการในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีลักษณะ ดังนี้

1.1 แหล่ง หมายถึง กิจกรรมการเกษตรที่สามารถดึงดูดและเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว

1.2 บริการ หมายถึง การให้การรองรับเพื่อตอบสนองตามมาตรฐานความต้องการของนักท่องเที่ยว

1.3 นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ต้องการได้รับความรู้ ความเพลิดเพลิน มีความสามารถและยินดีจะจ่ายเพื่อเข้าถึงแหล่งและบริการ

ภาพที่ 2.2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง
ที่มา : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2543

สรุปนิยามและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยพิจารณาจากองค์ประกอบ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมหลักด้านการเกษตร ที่สามารถดึงดูดและเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว โดยมีบริการจัดไว้ให้รองรับเพื่อตอบสนองตามมาตรฐานความต้องการของนักท่องเที่ยวให้ได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน โดยนักท่องเที่ยวมีความสามารถและยินดีจะจ่ายเพื่อเข้าถึงแหล่งและใช้บริการ

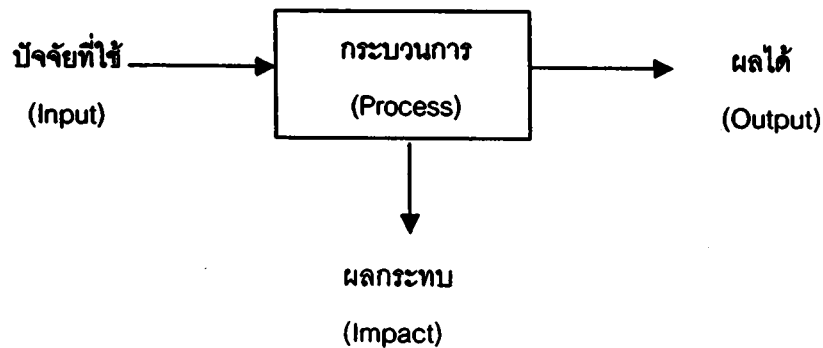
2. การให้คำนิยามโดยใช้หลักการเชิงระบบ เป็นการพิจารณาว่าการท่องเที่ยวมีปัจจัยที่ใช้ (Input) กระบวนการ (Process) และผลได้ (Output) รวมทั้งผลข้างเคียง (Effect) หรือผลกระทบ (Impact) (ภาพที่ 2.3)

2.1 ปัจจัยที่ใช้ (Input) หมายถึง ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมเกษตรเป็นหลัก รวมทั้งการให้บริการ

2.2 กระบวนการ (Process) หมายถึง การบริหารและการจัดการไว้เพื่อรองรับการท่องเที่ยว

2.3 ผลได้ (Output) หมายถึง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและรายได้ของเกษตรกร

2.4 ผลกระทบ (Impact) หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นทั้งทางบวกและทางลบ

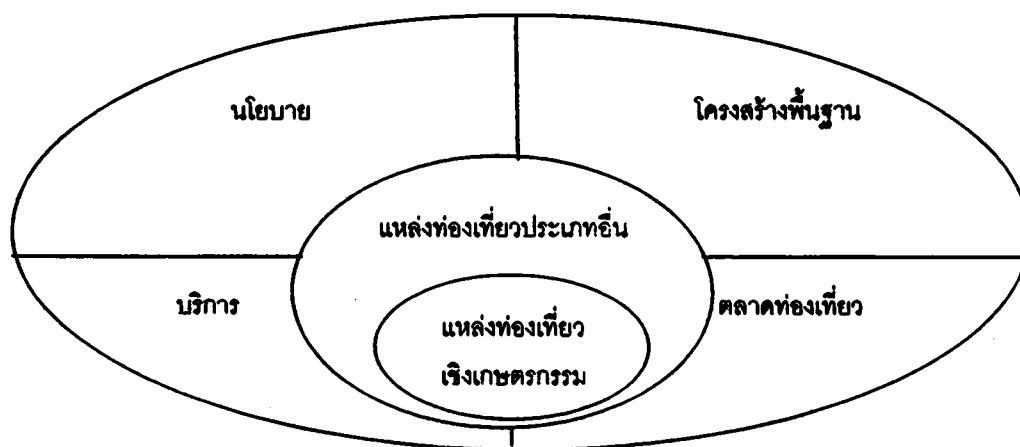

ภาพที่ 2.3 การทำงานของระบบการท่องเที่ยวและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง
ที่มา : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2543

สรุปนิยามและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยพิจารณาหลักการเชิงระบบ หมายถึง การท่องเที่ยวที่ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมเกษตรเป็นหลัก มีการบริหารและการจัดไว้เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเพื่อความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวและสร้างรายได้แก่เกษตรกร และมีการจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ

3. การให้นิยามโดยหลักการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน เป็นหลักการพิจารณาโดยคำนึงถึงหลักอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ประกอบกับการคำนึงถึงปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชนและมีการจัดระบบบริหารการจัดการที่ดี จึงให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการเกษตรเป็นหลัก มีการบริหารจัดการเชิงอนุรักษ์โดยเกษตรกรและชุมชนเข้ามีส่วนร่วม มีการจัดระบบการบริหาร การจัดการคุณภาพ โดยมุ่งให้เกิดผลทางด้านการส่งเสริมการพัฒนาการเกษตร คุณภาพชีวิตของเกษตรกร การพักผ่อน การศึกษาทางวัฒนธรรมและการรักษาสภาพแวดล้อม

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีความจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจถึงความแตกต่างของความหมาย แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการพัฒนาการท่องเที่ยว เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะรวมถึงองค์ประกอบทุกส่วนที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยว ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะต้องจัดส่วนผสมขององค์ประกอบให้ได้สัดส่วนและทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ รวมทั้งคำนึงถึงการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวเกิดขึ้นอย่างครบวงจร (ภาพที่ 2.4)

ภาพที่ 2.4 แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างเป็นระบบ
ที่มา : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2543

จากผลการศึกษา ได้สรุปการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้ดังนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งความสนใจไปยังกิจกรรมการเกษตร หรือสภาพแวดล้อมทางการเกษตรกรรมเป็นหลัก
2. เป็นการท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวยังมีความพร้อมในการดำเนินการ สามารถควบคุมและดำเนินการจากปัจจัยภายในและภายนอก
3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีกลไกกระจายรายได้ไปยังเกษตรกร
4. เป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อการได้รับความรู้ ความเพลิดเพลิน เกิดการพักผ่อนหย่อนใจ การสร้างเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ

ร่ำไพพรรณ แก้วสุริยะ อ้างถึง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้แยกประเภทกิจกรรมออกเป็น 9 กิจกรรม และได้้นำเผยแพร่เป็น Amazing Thailand 1998 – 1999 ซึ่งกิจกรรมหนึ่งในนั้น คือ มรดกเกษตรไทย - เกษตรสัญจร หรือ Amazing Agriculture Heritage ซึ่งแบ่งกิจกรรมย่อยได้ดังนี้

1. การทำนา (Rice Cultivation) การทำนาปี การทำนาปรัง การทำนาหว่าน น้ำตม การทำนาขั้นบันได พิพิธภัณฑชาข้าว ความรู้เรื่องข้าวสายพันธุ์ต่างๆ ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว เป็นต้น
2. การทำสวนไม้ตัดดอก (Cutting Flowers) การทำสวนดอกไม้เพื่อตัดดอกขาย เช่น สวนกุหลาบ ฟาร์มกล้วยไม้ ไม้กระถางทุกประเภท รวมถึงไร่ทานตะวัน

3. การทำสวนผลไม้ (Horticulture) การทำสวนผลไม้รวมถึงการทำวนเกษตร การทำการเกษตรแผนใหม่ การทำสวนผสม รวมถึงการทำสวนยางพารา สวนไม้ สวนปาล์ม น้ำมัน

4. การทำสวนครัวสวนผัก (Vegetables) การปลูกผักสวนครัว รวมถึงการทำไร่ ผัก ไร่อั่ว ไร่ข้าวโพด ไร่ฟักไทย เป็นต้น

5. การทำสวนสมุนไพร (Herbs) การปลูกพืชสมุนไพร เพื่อใช้เป็นอาหารเสริม เครื่องดื่ม เครื่องสำอาง และใช้ในการแพทย์แผนไทย

6. การทำฟาร์มปศุสัตว์ (Animal Farming) การเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์เศรษฐกิจ เช่น การเลี้ยงไหม การทำฟาร์มผึ้ง การทำฟาร์มปลา ทั้งปลาสวยงาม ปลาน้ำจืด ปลาน้ำกร่อย การทำฟาร์มมุก การเลี้ยงหอยแมลงภู่ หอยแครง หอยนางรม ฟาร์มจระเข้ บางแห่งเพาะขยายพันธุ์สัตว์ป่าหายาก เช่น ฟาร์มนกยูง ฟาร์มไก่ฟ้า ฟาร์มกวาง รวมถึงสวนงูของ สภาเกษตรกรไทยด้วย

7. งานเทศกาลผลิตภัณฑ์ (Festival) การจัดงานเพื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เมื่อถึงฤดูที่พืชผลออกซุก เช่น มหกรรมไม้ดอกไม้ประดับ งานเทศกาลผลไม้ งานเทศกาลกินปลา เป็นต้น

กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2544) ได้จำแนกแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. แหล่งท่องเที่ยวเกษตรประเภทชุมชน หรือหมู่บ้านท่องเที่ยวเกษตร เป็นการดำเนินการร่วมกันของสมาชิกกลุ่มเกษตรในหมู่บ้าน ทั้งประเภทที่พักค้างในหมู่บ้าน และเข้าไปเยือนกลับ โดยในแต่ละหมู่บ้านท่องเที่ยวเกษตรจะต้องมีกิจกรรมเด่น เช่น หมู่บ้านทำนา ทำสวนผลไม้ เป็นต้น

2. แหล่งท่องเที่ยวเกษตรประเภทรายบุคคลหรือรายกิจกรรม คือ พื้นที่เกษตรของเกษตรกรรายใดรายหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในการเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์ เช่น สวนเงาะ สวนทุเรียน สวนเกษตรผสมผสาน การทำฟาร์มโคเนื้อโคนม เป็นต้น

3. แหล่งท่องเที่ยวเกษตรประเภทเทศกาลหรือปรากฏการณ์ คือ การจัดงานเทศกาลหรือมหกรรมทางการเกษตรที่น่าสนใจ เช่น งานวันทุเรียนโลก งานวันมะขามหวาน งานเทศกาลกินหมูย่าง เมืองตรัง เป็นต้น และเป็นปรากฏการณ์ทางการเกษตรที่น่าสนใจในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เช่น งานทุ่งดอกทานตะวันบาน ที่ลพบุรี เป็นต้น

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543) ได้จัดประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. แหล่งผลิตหรือพื้นที่เฉพาะทางการเกษตร แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1.1 ฟาร์มท่องเที่ยวเกษตร (Agrotourism Farm) เป็นแหล่งเกษตรกรรมที่มีความน่าสนใจ ดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ที่เกิดจากหน่วยเกษตรที่ตั้งอยู่โดดเดี่ยว โดยเกษตรกรได้นำกิจกรรมของการเกษตรมาเสนอขายในเชิงการท่องเที่ยว ในบางแห่งอาจมีการจัดที่พักเป็นโฮมสเตย์ (การพักร่วมกับเกษตรกรในพื้นที่)

1.2 หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism Village) เป็นลักษณะที่มีการจัดการท่องเที่ยวเกษตรทั้งหมู่บ้านหรือพื้นที่เดียวกัน และเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่มีความน่าสนใจดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว เช่น ตำบลตะพง จ.ระยอง เป็นต้น

1.3 อุทยานท่องเที่ยวเกษตร (Agrotourism Park) เป็นแหล่งเกษตรที่มีความต่อเนื่องของพื้นที่เกษตร มีความดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว อันเกิดจากพื้นที่ขนาดใหญ่ต่อเนื่องกันหลายหมู่บ้านและมีลักษณะการท่องเที่ยวเป็นระบบเดียวกัน โดยการวางแผนจัดเป็นพื้นที่อุทยานท่องเที่ยวและให้บริการบางอย่างร่วมกันได้

2. โครงการศึกษาและสถานีวิจัยของรัฐ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 โครงการศึกษาและสถานีวิจัยของรัฐ เป็นแหล่งที่ทางราชการจัดเป็นสถานีสถิตหรือศูนย์วิจัยทางการเกษตรที่มีความดึงดูดใจผู้ต้องการศึกษาหาความรู้ทางการเกษตร รวมทั้งนักท่องเที่ยวที่ต้องการพบเห็นการค้นพบสิ่งใหม่ทางการเกษตร

2.2 โครงการตามพระราชดำริ เป็นโครงการในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงช่วยเหลือเกษตรกรให้มีการพัฒนาพื้นที่การเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และยังเป็นแหล่งที่ให้ความรู้แก่เกษตรกรและผู้สนใจทางการเกษตร

3. งานเทศกาลการเกษตร เป็นการจัดการให้มีการแสดงทางการเกษตรตามฤดูกาล เพื่อมุ่งส่งเสริมตลาดสินค้าเกษตร การเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตร

4. ตลาดสินค้าเกษตร เป็นพื้นที่ที่จัดให้เป็นที่พักปะระหว่างผู้ซื้อสินค้าทางการเกษตรกับเกษตรกร ไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือตามฤดูกาล

2.3 การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism Development)

การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) เป็นแนวทางที่กำลังได้รับการยอมรับและขยายเข้าสู่การพัฒนาการท่องเที่ยว คือ เน้นความสมดุลระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกับการมีคุณภาพชีวิตที่ดีและประชาชนมีรายได้ที่เป็นธรรม เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องนำมาปรับใช้ในการบริหารงาน และแนวความคิดของการพัฒนาแบบยั่งยืนยังเป็นการสนับสนุนการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการรักษาไว้ให้สามารถใช้ได้ยาวนานที่สุดอีกด้วย

นริศรา สธนเสาวภาคย์ (2545) อ้างจาก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จากการประชุม agenda 21 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิ่งแวดล้อมในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยองค์การการท่องเที่ยวโลก (world tourism organization) คณะที่ปรึกษาด้านการเดินทางและการท่องเที่ยวโลก (world travel & tourism council) และคณะที่ปรึกษาโลก (earth council) มีความสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวควรเป็นตัวช่วยสนับสนุนการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสันติ
2. การท่องเที่ยวควรมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ ปกป้องรักษาและฟื้นฟูระบบนิเวศของโลก
3. การท่องเที่ยวควรอยู่บนพื้นฐานแบบแผนที่ยั่งยืนของการผลิตและการอุปโภคบริโภค
4. การท่องเที่ยว การพัฒนา และการรักษาสิ่งแวดล้อมควรกระทำอย่างอิสระ

แนวทางพื้นฐานของการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ประกอบด้วย

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using Resource Sustainable) หมายถึง ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและผู้รับผิดชอบจะต้องมีวิธีการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ การปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรจะต้องคงความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด เป็นแนวทางการทำธุรกิจในระยะยาว โดยถือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญ
2. การลดการบริโภคที่มากเกินไปและความจำเป็นและการลดของเสีย (Reducing Over - consumption and Waste) ผู้รับผิดชอบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องร่วมวางแผนกับผู้เกี่ยวข้องจัดการการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ หรือจัดหาทรัพยากรอื่นที่มีคุณสมบัติสามารถใช้ทดแทนกันได้ เพื่อเป็นการลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก เช่น สิ่งก่อสร้างที่ทำจากไม้หาก

ลดการใช้ไม้ลงไม้ก็จะถูกตัดน้อยลงเช่นกัน และจะช่วยเลี้ยงค่าใช้จ่ายในการทำบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาวและเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยวด้วย

3. การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม (Maintaining Diversity) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องวางแผนขยายฐานการท่องเที่ยว โดยการรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีอยู่ เพิ่มมาตรฐานการบริการท่องเที่ยว เช่น การทำนาข้าว อาจจะทำให้นักท่องเที่ยวหลงเป็นชวานาคู อาจมีการเทียมวัวหรือควาย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้

4. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planning) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องทำงานตามที่วางแผนและประสานแผนการพัฒนากับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) แผนพัฒนาของสำนักนโยบายสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ประกอบกับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

5. การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น (Supporting Local Economics) โดยการพิจารณาด้านราคาและคุณค่าของสิ่งแวดล้อม และสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่น นำไปประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวให้มากขึ้น เป็นการสร้างรายได้กระจายสู่ท้องถิ่น

6. การมีส่วนร่วม (Involving Local Communities) โดยการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบองค์รวม (participation approach) โดยเข้าร่วมในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด ซึ่งจะไม่เพียงแต่สร้างผลตอบแทนแก่ประชากรและสิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่จะช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวด้วย

7. การประชุมกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting Stakeholders and the Public) เป็นการปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ ระหว่างผู้ประกอบการ ประชากรท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นที่จะร่วมงานกันไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งในเรื่องการเพิ่มศักยภาพให้กับแหล่งท่องเที่ยว การประเมินผลกระทบการท่องเที่ยว และยังสามารถแก้ไขปัญหาและลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน

8. การฝึกอบรมบุคลากร (Training Staff) การให้ความรู้ การฝึกอบรม ให้ความรู้ โดยการสอดแทรกแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ จะช่วยยกระดับมาตรฐานของการบริการการท่องเที่ยว เช่น อบรมในการเสิร์ฟอาหารที่เป็นมาตรฐานสากล เป็นต้น

9. การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวอย่างพร้อมมูลและเพียงพอต่อการเผยแพร่ (Marketing Tourism Responsibly) อาจจัดทำในรูปสื่อทัศนูปกรณ์รูปแบบต่างๆ เช่น คู่มือการท่องเที่ยว จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว และจะช่วยยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย

10. การวิจัยและการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ (Undertaking Research) ผู้รับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการจะต้องมีการประเมินผล ตรวจสอบและศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงและแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และนักลงทุน

การพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งหมดต้องมุ่งสู่ความยั่งยืน (All Tourism Should be Sustainable Tourism) คือ กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงอยู่ได้ มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนสม่ำเสมอ ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดใจไว้ได้ไม่เสื่อมคลาย ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมจะต้องไม่มีหรือมีน้อยที่สุด หลักการพื้นฐานของความยั่งยืน จำเป็นต้องได้รับการปฏิบัติโดยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั้งหมด ไม่จำเพาะการท่องเที่ยวเฉพาะอย่าง (อร สีแพร, 2543)

2.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อร สีแพร (2543) ทำการศึกษาเรื่องลักษณะเฉพาะของเกษตรกรรมที่สนับสนุนโครงข่ายการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ต่อเนื่อง ได้แก่ บางส่วนของจังหวัดสระบุรี บางส่วนของจังหวัดชัยภูมิ บางส่วนของจังหวัดขอนแก่น บางส่วนของจังหวัดบุรีรัมย์ รวมพื้นที่ศึกษา 30,195.01 ตารางกิโลเมตร จาก 45 อำเภอ 6 กิ่งอำเภอ ใน 6 จังหวัด มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อจัดระบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยการค้นหาลักษณะเฉพาะของเกษตรกรรมที่จะเป็นจุดดึงดูดและสนับสนุนโครงข่ายการท่องเที่ยว ประกอบด้วย องค์ประกอบของระบบการท่องเที่ยว รูปแบบและแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยว ระบบเกษตรกรรม รูปแบบแนวความคิดในการทำการเกษตร เพื่อกำหนดปัจจัยในการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ประกอบด้วย 6 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านคุณค่าของแหล่งเกษตรกรรม สภาพการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม ชีตจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว และการบริหารจัดการการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังศึกษาตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ด้วยการสำรวจโครงสร้างความคิดเห็นและความต้องการของนักท่องเที่ยวทั่วไปและนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม การวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมได้ใช้วิธีการต่างๆ คือ จัดลำดับความสำคัญของแต่ละปัจจัย ด้วยการสำรวจความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญแล้วหาค่าเฉลี่ย คำนวณค่าคะแนนรวมของพื้นที่เกษตรกรรมแต่ละแห่ง โดยกำหนดค่าศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมเป็น 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง ต่ำ แล้วนำมาจัดกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมตามค่าศักยภาพและการกระจายตัวในพื้นที่ การวิเคราะห์การตลาดการท่องเที่ยวได้ใช้การกระจายส่วนร้อยละ ประกอบการศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมความเป็นไปได้และโอกาสในการเชื่อมโยงกับโครงข่ายการท่องเที่ยวหลักของจังหวัดนครราชสีมา

ภาวินี เวชสิทธิ์นรกิจ (2543) ทำการศึกษาเรื่อง "ศักยภาพและปัญหาของการท่องเที่ยวเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่" โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาดัชนีชี้วัดศักยภาพของการท่องเที่ยวเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ ศักยภาพการดำเนินงาน ปัญหา และข้อเสนอแนะของแหล่งท่องเที่ยวเกษตร ผลการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญให้คำนิยามและความหมายการท่องเที่ยวเกษตรโดยใช้หลักการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนมากที่สุด การศึกษาดัชนีชี้วัดศักยภาพการท่องเที่ยวเกษตร พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญมากที่สุด รองลงมา คือ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

วรพล วัฒนเหลืออรุณ (2544) ทำการศึกษาเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระบบเหมืองฝายของภูมิปัญญาชาวบ้าน : กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยอีด่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า วิถีและภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่นยังยึดติดกับความเชื่อในพิธีกรรมต่างๆ ที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์สืบทอดจากบรรพบุรุษ นำมาประยุกต์เข้าสู่การท่องเที่ยวเพื่อร่วมกันอนุรักษ์ พื้นฟูภูมิปัญญาดั้งเดิมกับชุมชนท้องถิ่นตลอดไป โดยให้ความสำคัญในการศึกษาภูมิปัญญา การฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีการวางแผนจัดระบบการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบครบวงจร คือ มีระบบการให้ข้อมูลข่าวสาร ความพร้อมด้านที่พัก กิจกรรมการท่องเที่ยวการแสดงและจำหน่ายของที่ระลึก ให้ชุมชนมีส่วนร่วมสร้างความเข้าใจและความมีจิตสำนึกในแหล่งท่องเที่ยว

นริศรา สธนเสาวภาคย์ (2545) ทำการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อเป็นที่มาของรายได้นอกภาคเกษตรกรรม ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนโยบายการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและการท่องเที่ยวเชิงเกษตร วิเคราะห์ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามองค์ประกอบในระบบการท่องเที่ยว รวมถึงวิเคราะห์ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อเป็นที่มาของรายได้นอกภาคเกษตรกรรม ศึกษาในพื้นที่ท่องเที่ยวคลองตลิ่งชันทิวร์ จังหวัดกรุงเทพฯ ท่องเที่ยวเกษตรล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม และหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านทรงไทยปลายโพงพาง จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการนำผลการสัมภาษณ์มาคำนวณเป็นคะแนนในการวิเคราะห์ศักยภาพตามองค์ประกอบในระบบการท่องเที่ยว และวิเคราะห์ความคุ้มค่าของโครงการโดยใช้แนวคิดในการวิเคราะห์จุดคุ้มทุน

ยุรีพรรณ แสนใจยา (2545) ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาไร่ชาวิรุฬห์ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพและความพร้อมเพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สอดคล้องกับพื้นที่ไร่ชา ผลการศึกษาพบว่า ไร่ชาวิรุฬห์มีศักยภาพและความพร้อมที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระดับมาก เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวเข้าไปยังพื้นที่ไร่ชาได้สะดวก มีความปลอดภัย และมีการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ดี ชุมชนมีส่วนร่วมในพื้นที่

จากการทบทวนงานวิจัยและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับที่พักผ่อนหรือการนันทนาการ ในการประกอบกิจกรรมทางการท่องเที่ยวโดยมีการเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่งเพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของมนุษย์

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม มีพื้นที่ทำการเกษตรกรรมหลากหลายประเภท ซึ่งเราสามารถนำพื้นที่เกษตรกรรมเหล่านี้มาทำการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมได้ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่การที่จะพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้น จะต้องมีกระบวนการการคัดเลือก คัดสรรพื้นที่เกษตรกรรมที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้

การวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยการใช้ปัจจัยด้านต่างๆ ได้แก่ ปัจจัยด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว สภาพการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม ข้อจำกัดในการรองรับการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถจะคัดเลือกพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว หรือเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ เพื่อตอบสนองความต้องการแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างเพียงพอและรักษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม

บทที่ 3 พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษา เรื่อง "ศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในจังหวัดระยอง" ประกอบด้วย

- 3.1 สภาพทั่วไปของจังหวัดระยอง
- 3.2 ลักษณะทางกายภาพและทรัพยากรธรรมชาติ
- 3.3 ลักษณะทางสังคม
- 3.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

3.1 สภาพทั่วไปของจังหวัดระยอง

3.1.1 ประวัติความเป็นมา

ระยองเริ่มปรากฏชื่อในพงศาวดาร เมื่อปี พ.ศ.2113 ในรัชสมัยของสมเด็จพระมหาธรรมราชาแห่งกรุงศรีอยุธยา โดยมีประวัติดั้งเดิมตามข้อสันนิษฐานว่าน่าจะก่อตั้งเมืองขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 1500 ยุคที่ขอมเรืองอำนาจเพื่อข่มขู่แถบดินแดนสุวรรณภูมิ นักโบราณคดีได้สันนิษฐานจากหลักฐานที่ค้นพบ คือ ซากศิลาแลงคูค่ายที่ยังหลงเหลืออยู่ในเขตอำเภอบ้านค่าย อันเป็นศิลปะการก่อสร้างแบบขอม ในสมัยโบราณระยองมีชนพื้นเมือง คือ ชาวชองซึ่งเป็นชนเผ่าที่อาศัยกระจายอยู่โดยทั่วไปในภาคตะวันออก โดยในประวัติศาสตร์ตอนหนึ่ง ได้กล่าวถึงเมืองระยอง ในปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา ช่วงระหว่างที่กรุงศรีอยุธยาใกล้จะเสียแก่พม่าเป็นครั้งที่ 2 ในสมัยพระเจ้าเอกทัศ ในเดือนยี่ ปี พ.ศ. 2309 พระยาวชิรปราการ หรือ พระยาตาก พร้อมไพร่พลประมาณ 500 คน ได้ตีฝ่าวงล้อมทัพพม่ามุ่งสู่ตะวันออกมาหยุดพักไพร่พลที่เมืองระยองและได้ปราบปรามคณะกรรมการเมืองที่แข็งข้อจนสามารถยึดเมืองระยองได้ จากความสามารถในครั้งนั้นเหล่าทหารจึงพากันยกย่องให้เป็น "พระเจ้าตากสิน" ก่อนเดินทางไปยังเมืองจันทบุรีเพื่อยึดที่ดินในการกอบกู้อิสรภาพคืนจากพม่าได้ในปี พ.ศ. 2113

3.1.2 ขนาดและที่ตั้ง

จังหวัดระยองมีพื้นที่ประมาณ 3,552 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,220,000 ไร่ ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกของประเทศไทยระหว่างละติจูดที่ 12 - 13 องศาเหนือ และลองจิจูดที่ 101 - 102 องศาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 179 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับเขตอำเภอหนองใหญ่ อำเภอบ่อทอง และอำเภอศรีราชา ของจังหวัดชลบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับพื้นที่ฝั่งทะเลยาวประมาณ 100 กิโลเมตร ของอ่าวไทย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับเขตอำเภอท่าใหม่ อำเภอนายายอามของจังหวัดจันทบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับเขตอำเภอสทิงพระ อำเภอบางละมุงของจังหวัดชลบุรี

3.1.3 การปกครอง

จังหวัดระยองจัดรูปแบบการปกครองและการบริหารราชการเป็น 3 รูปแบบ คือ

3.1.3.1 การบริหารราชการส่วนภูมิภาค แบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่

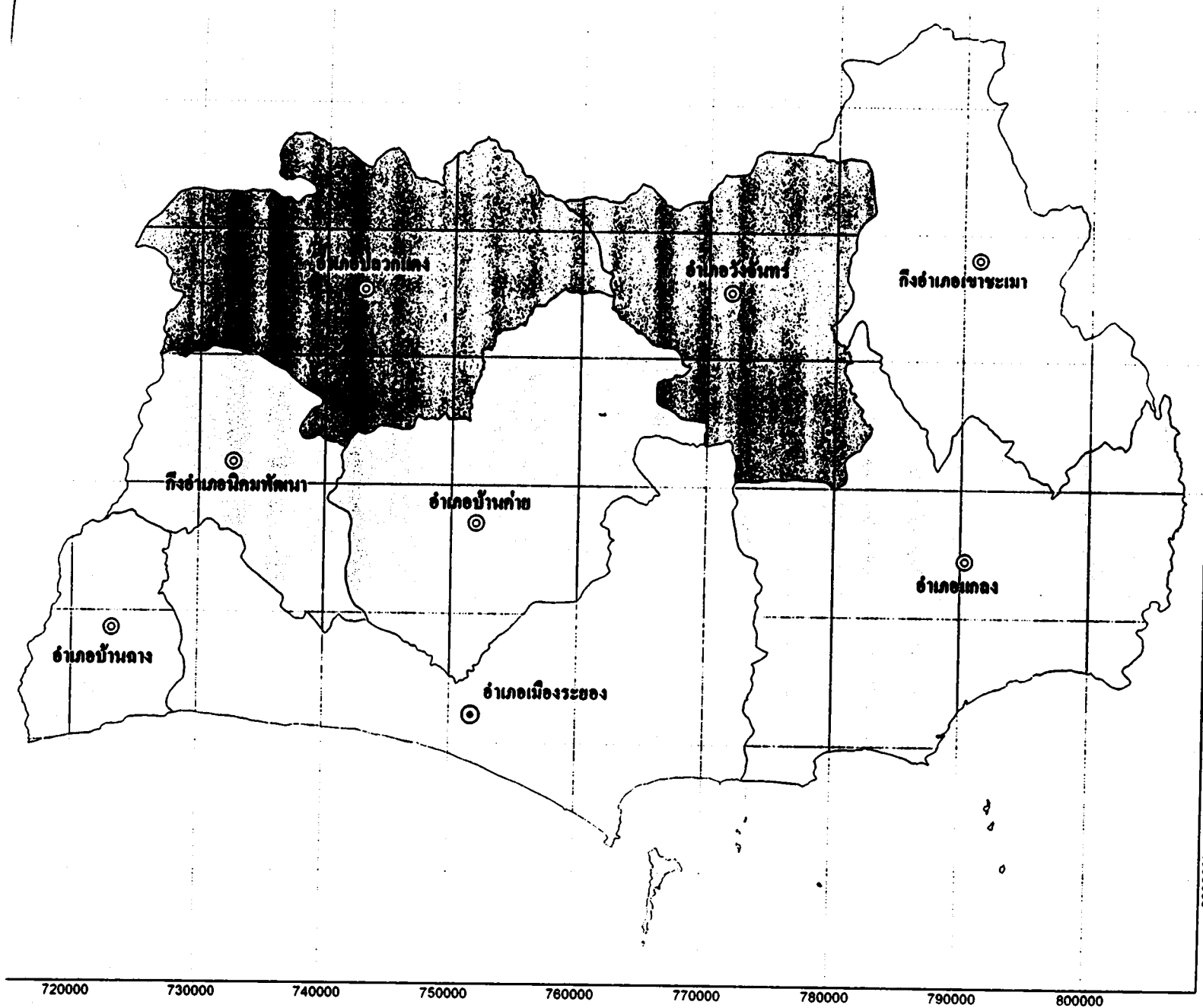
- 1) ระดับจังหวัด ประกอบด้วยส่วนราชการประจำจังหวัด 34 หน่วยงาน
- 2) ระดับอำเภอ ประกอบด้วย 6 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 58 ตำบล 421 หมู่บ้าน โดยมีอำเภอและกิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองระยอง อำเภอแกลง อำเภอบ้านค่าย อำเภอปลวกแดง อำเภอบ้านฉาง อำเภอวังจันทร์ กิ่งอำเภอเขาชะเมาและกิ่งอำเภอนิคมน้ำจืดพัฒนา

3.1.3.2 การบริหารราชการส่วนกลาง ประกอบด้วยส่วนราชการสังกัดส่วนกลาง ซึ่งมาจัดตั้งหน่วยปฏิบัติงาน ในพื้นที่ของจังหวัด จำนวน 62 หน่วยงาน

3.1.3.3 การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มี 3 รูปแบบ คือ

- 1) องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง
- 2) เทศบาล 16 แห่ง คือ เทศบาลนครระยอง เทศบาลตำบลเมืองแกลง เทศบาลตำบลมาบตาพุด เทศบาลตำบลสุนทรภู่ เทศบาลตำบลบ้านเพ เทศบาลตำบลบ้านฉาง เทศบาลตำบลบ้านค่าย เทศบาลตำบลทุ่งควายกิน เทศบาลตำบลสำนักท้อน เทศบาลตำบลกองดิน เทศบาลตำบลชุมแสง เทศบาลตำบลปากน้ำประแส เทศบาลตำบลบ้านปลวกแดง เทศบาลตำบลจอมพลเจ้าพระยา เทศบาลตำบลมาบข่า เทศบาลตำบลแกลงกะเจ็ด
- 3) องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 54 แห่ง

ภาพที่ 3.1 แผนที่แสดงขอบเขตการปกครอง
จังหวัดระยอง

คำอธิบายสัญลักษณ์

- กิ่งอำเภอเขาชะเมา
- กิ่งอำเภอนิคมพัฒนา
- อำเภอแกลง
- อำเภอบ้านค่าย
- อำเภอบ้านฉาง
- อำเภอปลวกแดง
- อำเภอเมืองระยอง
- อำเภอวังจันทร์

มาตราส่วน 1 : 450,000

จัดทำโดย
นายพูนศักดิ์ วงศ์มกรพันธ์
ที่มา : กองธรณีวิทยาสิ่งแวดล้อม
กรมทรัพยากรธรณี

3.2 ลักษณะทางกายภาพและทรัพยากรธรรมชาติ

3.2.1 ลักษณะทางกายภาพ

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของจังหวัดระยอง มีลักษณะเป็นที่ราบสลับที่ดอนเป็นลูกคลื่นลอนเตี้ย แบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

3.2.1.1 ลักษณะภูมิประเทศตั้งแต่บ้านพลาจนถึงตัวเมืองระยอง สภาพพื้นที่จะเป็นที่ราบชายฝั่ง เกิดจากการทับถมของตะกอนมีความสูงโดยเฉลี่ยประมาณ 20 เมตร บริเวณแอ่งลุ่มแม่น้ำระยองตั้งแต่เขตอำเภอบ้านค่ายจนถึงเขตอำเภอเมือง สภาพภูมิประเทศจะเป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำเป็นบริเวณกว้างทั้งสองฟากของแม่น้ำระยอง (คลองใหญ่) จนเกือบจดแนวเทือกเขาทางตะวันออกของจังหวัดระยอง ซึ่งติดต่อกับพื้นที่ลุ่มแม่น้ำประแสร์และพังราด

3.2.1.2 ลักษณะภูมิประเทศในแอ่งประแสร์ - พังราด ตั้งอยู่ในเขตอำเภอแกลง อำเภอวังจันทร์ กิ่งอำเภอเขาชะเมา ถึงอำเภอหนองใหญ่และบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ลักษณะภูมิประเทศในเขตนี้ พบว่าเป็นเขาล้อมอยู่ทั้ง 3 ด้าน ทิศใต้เปิดลาดลงสู่ชายทะเล ทางด้านตะวันตกติดต่อกับแนวเทือกเขายายดา - ท่าคูด ทิศตะวันออกติดต่อกับแนวเขาชะเมาและเขาทะเลาย ในเขตอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ลักษณะภูมิประเทศจะมีความลาดชันน้อยกว่าในเขตอำเภอศรีราชา อำเภอสัตหีบ อำเภอปลวกแดง ความสูงของเนินในเขตนี้เฉลี่ยประมาณ 40 เมตร การใช้ที่ดินตอนบนจะใช้เพาะปลูกอ้อยต่อเนื่องกับเขตชลบุรี ตอนกลางจะปลูกมันสำปะหลังยางพารา และผลไม้ บริเวณตอนล่างบริเวณแม่น้ำประแสร์จะมีพื้นที่ราบต่ำแคบๆ ตามแนวลำน้ำ แต่จะพบว่าบริเวณเหนือและใต้ถนนสุขุมวิท ลักษณะภูมิประเทศจะเป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำกระจาย เป็นบริเวณกว้างจนจดกับชายฝั่งทะเล บริเวณพื้นที่ราบชายฝั่งทะเลปากแม่น้ำประแสร์ จะพบว่าสภาพพื้นที่ที่ติดต่อกับชายฝั่งทะเลมีระดับต่ำจนมีน้ำทะเลเข้าท่วมจึงกลายเป็นสภาพพื้นที่เป็นป่าชายเลนแคบๆ ตลอดแนวชายฝั่งทะเล

3.2.2 ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดระยอง มีลักษณะภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อนลมทะเลพัดผ่านตลอดปี อากาศอบอุ่นไม่ร้อนจัด บริเวณชายฝั่งทะเลเย็นสบาย ในฤดูฝนจะมีฝนตกชุก ช่วงระหว่างเดือนมีนาคมถึงตุลาคมของทุกปี ในปี พ.ศ.2545 มีฝนตก 121 วัน มีปริมาณน้ำฝนรวมวัดได้ในเกณฑ์เฉลี่ย 1,445.8 มิลลิเมตร และอุณหภูมิอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ย 28.9 องศาเซลเซียส โดยมีอุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายนวัดได้ 38.7 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุดในเดือนมกราคมวัดได้ 17.8 องศาเซลเซียส (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 แสดงปริมาณน้ำฝน อุณหภูมิ และความชื้นสัมพัทธ์ของจังหวัดระยอง พ.ศ. 2545

เดือน	ปริมาณน้ำฝน ตลอดเดือน (มม.)	จำนวนวันที่ ฝนตก	อุณหภูมิ (เซลเซียส)		ความชื้นสัมพัทธ์ (%)	
			ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย ต่ำสุด	เฉลี่ย สูงสุด
มกราคม	3.8	2	17.8	35	42.0	97.0
กุมภาพันธ์	52.3	9	21.3	35.5	56.0	98.0
มีนาคม	37.3	8	22.0	37.9	51.0	95.0
เมษายน	16.1	7	14.2	38.7	49.0	95.0
พฤษภาคม	181.3	15	24.3	38.4	52.0	97.0
มิถุนายน	151.0	12	23.3	37.4	57.0	97.0
กรกฎาคม	99.6	14	23.5	37.3	59.0	98.0
สิงหาคม	150.6	19	23.8	36.1	61.0	98.0
กันยายน	264.0	13	23.5	36.1	63.0	97.0
ตุลาคม	122.5	12	21.2	37.1	37.0	97.0
พฤศจิกายน	30.8	6	21.3	37.3	46.0	97.0
ธันวาคม	36.5	4	22.5	36.8	45.0	96.0
ทั้งปี	1,445.8	121	17.8	38.7	51.5	96.8

ที่มา : สถานีอุตุนิยมวิทยาระยอง

3.2.3 ทรัพยากรธรรมชาติ

3.2.3.1 ทรัพยากรดิน ลักษณะดินและสภาพพื้นที่โดยทั่วไปของจังหวัดระยอง มีลักษณะ ดังนี้

- พื้นที่ประมาณ 68% ของพื้นที่จังหวัดเป็นลูกคลื่นสูงๆ ต่ำๆ สลับกัน จนถึงพื้นที่ภูเขาสูงชัน ลักษณะเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดปัญหาน้ำดินถูกชะล้างพังทลายประกอบกับพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ปลูกมันสำปะหลัง ซึ่งต้องไถพรวนทุกปี และพื้นที่ภูเขาถูกบุกรุกทำลายป่า จะเร่งให้อัตราการ

ชะล้างพังทลายรุนแรงยิ่งขึ้นทำให้ดินเสื่อมลงอย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องใช้มาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำและการปรับปรุงดิน

- พื้นที่ส่วนที่ติดกับทะเลที่เรียกว่า หาดทรายมีรัศมีกว้างประมาณ 1-2 กิโลเมตร จากชายฝั่งพื้นที่ประมาณ 3.5% เนื้อดินเป็นทรายจัด ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำมาก ดินไม่สามารถกักน้ำไว้ได้ พืชมักจะแคระแกรน และแสดงอาการขาดน้ำจำเป็นต้องมีการปรับปรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุควบคู่กันไปกับการใช้ปุ๋ยเคมี

- บริเวณลุ่มแม่น้ำระยองและแม่น้ำประแสร์ พื้นที่ประมาณ 12.96% เป็นที่ลุ่มต่ำ เนื้อดินเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายถึงดินเหนียวใช้ทำนา ความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ จำเป็นต้องใช้ปุ๋ยเคมี ส่วนบริเวณปากแม่น้ำประแสร์เป็นลักษณะดินเค็ม ส่วนที่ถัดขึ้นมาจนถึงที่ตั้งอำเภอแกลง ในส่วนที่เป็นที่ลุ่มต่ำมีปัญหาดินเปรี้ยวจัด จำเป็นต้องปรับปรุงดินโดยใช้ปูนขาวควบคู่กับการใช้ปุ๋ยเคมีและการควบคุมระดับน้ำผิวดิน (ตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2 สภาพพื้นที่และลักษณะดินของจังหวัดระยอง

สภาพพื้นที่	ลักษณะดิน	พื้นที่	
		ไร่	ร้อยละ
1. ที่ลุ่มต้ำน้ำทะเลท่วมถึง	เนื้อดินเป็นดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทรายแป้ง	39,784	1.75
2. ที่ลุ่มต้ำน้ำท่วมช้งในฤดูฝน	เนื้อดินเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายถึงดินเหนียว	253,317	11.20
3. หาดทราย	เนื้อดินเป็นทรายจัด บางแห่งพบชั้นสะสมของอินทรีย์วัตถุ ในดินล่างเป็นชั้นคานแข็ง	79,782	3.52
4. พื้นที่ดอนเป็นลูกคลื่นสูงๆ ต่ำๆ	เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย ดินร่วนเหนียวปนทราย บางแห่งมีกรวดลูกรังในดินล่าง	1,544,594	68.25
5. พื้นที่ภูเขา	เนื้อดินมีหลายชนิดขึ้นอยู่กับวัตถุต้นกำเนิดดิน	308,910	13.65
6. น้ำและที่ลุ่มน้ำช้ง		36,693	1.63
	รวม	2,263,08	100.00

ที่มา : กรมที่ดิน

3.2.3.2 ทรัพยากรแหล่งน้ำ

1) แหล่งน้ำตามธรรมชาติ จังหวัดระยองมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ คือ แม่น้ำระยอง คลองลาวน และคลองแกลง โดยมีแหล่งน้ำใหญ่ๆ ดังนี้

1.1) แม่น้ำระยอง หรือ คลองใหญ่ มีความยาว 50 กิโลเมตร พื้นที่ลุ่มน้ำ 2,300 ตารางกิโลเมตร มีต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาทองรองและเขาพนมศาสตร์ซึ่งไหลมาตามห้วยต่างๆ หลายสาย แล้วมารวมกันเรียกว่า แม่น้ำระยอง หรือ คลองใหญ่ ไหลลงทะเลที่ ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

1.2) คลองทับมา มีต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาต่างๆ เช่น เขาจอมแห เขาเกตุ เขากระบอก ซึ่งไหลมาตามห้วยและคลองต่างๆ เช่น คลองซากใหญ่ คลองหนองคล้า และคลองช้างตาย ไหลมารวมกันมีความยาวประมาณ 12 กิโลเมตร และไหลลงสู่แม่น้ำระยองที่บ้านเกาะลอย อำเภอเมือง

1.3) คลองดอกทราย มีต้นน้ำจากเขาซากกล้วยในเขตอำเภอ บางละมุง จังหวัดชลบุรี ไหลลงคลองหนองปลาไหล ก่อนที่คลองนั้นจะบรรจบกับคลองใหญ่ คลองดอกทรายยาวประมาณ 50 กิโลเมตร

1.4) คลองหนองปลาไหล มีต้นน้ำกำเนิดจากเทือกเขาน้ำโจน เขามพูน และเขาเวียงตอก ในเขตจังหวัดชลบุรี ซึ่งไหลมาตามห้วยและคลองต่างๆ เช่น คลองระเวียง คลองกร้า คลองปลวกแดง แล้วไหลมารวมกันเรียกว่า คลองหนองปลาไหล แล้วไหลลงคลองใหญ่ที่บ้านหัวทุ่ง ตำบลหนองบัว อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง มีความยาวประมาณ 42 กิโลเมตร

1.5) คลองโพล้ ต้นน้ำเกิดจากเขาขมุน เขาชะเอม และเขาปลายคลองโพล้ ซึ่งไหลมารวมกัน มีความยาวรวมกันประมาณ 38 กิโลเมตร แล้วไหลลงสู่แม่น้ำประแสร์ ที่บ้านท่ากระชาย อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

1.6) แม่น้ำประแสร์ มีต้นน้ำเกิดจากเขาใหญ่ เขาอ่างฤๅไน เขาหินโรง เขาอ่างกระเด็น ซึ่งไหลมาตามห้วยและคลองต่างๆ หลายสาย เช่น คลองประแสร์ คลองปลิง คลองบ่อทอง ห้วยหินคม คลองเจ็ด คลองตากกล้วย คลองชุมแสง คลองไผ่เหนือ คลองไผ่ใต้ คลองตวาด คลองฝั่งหวาย คลองจำกา คลองใช้ คลองแหวน คลองโพล้ คลองท่าสี่แก้ว และ คลองหนองเพลง ไหลมารวมกันที่จังหวัดระยอง

1.7) คลองระโือก มีต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาชะเมา ซึ่งไหลมาตามคลองต่างๆ เช่น คลองเขาจุด คลองสะท้อนและคลองน้ำเป็น ไหลมารวมกันมีความยาวประมาณ 10 กิโลเมตร และไหลลงสู่คลองโพล้ที่บ้านเนินสุขสำราญ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

2) แหล่งน้ำอุปโภค บริโภค ของจังหวัดระยองมีทั้งแหล่งน้ำประปา น้ำธรรมชาติ และน้ำจากการชลประทาน ซึ่งในส่วนของน้ำประปา จังหวัดระยองมีจำนวนที่ทำการประปา สังกัดการประปาส่วนภูมิภาค จำนวน 4 แห่ง โดยมีการจำหน่ายน้ำในเขตเทศบาล ทั้ง 4 เขต คือ เขตจำหน่ายน้ำบ้านค่าย, เพ - แม่พิมพ์ - บึงสำนักใหญ่ , มาบตาพุด และเมืองระยอง มีปริมาณน้ำผลิต 45,600,000 ลูกบาศก์เมตร / ปี มีปริมาณน้ำจำหน่าย 9,766,728 ลูกบาศก์เมตร / ปี นอกจากนี้จังหวัดระยองยังมีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร คือ บ่อบาดาลส่วนตัวและบ่อบาดาลสาธารณะ 1,364 บ่อ และบ่อที่มีเครื่องสูบน้ำ 10,654 แห่ง สระน้ำ 4,821 แห่ง ฝายส่วนตัว 86 แห่ง และคลองชลประทานแหล่งน้ำ 43 แห่ง ซึ่งประชาชนสามารถใช้แหล่งน้ำเหล่านี้ในฤดูแล้ง 39,669 ครัวเรือน ในพื้นที่ 896,468 ไร่ และมีโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า 3 แห่ง (ตารางที่ 3.3)

ตารางที่ 3.3 แสดงข้อมูลแหล่งน้ำแยกรายอำเภอ / กิ่งอำเภอ

ประเภท	อำเภอ / กิ่งอำเภอ								รวม
	เมืองระยอง	แกลง	บ้านค่าย	ปลวกแดง	บ้านฉาง	วังจันทร์	กิ่ง อ. เขาชะเมา	กิ่ง อ. นิคมพัฒนา	
1. บ่อบาดาลส่วนตัว	1,305	910	170	3	12	18	-	11	2,429
2. บ่อบาดาลสาธารณะ	49		40	2	48	96	25	30	290
3. บ่อที่มีเครื่องสูบน้ำ	1,305	9,156	264	20	2	7	1,200	5	10,654
4. สระน้ำ	12	4,474	64	131	26	59	59	8	4,821
5. ฝายส่วนตัว	-	68	-	-	-	5	-	13	86
6. คลองชลประทานแหล่งน้ำ	72	2	1	17	-	-	-	23	43
7. โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า	3	1	2	-	-	-	-	-	3
8. ประชาชนสามารถใช้แหล่งน้ำเหล่านี้ในฤดูแล้ง (ครัวเรือน)	4,274	17,372	10,773	1,000	618	2,580	2,300	5,026	39,669
9. พื้นที่จำนวน (ไร่)	58,815	361,900	196,653	10,000	715	150,000	50,000	125,200	496,468

ที่มา : สำนักงานชลประทานจังหวัดระยอง

3) แหล่งน้ำชลประทาน จังหวัดระยองมีโครงการชลประทาน สามารถเก็บกักน้ำได้ 555.25 ล้าน ลูกบาศก์เมตร และมีพื้นที่ชลประทานได้รับประโยชน์ 244,200 ไร่ หรือร้อยละ 11 ของพื้นที่ และเนื่องจากพื้นที่จังหวัดระยองเป็นพื้นที่รองรับแหล่งน้ำธรรมชาติจำนวนมาก อ่างเก็บน้ำต่างๆได้มีการสูบน้ำผ่านทางท่อน้ำดิบไปให้ชาวจังหวัดชลบุรีได้ใช้เพื่อบรรเทาปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคและบริโภคด้วย (ตารางที่ 3.4)

ตารางที่ 3.4 แสดงข้อมูลโครงการชลประทานระยอง

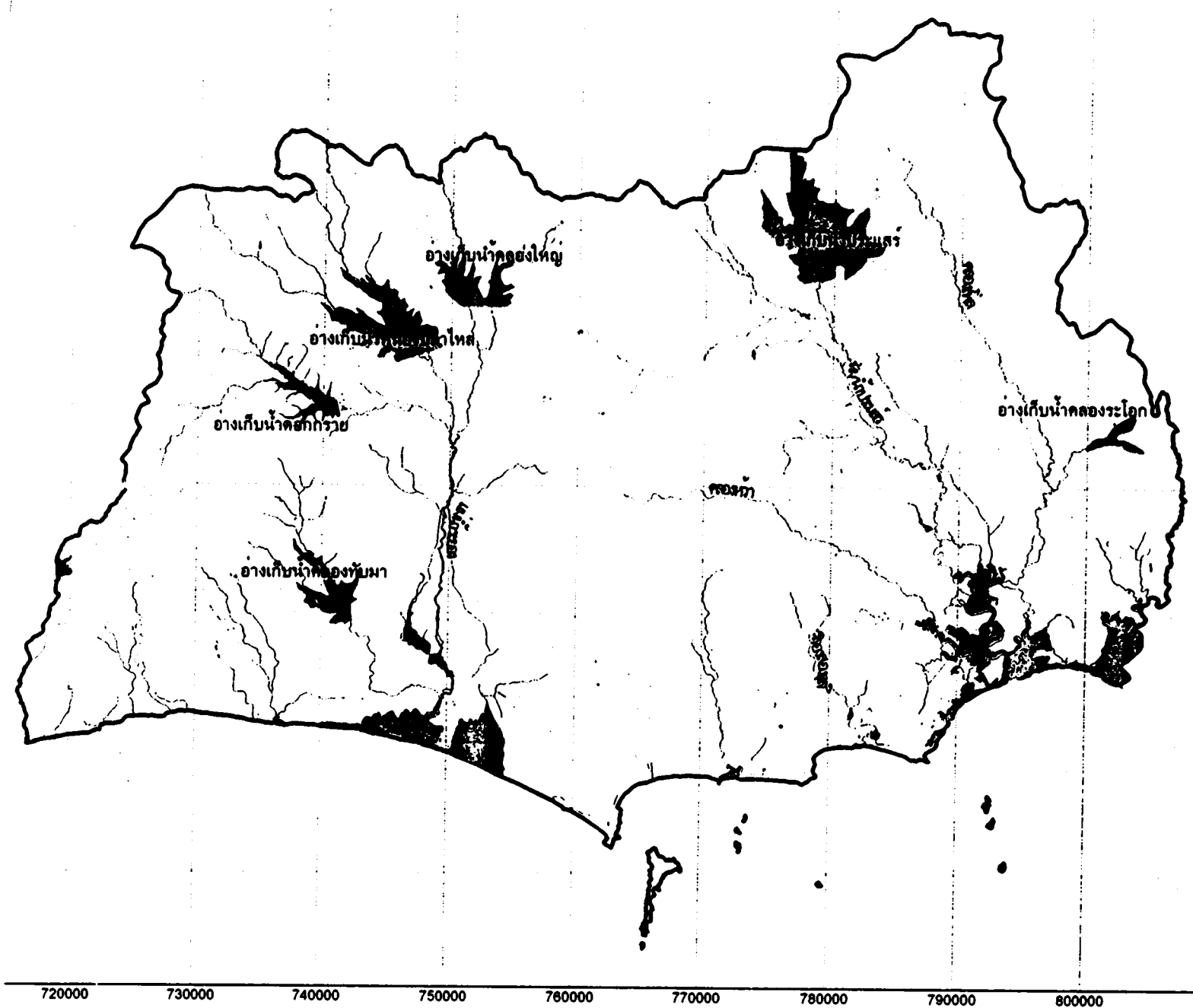
ชื่อโครงการ	ที่ตั้ง		ปริมาณกักเก็บน้ำ (ล้าน ลบ.ม.)	พื้นที่ชลประทาน (ไร่)
	ตำบล	อำเภอ		
อ่างเก็บน้ำหนองปลาไหล	ฉะหาร	ปลวกแดง	163.75	30,000
อ่างเก็บน้ำดอกกราย	แม่น้ำคู่	ปลวกแดง	71.40	1,200
อ่างเก็บน้ำคลองระโงก	ทุ่งควายกิน	แกลง	17.50	7,500
ป้องกันอุทกภัย จ.ระยอง	เชิงเนิน	เมือง	-	25,000
ป้องกันน้ำเค็มลุ่มน้ำประแสร์	-	แกลง	-	23,000
* อ่างเก็บน้ำคลองใหญ่	ฉะหาร	ปลวกแดง	54.60	20,000
** อ่างเก็บน้ำประแสร์	ชุมแสง	วังจันทร์	248.00	137,500
รวม	-	-	555.25	244,200

* สามารถเก็บกักน้ำได้ในปี 2547

** สามารถเก็บกักน้ำได้ในปี 2548

หมายเหตุ ในปี พ.ศ. 2559 คาดว่าจะสามารถพัฒนาความจุอ่าง ซึ่งรวมถึงปัจจุบันรวมทั้งสิ้น 559.75 ล้าน ลบ.ม. แต่มีปริมาณความต้องการใช้น้ำเฉลี่ย/ปี 688.77 ล้าน ลบ.ม. จึงทำให้ขาดแคลน น้ำรวมทั้งสิ้น 18.27 ล้าน ลบ.ม. หรือประมาณ 2.65%

ที่มา : http://www.rayong.go.th/ceo/kamana_3.html อ้างถึง โครงการชลประทานระยอง

ภาพที่ 3.2 แผนที่แสดงทางน้ำและอ่างเก็บน้ำในจังหวัดระยอง

- คำอธิบายสัญลักษณ์
- แม่น้ำสายหลัก
 - แม่น้ำสายรอง
 - แม่น้ำไหลไม่ตลอดฤดูกาล
 - อ่างเก็บน้ำ
 - จังหวัดระยอง

มาตราส่วน 1 : 450,000

5 0 5 10 กิโลเมตร

จัดทำโดย
 นายพูนศักดิ์ วงศ์กรมพันธ์
 ที่มา : กองธรณีวิทยาสิ่งแวดล้อม
 กรมทรัพยากรธรณี

3.2.3.3 ทรัพยากรป่าไม้

จังหวัดระยองมีเนื้อที่ป่าตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติและพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตอุทยานแห่งชาติจำนวน 513,743.7 ไร่ ซึ่งในจำนวนนี้เหลือที่เป็นเนื้อที่ป่าไม้จริงๆ 130,625 ไร่ หรือประมาณ 5.88 % ของเนื้อที่ทั้งหมดของจังหวัด แบ่งเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

1) ป่าสงวนแห่งชาติ มี 8 ป่า ได้แก่

- 1.1) ป่าสงวนแห่งชาติคลองระเวียง - เขาสมเล็ด
- 1.2) ป่าสงวนแห่งชาติเขาหินตั้ง
- 1.3) ป่าสงวนแห่งชาติกระเจด - เพ - แกลง
- 1.4) ป่าสงวนแห่งชาติบ้านนา - หุ้งควายกิน
- 1.5) ป่าสงวนแห่งชาติประแสร์ - พังราด
- 1.6) ป่าสงวนแห่งชาติหนองสนม
- 1.7) ป่าสงวนแห่งชาติเพ
- 1.8) ป่าสงวนแห่งชาติห้วยมะหาด - เขาครอก

2) อุทยานแห่งชาติ 2 แห่ง ได้แก่

- 2.1) อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง
- 2.2) อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด

3) สวนรุกขชาติ 2 แห่ง ได้แก่

- 3.1) สวนรุกขชาติเพ
- 3.2) สวนรุกขชาติหนองสนม

4) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 1 แห่ง คือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน

โดยป่าส่วนใหญ่ของจังหวัดระยองเป็นป่าดิบแล้ว นอกจากนี้ยังมีป่าชายเลน ป่าเบญจพรรณ และป่าละเมาะ

3.2.3.4 ทรัพยากรแร่ธาตุ

จากการสำรวจของกรมทรัพยากรธรณี พบว่า ในจังหวัดระยองมีทรัพยากรแร่อยู่หลายชนิด โดยเฉพาะแร่ที่มีปริมาณมากที่สุด คือ แร่ทรายแก้วแร่หินอุตสาหกรรม ชนิดหินแกรนิตเพื่อการก่อสร้าง แร่หินประดับชนิดหินแกรนิต แร่หินประดับชนิดหินไนส์ แร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินไนส์ เพื่อการก่อสร้างแร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูนเพื่อการก่อสร้าง แร่อุตสาหกรรมและแร่เศรษฐกิจอื่น ๆ ที่สำรวจพบ ได้แก่ แร่ดินขาว แร่เฟลด์สปาร์ แร่ควอร์ตซ์ แร่ทองคำ นอกจากนี้ยังพบว่ามีกลุ่มแร่ที่หายาก สะสมตัวอยู่ตามชายฝั่งและในทะเล ได้แก่ แร่ดีบุก แร่โรมาไซต์ แร่เซอร์คอน แร่ซีโนไทม์ แร่ลูโคจีน แร่ซิลเมไนท์ แร่รูไทล์ แร่โคลัมไบท์ และแร่แทนทาลัม

ชนิดและผลผลิตแร่ของจังหวัดระยอง

1) แร่ทรายแก้ว ในปี 2545 มีจำนวนเหมืองทรายแก้วเปิดทำการทั้งสิ้น 6 แห่ง มีแร่ที่ผลิตได้จำนวน 441,668 เมตริกตัน โดยเหมืองส่วนใหญ่อยู่ในท้องที่ตำบลชากพง ตำบลบ้านกร่ำ อำเภอแกลง และตำบลเพ ตำบลตะพง อำเภอเมืองระยอง ใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมทรายแก้ว กระจก ขวด สารเคมี ตัวเร่งปฏิกิริยาในการถลุงโลหะ เซรามิก

2) แร่ดินขาว มีการผลิตอยู่ในท้องที่ตำบลห้วยยาง อำเภอแกลง จำนวนไม่มากนัก

3) แร่อุตสาหกรรมชนิดหินปูน เพื่อการก่อสร้างประมาณ 200 ไร่ ที่ตำบลกองดิน อำเภอแกลง และตำบลห้วยทับมอญ กิ่งอำเภอเขาชะเมา ผลิตแร่เพื่อใช้ในการก่อสร้างทั่วไป

4) แร่หินอุตสาหกรรมชนิดแกรนิต เพื่อการก่อสร้างมีการผลิตในท้องที่ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมืองระยอง แร่ที่ผลิตได้นอกจากใช้ในการก่อสร้างทั่วไปแล้วยังใช้ในโครงการขนาดใหญ่ เช่น ถนนทะเลเพื่อก่อสร้างท่าเทียบเรือ เนื่องจากมีคุณสมบัติคงทนจากการผุกร่อนจากน้ำทะเลได้เป็นอย่างดี

5) แร่หินประดับชนิดแกรนิต มีการยื่นขอประทานบัตรในท้องที่กิ่งอำเภอนิคมน้ำจืดและอำเภอบ้านค่าย จำนวน 2 แปลง เนื้อที่ประมาณ 500 ไร่ ผลผลิตใช้เป็นหินประดับตกแต่งอาคาร ปูพื้นและประดับฝาผนัง โดยมีเหมืองแร่ที่มีสัมปทานทั้งหมด 33 แปลง มีรายได้จากค่าภาคหลวงแร่และค่าธรรมเนียม รวม 7,958,939.58 บาท

นอกจากนี้ยังมี ก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทยส่งมายังโรงแยกก๊าซธรรมชาติของกาสิโนโรเลียแห่งประเทศไทย จังหวัดระยองนับเป็นจุดเริ่มต้นของอุตสาหกรรมปิโตรเคมีของประเทศ

3.2.3.5 ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว

3.2.3.5.1 แหล่งท่องเที่ยวทั่วไป

นอกจากนี้มิงงานตามเทศกาลและงานประเพณี เช่น เทศกาลผลไม้และของดีเมืองระยอง วันสุนทรภู่ งานห่มผ้าพระเจดีย์กลางน้ำ และงานปีใหม่ งานกาชาดจังหวัดระยอง จากที่กล่าวมาข้างต้นจะสามารถแยกแหล่งท่องเที่ยว ได้ดังนี้

1) ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสิน ตั้งอยู่ในบริเวณวัดลุ่มมหาชัยชุมพล ถนนตากสินมหาราช มีต้นสะตือขนาดใหญ่อยู่หน้าศาล อายุประมาณ 300 ปี กล่าวกันว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงนำช้างมาผูกไว้ที่ต้นสะตือนี้ ครั้งเมื่อเสด็จผ่านระยอง ก่อนไปรวบรวมไพร่พล และตั้งทัพมั่นที่จันทบุรี เพื่อเตรียมกู้เอกราชของชาติไทย ในศาลมีพระรูปหล่อของสมเด็จพระเจ้าตากสินในท่าประทับยืน ศาลแห่งนี้เป็นที่นับถือของชาวเมือง มิงงานสมโภชประจำปีในเทศกาลตรุษจีน

2) วัดป่าประดู่ ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองระยอง บนถนนสุขุมวิท เป็นวัดเก่าแก่สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้รับการยกฐานะเป็นอารามหลวงมาตั้งแต่ปี 2533 ภายในพระวิหารมีพระพุทธรูปไสยาสน์ขนาดใหญ่ ยาว 11.95 เมตร สูง 3.60 เมตร เป็นพระพุทธรูปไสยาสน์ที่แปลก คือ นอนตะแคงซ้าย เดิมอยู่กลางแจ้ง เพิ่งจะมีวิหารครอบเมื่อปี 2542

3) ศาลหลักเมือง ตั้งอยู่บนถนนหลักเมือง ในเขตเทศบาลเมืองระยอง เดิมเป็นศาลไม้ ต่อมาได้รับการปฏิสังขรณ์ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนลักษณะอาคารเป็นศิลปะแบบศาลเจ้าจีน ตัวหลักเมืองเดิมอยู่หน้าศาล มีร่มกางกันแดดกันฝน ปัจจุบันมีการสร้างเสาหลักเมืองใหม่และสร้างมณฑลจตุรมุขครอบ เมื่อปี พ.ศ.2535 ศาลหลักเมืองเป็นที่เคารพนับถือของชาวเมืองระยอง มิงงานสมโภชทุกปี

4) สวนศรีเมือง ชาวเมืองนิยมเรียกว่า " เกาะกลาง" ตั้งอยู่กลางเมืองด้านหลังศาลากลางจังหวัด เนื้อที่ประมาณ 70 ไร่ เคยเป็นแดนสำหรับประหารนักโทษ ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของสวนสัตว์ สวนสาธารณะ และสวนสุขภาพสำหรับประชาชน ร่มเย็นด้วยพันธุ์ไม้ สวนสัตว์ และคูบัว ด้านหน้าเป็นที่ตั้งของหอพระพุทธอังคีรส ซึ่งเป็นอาคารทรงไทย หลังคาจตุรมุข อันเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธอังคีรส ซึ่งถือเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดระยอง

5) พระเจดีย์กลางน้ำ อยู่สุดถนนตากสินมหาราช แยกขวาเข้าถนนสมุทรคงคา ห่างจากตัวเมืองไปทางใต้ 2 กิโลเมตร องค์พระเจดีย์ตั้งอยู่บนเกาะกลางแม่น้ำระยองไม่ปรากฏว่าใครเป็นผู้สร้าง เมื่อครั้งที่ยังใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำ "เจดีย์กลางน้ำ" เป็นสัญลักษณ์ของชาวเรือว่าได้เดินทางมาถึงเมืองระยองแล้ว ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของวัดปากน้ำ ในวันเพ็ญเดือนสิบสอง

ของทุกปี จะมีงานประเพณีห่มผ้าพระเจดีย์ แห่งเวียงยาวและงานลอยกระทง ซึ่งจัดสืบเนื่องกันมากกว่า 60 ปี

6) หาดแหลมเจริญ ตั้งอยู่ตำบลปากน้ำ ห่างจากตัวเมืองระยอง 5 กิโลเมตร บริเวณแหลมเจริญสามารถสัมผัส 2 บรรยากาศในขณะเดียวกันคือ บรรยากาศของทะเลและแม่น้ำ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวชายทะเลที่อยู่ใกล้ตัวเมืองระยองมากที่สุด เหมาะสำหรับการไปพักผ่อนในช่วงบ่าย ที่นี้มีร้านอาหารทะเลที่ชาวระยองและนักท่องเที่ยวนิยมไปรับประทานอาหารกันมาก

7) หาดแสงจันทร์ ตั้งอยู่ตำบลปากน้ำใหม่ ห่างจากตัวเมืองระยอง 7 กม. เป็นชายหาดติดต่อกับหาดแหลมเจริญ เหมาะสำหรับการไปพักผ่อน สามารถเล่นน้ำทะเลได้ มีร้านอาหารและโรงแรมที่พักหลายแห่ง

8) หาดทรายทอง อยู่ในเขตตำบลมาบตาพุด อำเภอเมืองระยอง จากตัวเมืองระยองไป 12 กิโลเมตร แยกซ้ายจากถนนสุขุมวิทตรงกิโลเมตรที่ 207-208 เข้าไปประมาณ 5 กม. ถึงหาดทรายขาวสะอาดเป็นแนวยาว และเรียบสงบบริมหาด มีบังกาลีให้เช่าพักค้างคืน

9) เกาะสะเก็ด เป็นเกาะเล็ก ๆ อยู่นอกฝั่งหาดทรายทอง การเดินทางโดยเรือไปเกาะสะเก็ดใช้เวลาประมาณ 20 นาที บนเกาะมีบังกาลีให้เช่าพักค้างคืน

10) หาดพูนและหาดปลา ตั้งอยู่ที่อำเภอบ้านฉาง ห่างจากตัวเมืองระยอง 32 และ 34 กม. ตามลำดับ เป็นชายหาดยาวติดต่อกัน มีความสวยงามและสงบเหมาะสำหรับเป็นที่พักผ่อน โดยเฉพาะที่หาดปลา มีสวนสนปลูกไว้หนาแน่นสวยงามและร่มรื่น มี โรงแรมระดับมาตรฐาน และบังกาลีให้เลือกพักหลายแห่ง

11) อ่างเก็บน้ำดอกกราย อยู่ในอำเภอลวกแดง ห่างจากเมืองระยอง 35 กม. เป็นที่ตั้งของโครงการศูนย์บริการพัฒนาปลวกแดงตามพระราชดำริ จังหวัดระยอง-ชลบุรี เป็นศูนย์กลางการศึกษาการพัฒนาการเกษตรและศิลปอาชีพพิเศษแก่ราษฎร มีหน่วยประสานงานโครงการพระราชดำริต่าง ๆ ได้แก่ การเกษตร การประมง การปศุสัตว์ การชลประทาน การพัฒนาชุมชน และการพัฒนาที่ดิน โครงการฯ ครอบคลุมพื้นที่กว่า 20,000 ไร่ เป็นสถานที่มีคุณค่าแก่การศึกษาหาความรู้ และการพักผ่อนหย่อนใจในแวดวงธรรมชาติที่งดงาม ภายในอ่างเก็บน้ำดอกกราย ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 1,300 ไร่ อุดมไปด้วยพันธุ์ปลานานาชนิด บนทุ่งกว้างรอบอ่างเก็บน้ำมีฝูงแกะ ฝูงวัวและม้าพันธุ์ต่างประเทศให้ชมด้วย

12) อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด เป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเลแห่งที่ 3 ได้รับการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2524 มีเนื้อที่ประมาณ 81,875 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่บนฝั่งและในทะเลตลอดจนเกาะต่าง ๆ ประกอบด้วยสถานที่ที่น่าสนใจ

คือ หาดแม่รำพึง เขาแหลมหญ้า และหมู่เกาะเสม็ด อันประกอบไปด้วย เกาะเสม็ด เกาะจันทร์ เกาะสีชัง เกาะหินขาว เกาะค้างคาว เกาะกฐิ เกาะกรวย และเกาะปลาตีน

12.1) หาดแม่รำพึง-บ้านกันอ่าว อยู่ห่างจากเมืองระยอง ประมาณ 11 กม. จากถนนสุขุมวิทมีทางแยกขวาที่บ้านตะพง กม.229 เข้าหาดแม่รำพึง ชายหาดมีความยาว 12 กม. ถนนเลียบริยหาดยาว 10 กิโลเมตร หาดแม่รำพึงเป็นส่วนหนึ่งของอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด เป็นชายหาดที่มีความสวยงาม มีความลาดชันน้อย เหมาะแก่การเล่นน้ำ บริเวณชายหาดร่มรื่นด้วยต้นไม้เหมาะแก่การพักผ่อน สุดชายหาดเป็นที่ตั้งของบ้านกันอ่าว ซึ่งเป็นบริเวณที่นักท่องเที่ยวนิยมไปพักผ่อนเล่นน้ำ

12.2) เขาแหลมหญ้า อยู่เลยบ้านกันอ่าวไปเล็กน้อยตามเส้นทางไปบ้านเพ เป็นเนินเขาเตี้ย ๆ ริมทะเล บางส่วนเป็นแหลมยื่นออกไปในทะเล มีชายหาดเล็กๆ เป็นที่ตั้งของที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด

12.3) เกาะเสม็ด หรือเกาะแก้วพิสดาร ตั้งอยู่ในเขตตำบลเพ อำเภอเมือง อยู่ห่างจากชายฝั่งบ้านเพประมาณ 6.5 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 3,125 ไร่ หรือ 5 ตารางกิโลเมตร มีลักษณะเป็นเกาะรูปลามเหลี่ยม ส่วนฐานของเกาะอยู่ด้านทิศเหนือซึ่งหันหน้าเข้าสู่ฝั่งบ้านเพ มีภูเขาสลับซับซ้อนกันอยู่ 2-3 ลูก จากหัวเกาะด้านทิศเหนือจรดท้ายเกาะด้านทิศใต้ มีที่ราบและชายหาดที่สวยงามหลายหาด ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ทางด้านเหนือและตะวันออกของเกาะ ในบริเวณปลายแหลมด้านใต้มีเกาะเล็กๆ อยู่ใกล้ๆ 3 เกาะ คือ เกาะจันทร์ เกาะสีชัง และเกาะหินขาว ซึ่งเป็นหินล้วนสลับซับซ้อนไม่มีพืชพันธุ์ใด ๆ ทั้งสิ้น เป็นที่อาศัยและวางไข่ของนกนางนวลบนเกาะเสม็ดไม่มีแม่น้ำลำคลอง ประมาณ 80% ของพื้นที่เป็นภูเขาและป่าไม้เบญจพรรณ คงมีแต่สระน้ำ ซึ่งน้ำจะแห้งในฤดูแล้ง เนื้อที่ประมาณ 4.5 ไร่ มีชื่อว่า หนองอินดาช

เกาะเสม็ดได้ชื่อว่าเป็นเพชรน้ำงามของจังหวัดระยอง เป็นแหล่งท่องเที่ยวและสถานพักตากอากาศชายทะเลที่มีธรรมชาติงดงามยิ่ง ประกอบด้วยทะเลที่เงียบสงบ น้ำใสสะอาด หาดทรายที่ขาวบริสุทธิ์ ป่าไม้และภูเขาที่ธรรมชาติสร้างขึ้นอย่างผสมผสานกลมกลืน มีบรรยากาศเงียบสงบเหมาะแก่การไปพักผ่อนเล่นน้ำ กล่าวกันว่า เกาะเสม็ด คือ เกาะแก้วพิสดาร ในกวีนิพนธ์ของสุนทรภู่อาจเป็นเพราะที่นี่มีหาดทรายขาวปานแก้วอยู่ทั่วไปก็เป็นได้และเหตุที่ชื่อว่าเกาะเสม็ดเพราะเกาะนี้มีต้นเสม็ดขึ้นอยู่มาก ทั้งเสม็ดขาวและเสม็ดแดงซึ่งชาวบ้านนำไปใช้เป็นที่จุดไฟ

สถานที่ท่องเที่ยวบนเกาะเสม็ด ประกอบด้วยอ่าวและหาดทรายสวยงามมากมาย ได้แก่ อ่าวกลาง อยู่ทางตอนเหนือของเกาะ มองเห็นจากฝั่งบ้านเพ มีหาดทรายขาวยาวประมาณ 1 กม. เป็นที่ตั้งของชุมชนหมู่บ้านเกาะเสม็ด และเป็นจุดจอดเรือท่องเที่ยว

หาดทรายแก้ว อยู่ทาง ตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะ ห่างจากหมู่บ้านเกาะเสม็ดประมาณ 800 เมตร เป็นหาดทรายที่สวยงามที่สุดของเกาะ เป็นหาดที่นักท่องเที่ยวทั้งหลายมุ่งหน้าไปชมและเล่นน้ำ เป็นหาดที่มีทรายละเอียดขาวสะอาด ยาวประมาณ 780 เมตร อ่าววงเดือน อยู่ด้านตะวันออก ทางตอนกลางของเกาะ เป็นอ่าวโค้งคล้ายพระจันทร์ครึ่งดวง หาดทรายขาวสะอาดยาวประมาณ 500 เมตร หาดอ่าวพร้าว เป็นหาดเดียวที่อยู่ทางด้านตะวันตกของเกาะ มีความยาวประมาณ 200 เมตร นอกจากนี้ยังมีอ่าวและหาดที่สวยงามอีกมาก ได้แก่ หาดหินโค้ง อ่าวไผ่ อ่าวทับทิม อ่าวवल อ่าวคอก อ่าวช่อ อ่าวเทียน อ่าวหวาย อ่าวกวนอก และอ่าวกระัง

การเดินทางระหว่างบ้านพบกับเกาะเสม็ด มีเรือให้บริการที่บ้านเพ หลายท่าเรือ และเรือมีหลายขนาด บรรจุคนได้ตั้งแต่ 10-100 คน ใช้เวลาเดินทาง 25 นาที สำหรับ นักท่องเที่ยวจำนวนน้อย หากไม่ต้องการเช่าเรือ สามารถเดินทางโดยเรือโดยสาร เสียค่าโดยสาร เพียง 30 บาท มีเรือให้บริการตั้งแต่เวลา 06.00 - 17.00 น.

การเดินทางบนเกาะเสม็ด บนเกาะเสม็ดมีถนนซึ่งสร้างโดยใช้ดิน ถมให้สูงเป็นทางเดินเท้า ยาว 3 กิโลเมตร สำหรับไปยังหาดต่าง ๆ ทางสายหลักเริ่มจากตอนเหนือ ของเกาะบริเวณบ้านเกาะเสม็ด อ่าวทับทิมตัดผ่านหนองโนคาชไปยังหาดทรายแก้วระยะทาง ประมาณ 800 เมตร มีรถสองแถววิ่งให้บริการนักท่องเที่ยวบนเกาะ โดยใช้การเดินทางดังกล่าว ด้วยค่าเช่ารถเที่ยวรอบเกาะประมาณคันละ 200 บาท

- เป็นเกาะหนึ่งในวรรณกรรมของสุนทรภู่ เช่นเดียวกับเกาะแก้ว พิศดาร อยู่ทางทิศตะวันออกของเกาะเสม็ด ห่างจากฝั่งประมาณ 6 กม. มีเนื้อที่ประมาณ 100 ไร่ และมีลูกเกาะบริวาร 2 เกาะ คือ เกาะท้ายค้างคาว และเกาะถ้ำฤๅษี เกาะกฐี เป็นจุดที่ตั้งที่ทำการ หน่วยย่อยของอุทยานฯ มีธรรมชาติที่เงียบสงบ หาดทรายสวยงาม โดยรอบเกาะมีแนวปะการัง ตลอดชายฝั่งเหมาะแก่การดำน้ำดูปะการัง

เกาะกรวย เกาะขาม และปลาตีน ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของกฐี เป็นเกาะที่มีธรรมชาติสวยงามมีแนวหาดทรายเฉพาะที่เกาะขามและเกาะปลาตีน สภาพได้ทะเล โดยรอบมีแนวปะการังที่สวยงาม

13) สวนพฤกษชาติโสภณ ตั้งอยู่ใกล้ปากทางเข้าบ้านเพ สวนอยู่ทางด้าน ขวามือ เป็นสวนที่มีต้นไม้มาชนิดหนึ่งในประเทศไทย มีเนื้อที่ 32 ไร่ มีเรือนไทยโบราณอายุ กว่า 100 ปี จำนวน 3 หลัง ซึ่งตกแต่งด้วยเครื่องเรือนและเครื่องใช้ในวิถีประจำวันของคนไทย สมัยก่อน นอกจากนี้ยังมีโบราณวัตถุและศิลปวัตถุโดยเฉพาะเครื่องปั้นดินเผาสมัยบ้านเชียงมา ตั้งแสดง สวนพฤกษชาติโสภณนี้เจ้าของได้อุทิศให้มูลนิธิเสวตรโสภณเพื่อให้เป็นมรดกไทยสำหรับ ประชาชนได้ศึกษาหาความรู้ในด้านพฤกษศาสตร์และโบราณคดี เปิดให้เข้าชมทุกวัน ยกเว้นวัน

พฤษภาคม ตั้งแต่เวลา 09.00-16.30 น. อัตราค่าเข้าชม เด็ก 10 บาท ผู้ใหญ่ 20 บาท ชาวต่างประเทศ 50 บาท ติดต่อมูลนิธิเสวตรโสภา กรุงเทพฯ โทร. 0 2224 1373, 0 2224 1388

14) บ้านเพ อยู่ห่างจากตัวเมืองระยอง 19 กม. เป็นตำบลในเขต อ.เมือง เป็นท่าเทียบเรือ ประมงและสะพานปลา และเป็นที่ตั้งของท่าเรือไปเกาะเสม็ด เป็นแหล่งที่ขายสินค้าพื้นเมืองที่เป็นผลิตภัณฑ์จากอาหารทะเลแหล่งใหญ่ของจังหวัดระยอง

15) สวนสนหรือสวนรุกชาติเพ อยู่ถัดจากบ้านเพ ตามถนนเลียบริยหาด ไปแหลมแม่พิมพ์เล็กน้อย ชายทะเลช่วงนี้ร่มรื่นด้วยป่าสนทะเลขนานอยู่สองข้างทางรถยนต์ เป็นระยะทางประมาณ 4 กม. บางช่วงของถนนมีต้นสนหนาแน่น มองดูคล้ายรถยนต์แล่นผ่านอุโมงค์ ต้นสนดูสวยงามมาก เป็นบริเวณที่นักท่องเที่ยวนิยมไปพักผ่อนไปเล่นน้ำ มีร้านอาหารและที่อาบน้ำบริการแก่นักท่องเที่ยว สวนสนอยู่ในความดูแลของกองบำรุง กรมป่าไม้

16) สวนวังแก้ว เป็นสวนป่าของบริษัท สวนวังแก้ว จำกัด อยู่เลยสวนสนไปตามถนนเลียบริยหาดทะเลประมาณ 11 กม. เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของเอกชนที่เก่าแก่ที่สุดของจังหวัดระยองภายในบริเวณมีธรรมชาติสวยงามทั้งสวนป่าธรรมชาติและสวนไม้ดอกไม้ประดับ มีหาดทราย และอ่าวหลายแห่ง เปิดให้เข้าชมทุกวัน และมีบริการด้านที่พัก

17) แหลมแม่พิมพ์ อยู่เลยสวนวังแก้วไปตามถนนเลียบริยหาดฝั่งทะเล 11 กม. ห่างจากตัวเมืองระยอง 48 กม. ซึ่งการเดินทางจากถนนสุขุมวิทมีทางแยกไปแหลมแม่พิมพ์หลายทาง แหลมแม่พิมพ์เป็นชายทะเลที่สวยงามแห่งหนึ่ง เหมาะแก่การเล่นน้ำ

18) หมู่เกาะมัน เป็นหมู่เกาะอยู่ในเขต ตำบลกร่ำ อำเภอแกลง มีอยู่ 3 เกาะ เกาะที่อยู่ใกล้ฝั่งทะเลมากที่สุด คือ เกาะมันใน ถัดไปคือเกาะมันกลาง และเกาะมันนอก

19) เกาะมันใน เป็นทรัพย์สินส่วนพระองค์ในสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ โดยมีพระราชประสงค์ให้เกาะมันในเป็นที่ดำเนินการ โครงการสมเด็จพระอนุรักษ์พันธุ์เต่าทะเล เกาะมันในมีอ่าวที่น่าสนใจอยู่หลายแห่ง เช่น อ่าวต้นมะขาม อ่าวหินโชดหญ้า อ่าวโกงกาง และอ่าวหน้าบ้าน ซึ่งมีปะการังสวยงามมาก เกาะมันในอยู่ห่างจากแหลมแม่พิมพ์ 5 กม. อยู่ห่างจากปากน้ำประแสร์ 10 กม. การเดินทางไปเกาะมันในอาจเช่าเรือได้จากอ่าวมะขามป้อม ค่าเช่าเรือประมาณ 500 บาท หรือจากท่าเรือปากน้ำประแสร์ ค่าเช่าเรือประมาณ 1,500 บาท

20) เกาะมันกลางและเกาะมันนอกเป็นเกาะสัมปทานมีหาดทรายสวยงามเหมาะสำหรับการพักผ่อน ทั้งสองเกาะมีบริการด้านที่พัก

21) อนุสาวรีย์สุนทรภู่ อยู่เลยแหลมแม่พิมพ์ตามทางไปอำเภอแกลง ประมาณ 5 กิโลเมตร เป็นอนุสาวรีย์ที่สร้างเพื่อเป็นที่ระลึกถึงท่านสุนทรภู่ กวีเอกของไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น บริเวณอนุสาวรีย์มีรูปปั้นตัวละครในเรื่องพระอภัยมณีบางตอน อนุสาวรีย์นี้เปิดเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2513

22) วัดสารนารถธรรมมาราม ตั้งอยู่ในตัวอำเภอแกลง เป็นวัดใหญ่สร้างเมื่อ พ.ศ. 2488 เป็นวัดที่มีพระอุโบสถสวยงามมากที่สุดแห่งหนึ่งของภาคตะวันออก บริเวณมุมกำแพงแก้วได้จำลองพระพุทธรูปที่สำคัญของแต่ละภาคมาไว้ คือ องค์พระปฐมเจดีย์ พระธาตุพนม พระธาตุไชยา และพระเจดีย์พุทธคยาจำลอง

23) ศาลสมเด็จพระหลวงชุมพร ตั้งอยู่ใกล้ปากน้ำประแสร์ อำเภอแกลง อยู่ห่างจากถนนสุขุมวิทตรง กม.ที่ 278 เข้าไป 9 กม. ภายในศาลาประดิษฐานรูปหล่อขนาดเท่าองค์จริงของพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ พระบิดาแห่งกองทัพเรือไทย เป็นที่เคารพสักการะของชาวเมืองระยอง

24) อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง อยู่ใน อ.แกลง ห่างจากตัวเมืองระยอง 71 กม. ถือเป็นสภาพธรรมชาติแหล่งสุดท้ายของจังหวัดระยอง ประกอบด้วยป่าดงดิบที่อุดมสมบูรณ์มีพันธุ์ไม้จำพวกวานต่าง ๆ ขึ้นอยู่ทั่วไปมีน้ำตกที่สวยงาม หน้าผาและถ้ำหลายแห่งมีชื่อเสียงนอกจากนี้อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวงยังเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญที่สุด คือ แม่น้ำประแสร์ มีเนื้อที่ 83.6 ตร.กม. ได้รับการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2518 สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในอุทยานแห่งชาตินี้ได้แก่

24.1) น้ำตกเขาชะเมา (น้ำตกคลองน้ำใส) แยกจากถนนสุขุมวิทที่ กม. 274 เข้าไป 17 กม. เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง และเป็นที่ทำการของอุทยานฯ น้ำตกเขาชะเมา มีน้ำไหลตลอดปีมีความยาวของช่องน้ำตกประมาณ 3 กม. แต่ละชั้นของน้ำตกมีลักษณะเป็นวังน้ำสวยงามมีชื่อเรียกชั้นต่างๆ คือ วังหนึ่ง วังมัจฉา วังมรกต วังไทรงาม ผากกล้วยไม้ ช่องแคบ หกสาย และผาสูง และที่วังมัจฉาเป็นวังน้ำใหญ่ มีฝูงปลาพลวงอยู่มาก ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวและถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของน้ำตกเขาชะเมา

24.2) ผาสวรรค์ จากที่ทำการไปประมาณ 1,500 เมตร ซึ่งเป็นจุดชมทิวทัศน์ได้กว้างไกล ระหว่างทางเดินสามารถพบเห็นธรรมชาติที่สวยงาม และพันธุ์ไม้นานาชนิดซึ่งเหมาะสมแก่การศึกษาค้นคว้าทางธรรมชาติวิทยา

24.3) น้ำตกคลองปลาแก้ง อยู่ห่างจากที่ทำการประมาณ 3 กม. น้ำตกมีอยู่หลายชั้นและตลอดทางขึ้นน้ำตกจะเป็นป่าธรรมชาติมีพันธุ์ไม้จำพวกเฟิร์นและกล้วยไม้ป่าขึ้นอยู่ทั่วไป น้ำตกคลองปลาแก้งจัดเป็นน้ำตกที่มีความงดงามมากของอุทยานฯ แห่งนี้

24.4) น้ำตกคลองหินเพลิง ตั้งอยู่ทางด้านจังหวัดจันทบุรี ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ประมาณ 10 กม. เป็นน้ำตกขนาดเล็ก มีน้ำไหลตลอดปี สภาพป่ายังสมบูรณ์ตลอดสองข้างของน้ำตก มีดงว่านและดอกไม้ที่แปลกตา มีสัตว์ป่าที่อาจพบเห็นได้ง่าย

24.5) เขาวง มีสภาพเป็นภูเขาหินปูนหลายลูกล้อมเป็นวง เขาวงเป็นที่ราบลุ่มอยู่ตรงกลางด้านจังหวัดจันทบุรี เป็นภูเขาสูง มีหน้าผาชะโงกที่สวยงามมาก เขาวงมีพื้นที่ไม่กว้างเท่าใดนัก มีถ้ำหินงอกหินย้อยที่เกิดตามธรรมชาติสวยงามมากอยู่ประมาณ 80 ถ้ำ เช่น ถ้ำเพชร ถ้ำละคร ถ้ำสิงโต ถ้ำสามมิตร เป็นต้น นอกจากนี้บริเวณเขาวงยังเป็นแหล่งอาศัยของเลียงผาซึ่งเป็นสัตว์ป่าสงวน 1 ใน 9 ชนิดด้วย การเดินทางไปยังเขาวงเข้าทางตลาดนายายอามไปประมาณ 15 กม. หรือเข้าทางตลาดกงดินไปประมาณ 11 กม.

3.2.3.5.2 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

นอกจากจังหวัดระยองจะมีแหล่งท่องเที่ยวมากมายแล้ว ยังอุดมสมบูรณ์ไปด้วยผลไม้หลากหลายชนิด โดยเฉพาะในช่วงเดือนพฤษภาคม - กรกฎาคม นับว่าเป็นช่วงฤดูกาลของผลไม้ภาคตะวันออก ให้นักท่องเที่ยวได้ชิมผลไม้สดๆ จากต้น ได้แก่ ทุเรียน มังคุด เงาะ สับปะรด สละ ลองกอง กระท้อน ลางสาดและอื่นๆ โดยมีพื้นที่เกษตรกรรมที่พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เปิดทำการแล้ว ดังนี้

1) สวนสุภัทราแลนด์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 ตำบลหนองละลอก ห่างจากสามแยกหนองละลอกประมาณ 9 กม. เป็นสวนผลไม้ขนาดใหญ่ บรรยากาศร่มรื่น มีเนื้อที่ประมาณ 800 ไร่ ประกอบไปด้วยผลไม้หลากหลายชนิด เช่น ทุเรียน, มังคุด, เงาะ, สละ, ชมพู่, ลองกอง ฯลฯ เหมาะสำหรับเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ โดยทางสวนมีกิจกรรมให้บริการนักท่องเที่ยวอย่างหลากหลาย เช่น การนั่งรถไฟชมสวนผลไม้, การลิ้มลองรสชาติผลไม้สด ๆ จากต้น การบริการห้องอาหาร จัดเลี้ยง สัมมนา และการบริการให้เช่ารถกอล์ฟรับเที่ยวชมสวน เป็นต้น

2) สวน บี.เจ.การ์เด็น วิลล์ แอนด์ รีสอร์ท ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ต.กองดิน อ.แก่ง โดยมีกิจกรรมเดินชมสวนและโรงโม่ รมผลไม้จากต้น

3) ทองเที่ยวเชิงเกษตรพง มีพื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่เป็นสวนผลไม้ เช่น เงาะ ทุเรียน มังคุด ลองกอง มะม่วง เป็นที่ตั้งตลาดกลางการเกษตรของจังหวัดและศูนย์รวมของผลไม้และอาหารทะเลสดนานาชนิด มีชายหาดแม่รำพึงที่ยังคงความงดงามตามธรรมชาติตลอดแนวชายหาดยาวประมาณ 16 กิโลเมตร ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าโดยมีกิจกรรมดังนี้

จุดที่ 1 บ้านยายดา หมู่ที่ 3 เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่เกษตรกรมีอาชีพหลักทำสวนผลไม้ ทัศนียภาพรอบหมู่บ้านสวยงาม ประกอบ ภูเขายายดา น้ำตกเขายายดา และสวนผลไม้หลากหลาย มีความเป็นอยู่อย่างสังคมชนบทที่ยังคงอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าแก่ที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่น ประเพณีทำบุญข้าวหลาม (ทำบุญข้าวใหม่) วันไหล (วันสงกรานต์) มีอาหารพื้นเมืองรสชาติดีที่น่าลิ้มชิมรส อาทิเช่น แกงหมูใบชะมวง แก่ป่าไก่บ้าน กระต๊อบหมูอ่อนต้มส้มระกำ ถั่วอกคองจิ้มน้ำพริก กะปิ

จุดที่ 2 เที่ยวสวนชวนชิมผลไม้ไทย ที่สวนวิชา-ป่าเชื่อม

จุดที่ 3 เที่ยวสวนชวนชิมผลไม้ไทย ที่สวนปาดัน

จุดที่ 4 เที่ยวสวนชวนชิมผลไม้ไทย ที่สวนลำควน

จุดที่ 5 สวนกล้วยไม้ยืนยงค์ ชมกล้วยไม้สกุลหวาย และสกุลอื่นๆ ชมการผลิตกล้วยไม้เพื่อการตัดดอกจำหน่าย ชมสะพานน้ำอายุกว่า 30 ปี ขนาดใหญ่ 80-60 เซนติเมตร

4) สวนอ๋องไร่เมล็ดจันทร์เจ้า ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ต.พนานิคม อ.นิคมพัฒนา โดยมีกิจกรรมเดินชมและเลือกชิมอ๋องได้ในไร่ เลือกซื้อของฝากกลับบ้าน เช่น น้ำอ๋องสด แยมอ๋อง ทอฟฟี่อ๋อง ลูกเกด เป็นต้น เปิดให้เข้าชมตั้งแต่เวลา 09.00 - 18.00 น.

5) สวนเจริญพีระวัฒน์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ต.กระแสน อ.แก่ง โดยมีผลไม้ชวนชิม ได้แก่ เงาะ ทุเรียน ชมพู มะละกอ ส้มโอ ลำไย ให้บริการวิชาการสวนผลไม้เพื่อการส่งออก.

6) ชุมชนเกษตรบ้านซากกรูด ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 ต.กรำ อ.แก่ง โดยมีกิจกรรมเดินชมสวน รมผลไม้จากต้น ได้แก่ เงาะ ทุเรียน มังคุด ลองกอง ขนุน มะพร้าวอ่อน

3.2.3.5.2 พื้นที่สวนเกษตรที่ทำการประเมินศักยภาพเพื่อจะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

นอกจากนี้ยังมีพื้นที่สวนเกษตรอื่นๆ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาหาค่าศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมต่อไป รวมถึงศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคที่จะมีผลต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยจะจำแนกสภาพปัญหาและอุปสรรคตามกลุ่มระดับศักยภาพ พื้นที่สวนเกษตรที่นำมาวิเคราะห์ศักยภาพ มีดังนี้ (ตารางที่3.5)

1) บ้านสมุนไพรไทย ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ต.ป่ายุบใน อ.วังจันทร์ เดินทางตามเส้นทางหมายเลข 344 (แกลง-บ้านบึง) เข้าทางน้ำตกรรรมรส โดยมีกิจกรรมชมสวน ชิมผลไม้จากต้น เรียนรู้วิถีชีวิตเกษตรกร ภูมิปัญญาของเกษตรกรในการทำยาสมุนไพร เรียนรู้เกี่ยวพืชสมุนไพรชนิดต่างๆ การรักษาด้วยยาแผนโบราณ รวมถึงการปลูกพืชและผักปลอดสารพิษ ประกอบกับสภาพพื้นที่ที่มีความร่มรื่นที่และยังใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ การเข้าชมสวนสามารถติดต่อสอบถามได้ที่ โทร 0-1983-8189, 0-1991-9717, 0-1377-1668

2) กลุ่มเกษตรหนองตะพาน ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ต.หนองตะพาน อ.บ้านค่าย จะมีป้ายบอกเส้นทาง ไปยังแหล่งที่ตั้งสวนเกษตรตามถนน 3138 (บ้านค่าย - บ้านบึง) พื้นที่สวนเกษตรมีการจัดการทางพื้นที่สวยงาม และมีเกษตรกรให้ความรู้ทางด้านการเกษตรและนำชมสวนผลไม้ มีบุฟเฟต์ผลไม้ ผลไม้ชวนชิม ได้แก่ มังคุด เงาะ ทุเรียน มะพร้าว มะม่วง แก้วมังกร เป็นต้น การบริการเข้าชมสวนสามารถติดต่อสอบถามได้ที่ โทร 0-1694-7527, 0-3862-8256

3) สวนประสมทรัพย์ สวนวิมลธาร ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ต.บางบุตร อ.บ้านค่าย มีกิจกรรมชมสวน ชิมผลไม้จากต้น ผลไม้ชวนชิม ได้แก่ เงาะ ทุเรียน มังคุด ลองกอง มะพร้าวหวาน ชมทุ่ง มะยงชิด สละ กระท้อน มีเกษตรกรให้ความรู้ทางด้านการเกษตรนำชมสวน การสาธิตทางการเกษตร และจำหน่ายพันธุ์ไม้และผลผลิต การบริการเข้าชมสวนสามารถติดต่อสอบถามได้ที่ โทร 0-3899-7153, 0-1377-3056, 0-1481-6598

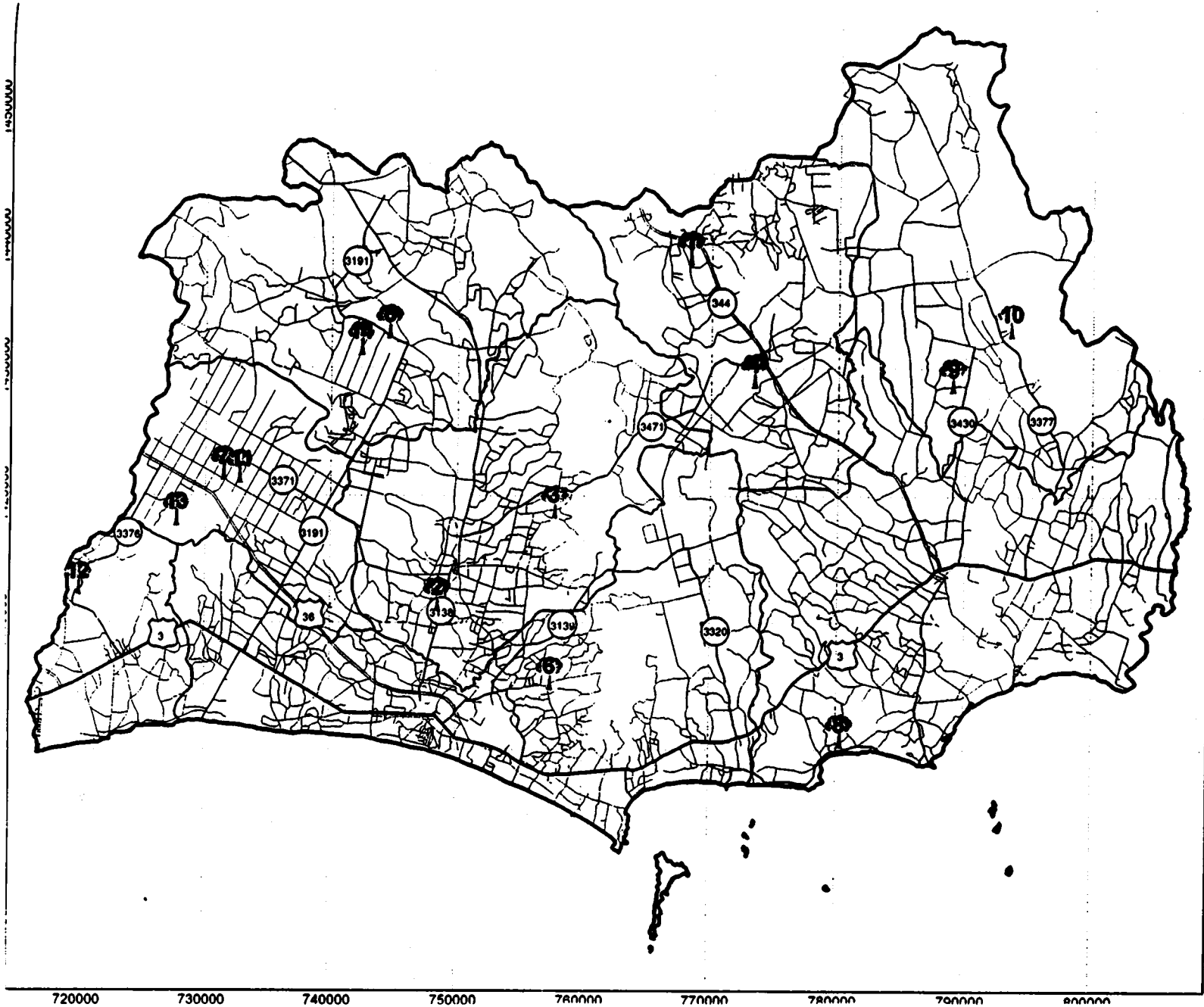
4) กลุ่มเกษตรคลองบางบ่อ ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ต.พลองตาเยี่ยม อ.วังจันทร์ มีกิจกรรมชมสวนและชิมผลไม้ โดยผลไม้ชวนชิม ได้แก่ เงาะ มังคุด ทุเรียน สละ ลองกอง การบริการเข้าชมสวนสามารถติดต่อสอบถามได้ที่ โทร 0-9542-2872, 0-7095-1095

5) กลุ่มเกษตรผสมผสาน ต.ปลวกแดง ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ต.ปลวกแดง อ.ปลวกแดงชมการทำเกษตรผสมผสาน และการปลูกผักปลอดสารพิษ บริเวณอ่างเก็บน้ำหนองปลาไหล แวะเลือกซื้อผลผลิตและผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเกษตรกร การบริการเข้าชมสวนสามารถติดต่อสอบถามได้ที่ โทร 0-3865-9072

- 6) สวนนายประวิทย์ ธรรมเจริญ ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ต.นาตาขวัญ อ.เมือง
ชม ชิมและเลือกซื้อองุ่นสด การบริการเข้าชมสวนสามารถติดต่อสอบถามได้ที่ โทร 0-6099-
8638, 0-1000-9312
- 7) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรร่อนองุ่น ตั้งอยู่ที่ อ.นิคมพัฒนา มีกิจกรรม
ชมผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตร จากเห็ด ชื่อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเห็ด
- 8) สวนป้าหินดาช สวนผลไม้ไม้ทรัพย์ ตั้งอยู่ที่ ต.บนซากพง อ.แกลง
มีกิจกรรมชมสวนผลไม้ไม้หายาก ได้แก่ มังคุด ทุเรียน เงาะ เลือกซื้อสินค้าผลผลิตทางการ
เกษตรตามฤดูกาล
- 9) บ้านสวนเดือนกมล ตั้งอยู่ที่ กิ่ง อ.เขาชะเมา เดินทางตามเส้นทาง
หมายเลข 3430 มีกิจกรรมชมสวนผลไม้ไม้หายาก และเลือกซื้อสินค้าผลผลิตทางการเกษตรตาม
ฤดูกาล
- 10) สวนนายอร่าม เกตุษา ตั้งอยู่ที่ กิ่ง อ.เขาชะเมา เดินทางตามเส้น
ทางหมายเลข 3377 มีกิจกรรมชมสวนผลไม้ไม้หายาก ได้แก่ มังคุด ทุเรียน เงาะ เลือกซื้อสินค้า
ผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล
- 11) สวนนายเดี่ยว จ้อยเจริญ ตั้งอยู่ที่ อ.นิคมพัฒนา มีกิจกรรมชมสวน
มะม่วงนอกฤดูกาล มะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้สีทอง ชื่อผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล
- 12) สวนธนไพบุลย์ ตั้งอยู่ที่ อ.บ้านฉาง มีกิจกรรมชมสวนมะม่วงนอก
ฤดูกาล
- 13) สวนไร่ศรี ตั้งอยู่ที่ อ.บ้านฉาง มีกิจกรรมชมสวนผลไม้ไม้หายาก
ได้แก่ มังคุด ทุเรียน เงาะ มะม่วง ขนุน มะปราง กระท้อน และเลือกซื้อสินค้าผลผลิตทางการ
เกษตรตามฤดูกาล

ตารางที่ 3.5 รายชื่อและที่ตั้ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

ลำดับที่	สวนเกษตร	ที่ตั้ง	กิจกรรม	ช่วงเวลาท่องเที่ยว
1	บ้านสมุนไพรไทย	อ.วังจันทร์	ชมแปลงสมุนไพร การทำไร่นาสวนผสม เกษตรผสมผสาน ชื่อผลิตภัณฑ์สมุนไพร	ตลอดปี
2	กลุ่มเกษตรหนองตะพาน	อ.บ้านค่าย	ชมสวนผลไม้บ้านนาชนิด ได้แก่ มังคุด ทุเรียน แก้วมังกร ผักชีภาพ ชมฟาร์มนกกระเจือกเทศ	ตลอดปี
3	สวนประสมทรัพย์ สวนริมน้ำ	อ.บ้านค่าย	ชมสวนผลไม้บ้านนาชนิด ได้แก่ มังคุด ทุเรียน เงาะ เลือกซื้อสินค้าผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล	ตลอดปี
4	กลุ่มเกษตรคลองบางบ่อ	อ.วังจันทร์	ชมสวนผลไม้บ้านนาชนิด ได้แก่ มังคุด ทุเรียน เงาะ ชมพันธุ์ทุเรียนพันธุ์ทองประเสริฐ ชื่อผลิตภัณฑ์แปรรูป ชมหนองกรอบ ชื่อผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล	ตลอดปี
5	กลุ่มเกษตรผสมผสาน	อ.ปลวกแดง	ชมการทำเกษตรแบบผสมผสาน บริเวณอ่างเก็บน้ำหนองปลาไหล ชื่อผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล	ตลอดปี
6	สวนนายประวิทย์ ธรรมเจริญ	อ.เมืองระยอง	ชมสวนผลไม้บ้านนาชนิด ได้แก่ ทุเรียน เงาะ มังคุด เลือกซื้อสินค้าผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล	ตลอดปี
7	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หนองหว้า	อ.นิคมพัฒนา	ชมผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตร จากเห็ด ชื่อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเห็ด	ตลอดปี
8	สวนป้าหินดาบ สวนผลไม้บ้านทรัพย์	แกลง	ชมสวนผลไม้บ้านนาชนิด ได้แก่ มังคุด ทุเรียน เงาะ เลือกซื้อสินค้าผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล	ตลอดปี
9	บ้านสวนเดือนกมล	กิ่ง อ. เขาชะเมา	ชมสวนผลไม้บ้านนาชนิด และเลือกซื้อสินค้าผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล	ตลอดปี
10	สวนนายอร่าม เกตุษา	กิ่ง อ. เขาชะเมา	ชมสวนผลไม้บ้านนาชนิด ได้แก่ มังคุด ทุเรียน เงาะ เลือกซื้อสินค้าผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล	ตลอดปี
11	สวนนายเดี่ยว จ้อยเจริญ	อ.นิคมพัฒนา	ชมสวนมะม่วงนอกฤดูกาล มะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้สีทอง ชื่อผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล	ตลอดปี
12	สวนธนไพบุลย์	อ.บ้านฉาง	ชมสวนมะม่วงนอกฤดูกาล	ตลอดปี
13	สวนไร่ครู	อ.บ้านฉาง	ชมสวนผลไม้บ้านนาชนิด ได้แก่ มังคุด ทุเรียน เงาะ มะม่วง ชม มะพร้าว กระท้อน และเลือกซื้อสินค้า ผลผลิตทางการเกษตรตามฤดูกาล	ตลอดปี

ภาพที่ 3.3 แผนที่แสดงตำแหน่งสวนเกษตร จังหวัดระยอง

คำอธิบายสัญลักษณ์

- บ้านสมุนไพรรักษา
- กลุ่มเกษตรหนองตะพาน
- สวนประสมทรัพย์ สวนริมธาร
- กลุ่มเกษตรคลองบางบ่อ
- กลุ่มเกษตรผสมผสาน
- สวนนายประวิทย์ ธรรมเจริญ
- กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หนองหว้า
- สวนป่าหินคาช สวนผลไม้หน้าทรัพย์
- บ้านสวนเดือนกมล
- สวนนายอร่าม เกตุษา
- สวนนายเดี่ยว จ้อยเจริญ
- สวนธนไพบูลย์
- สวนไร่ครู
- บ้านไร่ไพศาลธนานนท์

มาตราส่วน 1 : 450,000

5 0 5 10 กิโลเมตร

จัดทำโดย

นายพูนศักดิ์ วงศ์มกรพันธ์

ที่มา : กองธรณีวิทยาสิ่งแวดล้อม
กรมทรัพยากรธรณี

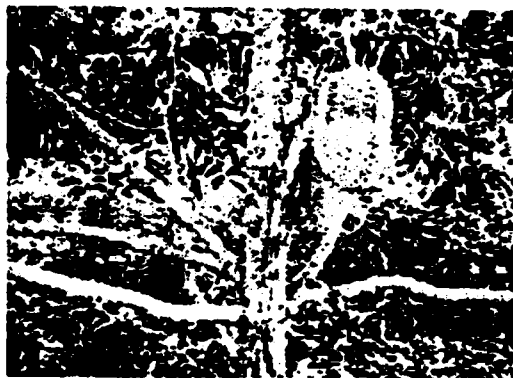
ภาพที่ 3.4 การทำสวนเกษตร

สวนทุเรียน

พื้นที่ปลูกทุเรียน

การปลูกทุเรียน

ภาพที่ 3.4 การทำสวนเกษตร (ต่อ)

การปลูกมังคุด

การปลูกขนุน

สวนขนุน

3.3 ลักษณะทางสังคม

3.3.1 ประชากร

เชื่อกันว่าในสมัยโบราณประชากรในจังหวัดระยอง มีชาวชองเป็นชาวพื้นเมือง โดยภาษาของชาวชอง นั้น นักภาษาศาสตร์ กล่าวว่า เป็นภาษาตระกูลเดียวกับมอญ-เขมรซึ่งมีลักษณะและสำเนียงแตกต่างจากภาษาเขมร และไม่มีตัวอักษรเป็นภาษาเขียน ภาษาชองมีแต่ภาษาพูดเท่านั้น และในปัจจุบันได้ผสมกลมกลืนกันหมดแล้ว

ข้อมูล ณ วันที่ 31 มีนาคม 2546 มีประชากรทั้งสิ้น 548,657 คน เป็นชาย 273,738 คน และหญิง 274,919 คน อัตราความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ 154.46 คน ต่อตารางกิโลเมตร (ตารางที่ 3.6)

3.3.2 ศาสนา

ประชาชนในจังหวัดระยอง ร้อยละ 98.88 นับถือศาสนาพุทธ รองลงมา คือ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ ตามลำดับ โดยมีสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา ดังตารางที่ 3.7

ตารางที่ 3.6 จำนวนประชากรจำแนกตามเขตการปกครองเป็นรายอำเภอ พ.ศ.2546

อำเภอ / กิ่งอำเภอ	จำนวนประชากร			จำนวนบ้าน
	ชาย	หญิง	รวม	
เมืองระยอง	183,363	101,977	205,240	91,685
เทศบาลนครระยอง	28,119	29,028	57,147	23,374
เทศบาลเมืองมาบตาพุด	18,594	17,934	36,528	21,967
เทศบาลตำบลบ้านเพ	7,460	7,659	15,119	8,048
เทศบาลตำบลแกลงกระเจ็ด	3,082	3,252	6,334	1,940
นอกเขตเทศบาล	45,808	44,104	89,912	36,356
แกลง	62,147	64,707	126,854	41,972
เทศบาลตำบลเมืองแกลง	8,868	9,500	18,368	7,699
เทศบาลตำบลขุนทรู	6,781	7,208	13,989	5,224
เทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์	2,723	2,892	5,615	1,527
เทศบาลตำบลทุ่งควายกิน	3,691	3,848	7,539	2,429
เทศบาลตำบลกองดิน	2,571	2,627	5,198	1,206
นอกเขตเทศบาล	37,513	38,632	76,145	23,887
บ้านค่าย	29,124	30,196	59,320	17,954
เทศบาลตำบลบ้านค่าย	1,490	1,588	3,078	1,066
นอกเขตเทศบาล	27,634	28,608	56,242	16,888
บ้านฉาง	24,927	23,920	48,847	18,475
เทศบาลตำบลบ้านฉาง	9,449	9,783	19,232	9,931
เทศบาลตำบลสำนักท้อน	4,215	4,312	8,527	2,462
นอกเขตเทศบาล	10,981	9,642	20,623	6,082
ปลวกแดง	17,483	17,164	34,647	12,864
เทศบาลตำบลบ้านปลวกแดง	1,318	1,302	2,620	1,256
เทศบาลตำบลจอมพลเจ้าพระยา	893	915	1,808	416
นอกเขตเทศบาล	15,192	14,947	30,139	11,192
วังจันทร์	11,825	11,968	23,793	7,808
เทศบาลตำบลชุมแสง	1,649	1,740	3,389	1,219
นอกเขตเทศบาล	10,276	10,228	20,504	6,589
กิ่ง อ.เขาชะเมา	10,944	10,616	21,560	6,831
กิ่ง อ.นิคมพัฒนา	14,025	14,371	28,396	10,561
เทศบาลตำบลมาบตาพุด	2,289	2,314	4,603	2,270
นอกเขตเทศบาล	11,916	12,057	23,973	8,291
รวมยอด	273,738	274,919	548,657	208,150

ที่มา : http://www.rayong.go.th/ceo/normal_5.html อ้างถึง ที่ทำการปกครองจังหวัดระยอง

ตารางที่ 3.7 แสดงสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา

อำเภอ / กิ่งอำเภอ	จำนวน		
	วัด	โบสถ์คริสต์	มัสยิด
เมืองระยอง	57	3	6
แกลง	76	-	-
บ้านค่าย	38	-	1
ปลวกแดง	22	-	-
บ้านฉาง	13	2	-
วังจันทร์	15	-	1
กิ่ง อ.เขาชะเมา	14	-	-
กิ่ง อ.นิคมพัฒนา	15	-	-
รวม	250	5	8

ที่มา : http://www.rayong.go.th/ceo/sungkom_3.html

3.3.3 ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และการละเล่นพื้นเมืองประจำจังหวัด

จังหวัดระยองมีขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และการละเล่นพื้นเมืองที่สำคัญ คือ

1. งานเทศกาลผลไม้และของดีเมืองระยอง จัดในช่วงฤดูผลไม้ ประมาณเดือน พฤษภาคมของทุกปี สถานที่จัดงานจะสลับหมุนเวียนกันระหว่าง อำเภอเมือง กับ อำเภอแกลง
2. งานสุนทรภู่ จัดขึ้นวันที่ 26 มิถุนายน ณ บริเวณ อนุสาวรีย์สุนทรภู่เป็นประจำทุกปี
3. งานพระเจดีย์กลางน้ำ จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในช่วงวันเพ็ญเดือนสิบสอง ณ วัดปากน้ำ อำเภอเมือง
4. งานปีใหม่และงานกาชาด จัดขึ้นในระหว่างปลายเดือนธันวาคมถึงต้นเดือน มกราคม นอกจากนี้ในส่วนของประเพณีและวัฒนธรรมยังมีประเพณีของชาวของซึ่งเป็นชนพื้นเมืองของจังหวัด เช่น ประเพณีการแต่งงาน และการละเล่นหนังใหญ่ของวัดบ้านดอน ตำบลเชิงเนิน อำเภอเมือง

3.3.4 โครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค

3.3.4.1 การคมนาคมทางบก

1) ถนน ระบบถนนระบบการคมนาคมทางบกที่สำคัญที่สุดของจังหวัด และในพื้นที่อุตสาหกรรมหลักเพราะเป็นตัวเชื่อมการติดต่อทั้งทางเรือและทางรถไฟ มีการตัดถนน เชื่อมระหว่างจังหวัดเข้าสู่อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ซึ่งทำให้การสัญจรและการขนส่งสินค้ามีความสะดวก รวดเร็วมากขึ้น ซึ่งถนนสายสำคัญในจังหวัดระยอง ได้แก่

1.1) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) เชื่อมจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด เป็นเส้นทางขนส่งสินค้าและวัตถุดิบจากภาคต่างๆ ที่จะมายังจังหวัด ระยอง ปัจจุบันนี้สภาพการจราจรแออัดมากและกรมทางหลวงขยายผิวจราจรถนนเป็น 4 ช่องทาง

1.2) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 (บางละมุง - ระยอง) เริ่มต้นจากทางแยกสายสุขุมวิทที่อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ถึงจังหวัดระยอง เป็นระยะทาง 54 ก.ม. เป็นถนนที่ช่วยแบ่งเบาภาระการจราจรบนถนนสุขุมวิท กำลังขยายผิวจราจรจราจรถนนเป็น 4 ช่องทาง

1.3) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 344 (บ้านบึง - แกลง) เริ่มต้นจากอำเภอบ้านบึงผ่านอำเภอวังจันทร์ถึงอำเภอแกลงเป็นระยะทาง 88 กิโลเมตร เป็นถนนสายหลัก สายหนึ่งทางตะวันออก ของจังหวัดที่ไว้ขนส่งผลผลิตทางการเกษตร เป็นเส้นทางเชื่อมจังหวัดชลบุรี กับจังหวัดจันทบุรีและตราดโดยไม่ผ่านตัวเมืองระยอง ขยายผิวจราจรจราจรเป็น 4 ช่องทาง

1.4) ทางหลวงจังหวัดระยองหมายเลข 3138 (บ้านค่าย - บ้านบึง) เริ่มต้นจากระยอง ถึง อำเภอบ้านค่าย เป็นระยะทาง 11 กิโลเมตร ขยายเป็น 4 ช่องทาง และ จากอำเภอบ้านค่ายถึงอำเภอบ้านบึงเป็นระยะทาง 66 กิโลเมตร

จังหวัดระยอง มีถนนที่ก่อสร้างเสร็จแล้ว รวมทั้งสิ้น 1,284.851 กิโลเมตร เป็นถนนในความรับผิดชอบของแขวงทางหลวงระยองเป็นระยะทาง 569.78 กิโลเมตร เป็นถนนในความรับผิดชอบของสำนักงานโยธาธิการจังหวัดระยอง เป็นระยะทางทั้งสิ้น 332.391 กิโลเมตร นอกจากนี้ เป็นถนนที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท 382.68 กิโลเมตร โดยมีถนนลาดยางทั้งสิ้น 1,169.177 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 91.00 นอกนั้นเป็นถนนลูกรัง 74.146 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 5.77 และเป็นถนนคอนกรีต 41.528 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 3.23 (ตารางที่ 3.8 และ 3.9)

ตารางที่ 3.8 เนื้อที่ และระยะทางจากอำเภอถึงจังหวัด จำนวนเทศบาล สุขาภิบาล ตำบล หมู่บ้าน และบ้าน เป็นรายอำเภอ พ.ศ.2544

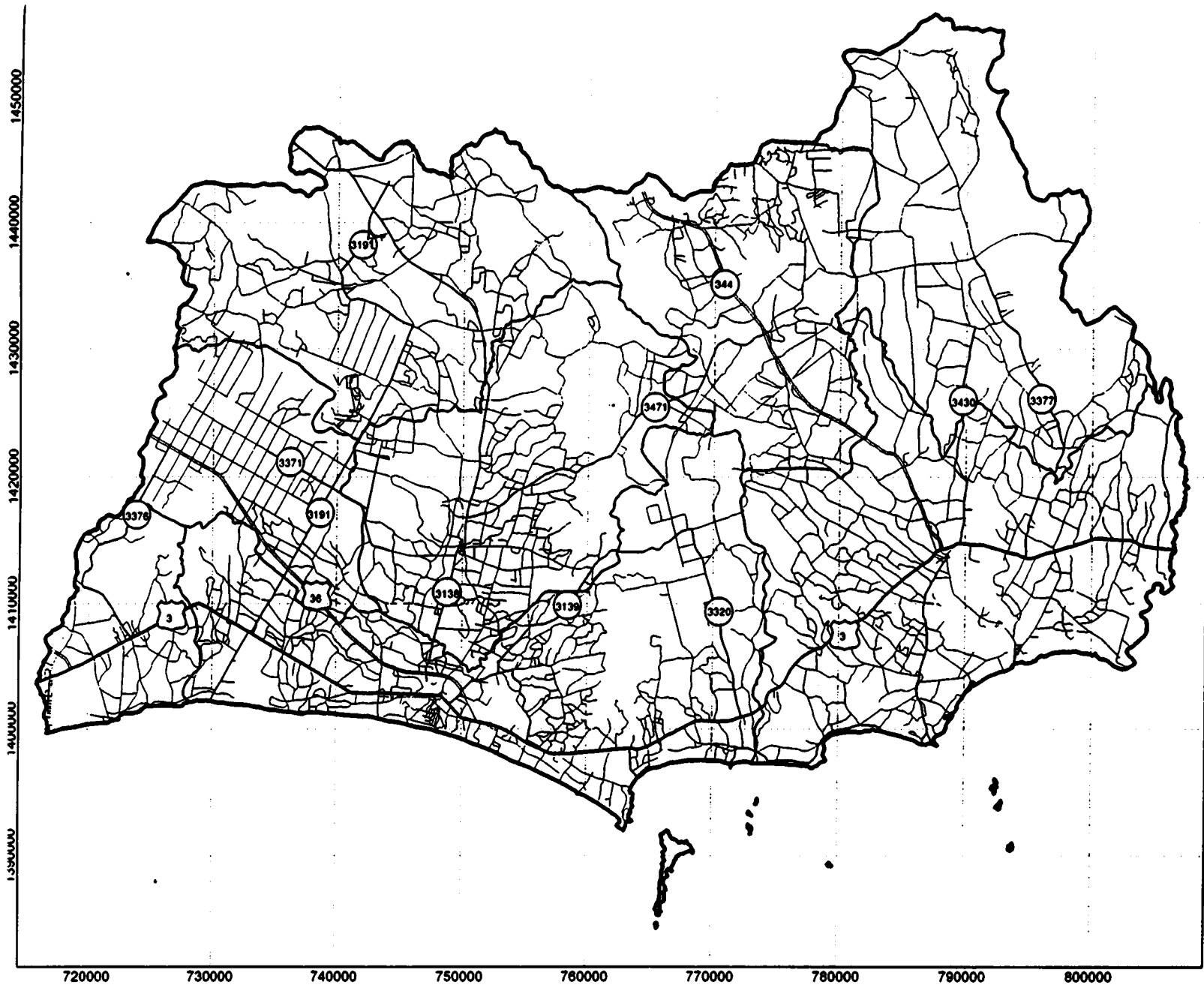
อำเภอ	เนื้อที่ (ตร.กม.)	ระยะทางจาก อำเภอถึงจังหวัด (กม.)
เมืองระยอง	514.547	0.5
เทศบาลนครระยอง	16.950	-
เทศบาลเมืองมาตาพุด	148.960	-
เทศบาลตำบลบ้านแพ	34.500	-
เทศบาลตำบลแก่งกะเจ็ด	13.490	-
นอกเขตเทศบาล	300.647	-
แกลง	788.463	47
เทศบาลตำบลเมืองแกลง	14.500	-
เทศบาลตำบลสุนทรภู่	71.660	-
เทศบาลตำบลปากน้ำประแสร์	4.866	-
เทศบาลตำบลทุ่งควายกิน	11.000	-
เทศบาลตำบลกองดิน	14.750	-
นอกเขตเทศบาล	671.687	-
บ้านค่าย	489.075	12
เทศบาลตำบลบ้านค่าย	2.620	-
นอกเขตเทศบาล	486.455	-
บ้านฉาง	238.372	27
เทศบาลตำบลบ้านฉาง	24.000	-
เทศบาลตำบลสำนักท้อน	14.800	-
นอกเขตเทศบาล	199.572	-
ปลวกแดง	618.341	45
เทศบาลตำบลบ้านปลวกแดง	2.866	-
เทศบาลตำบลจอมพลเจ้าพระยา	4.320	-
นอกเขตเทศบาล	611.155	-
วังจันทร์	395.249	72
เทศบาลตำบลชุมแสง	12.630	-
นอกเขตเทศบาล	382.619	-
กิ่งอำเภอเขาชะเมา	269.950	78
อำเภอนิคมพัฒนา	238.000	32
เทศบาลตำบลมานข่า	14.480	-
นอกเขตเทศบาล	223.520	-
รวมยอด	3,551.997	
ในเขตเทศบาล	406.392	
นอกเขตเทศบาล	3,145.605	

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2542

ตารางที่ 3.9 แสดงระยะทางถนนของจังหวัด จำแนกตามหน่วยงานที่รับผิดชอบและ ประเภทผิวจราจร

รายละเอียด	กิโลเมตร	ร้อยละ
1. ระยะทางถนนที่อยู่ในความรับผิดชอบของ สนง.ทพ.	382.680	100.00
- ลูกรัง	32.146	8.40
- ลาดยาง	349.696	91.38
- คอนกรีต	0.838	0.22
2. ระยะทางถนนที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมโยธาธิการ	332.391	100.00
- ลูกรัง	42.000	12.64
- ลาดยาง	269.841	81.18
- คอนกรีต	20.550	6.18
3. ระยะทางถนนที่อยู่ในความรับผิดชอบของแขวงกาทาง	569.780	100.00
- ลูกรัง	-	-
- ลาดยาง	549.640	96.47
- คอนกรีต	20.140	3.53
4. ระยะทางถนนทั้งหมด (ทพ.และโยธาธิการและแขวงกาทาง)	1,284.851	100.00
- ลูกรัง	74.146	5.77
- ลาดยาง	1,169.177	91.00
- คอนกรีต	41.528	3.23

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2542

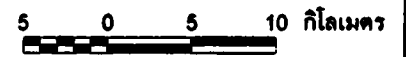
ภาพที่ 3.5 แผนที่แสดงเส้นทางถนน
จังหวัดระยอง

คำอธิบายสัญลักษณ์

- ถนนทางหลวงสายหลัก
- ถนนทางหลวงสายรอง
- ถนนสายหลักในเมือง
- ถนนสายรอง
- จังหวัดระยอง

มาตราส่วน 1 : 450,000

จัดทำโดย
นายพูนศักดิ์ วงศ์กรพันธ์
ที่มา : กองธรณีวิทยาสิ่งแวดล้อม
กรมทรัพยากรธรณี

2) การบริการขนส่งทางรถไฟ จังหวัดระยองมีเส้นทางรถไฟจาก กรุงเทพฯ ผ่านจังหวัดฉะเชิงเทรา นิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบังถึงนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด เป็นเส้นทางที่ใช้ขนส่งวัตถุดิบผลิตภัณฑ์และสินค้าของโรงงานในบริเวณนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดและนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง แต่ปัจจุบันรถไฟที่ใช้โดยสารอยู่มีความเร็วเฉลี่ยเพียง 54 กิโลเมตร / ชั่วโมง เนื่องจากมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ทางรถไฟเกือบทั้งหมดยังติดกับถนนที่ระดับเดียวกัน ทางรถไฟยังเป็นรางเดี่ยวและสองข้างรถไฟยังไม่มีรั้วกันเพื่อป้องกันคน สัตว์ และรถยนต์มิให้ผ่าน ทำให้การเดินทางรถไฟไม่เป็นที่นิยมเท่าที่ควร

3.3.4.2 การคมนาคมทางน้ำ

จังหวัดระยองมีท่าเรือน้ำลึกที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดเพื่อรองรับการพัฒนา ด้านอุตสาหกรรม และการขนส่งที่เกิดขึ้นตามแผนพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ปัจจุบันจัดเป็นท่าเรือที่สำคัญที่สุดที่เปิดบริการให้แก่ ผู้ประกอบการทั้งในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด และนิคมอุตสาหกรรมอื่นๆ โดยท่าเทียบเรือ ประกอบด้วย

1) ท่าเทียบเรือทั่วไป (Agri - Mineral Wharf) มีจำนวน 1 ท่า ใช้สำหรับขนถ่ายสินค้าของสินค้าเกษตรและแร่มีความยาวหน้าท่า 330 เมตร สามารถรับเรือสินค้าทั่วไป ขนาด 20,000 DWT (Dead Weight Ton) เข้าจอดเทียบได้ครั้งละ 2 ลำ

2) ท่าเทียบเรือสินค้าเหลว (Liquid Cargo Berth) มีจำนวน 2 ท่า เป็น Platform คอนกรีตเสริมเหล็กมีอุปกรณ์การขนถ่ายสินค้าเหลว จากเรือสู่บริเวณดงเก็บซึ่งเป็นคลังสินค้าเหลว (Tank farm) ท่าเรือนี้สามารถรองรับเรือขนาด 50,000 DWT ได้ 1 ลำ / ท่า

3) บริเวณคลังเก็บสินค้าเหลว (Tank Farm Area) มีเนื้อที่ขนาด 72 ไร่ อยู่ห่างจากชายฝั่งทะเลประมาณ 2,060 เมตร ใช้เป็นที่ตั้งของดงเก็บบรรจุผลิตภัณฑ์สินค้าเหลวทุกชนิด ซึ่งจากบริเวณคลังเก็บสินค้าเหลวนี้อจะมีการส่งจ่ายสินค้าโดยทางท่อ (pipe line transfer) ไปยังบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมต่อไป

3.3.4.3 สนามบิน

จังหวัดระยองมีสนามบินอยู่ตะกั่วป่าเป็นสนามบินพาณิชย์ ตั้งอยู่ที่ตำบลพลลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง อยู่ห่างจากตัวเมืองจังหวัดระยอง 30 กิโลเมตร และห่างจาก กรุงเทพฯ ระยะทางประมาณ 190 กิโลเมตร (ทางรถยนต์) และ 135 กิโลเมตร (ทางอากาศ) โดยจะพัฒนาเป็นศูนย์กลางการขนส่งทางอากาศนานาชาติ และโครงการศูนย์กลางการผลิต และขนส่งทางอากาศยานนานาชาติการใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน

3.3.4.4 การไฟฟ้า

การไฟฟ้าจังหวัดระยองมีพื้นที่รับผิดชอบในการจ่ายกระแสไฟฟ้าย่อย การไฟฟ้าภูมิภาค ดังนี้

1) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดระยอง รับผิดชอบในการจ่ายกระแสไฟฟ้าให้ 5 อำเภอ โดยมีการไฟฟ้าในสังกัดรวม 6 แห่ง ดังนี้

- 1.1) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดระยอง
- 1.2) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ตำบลเพ
- 1.3) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ตำบลมาบตาพุด
- 1.4) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค อำเภอบ้านค่าย
- 1.5) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค อำเภอปลวกแดง
- 1.6) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค กิ่งอำเภอนิคมน้ำอ้น

สำหรับพื้นที่อำเภอแกลงและอำเภอวังจันทร์อยู่ในความรับผิดชอบการจ่ายกระแสไฟฟ้าของส่วนภูมิภาค อำเภอแกลง และพื้นที่อำเภอบ้านฉาง อยู่ในความรับผิดชอบการจ่ายกระแสไฟฟ้าของการไฟฟ้าส่วน ภูมิภาค อำเภอบ้านฉาง

2) การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย มีสถานีไฟฟ้าแรงสูงในจังหวัดระยอง จำนวน 6 แห่ง ได้แก่

- 2.1) สถานีไฟฟ้าแรงสูง ระยอง 1
- 2.2) สถานีไฟฟ้าแรงสูง ระยอง 2
- 2.3) สถานีไฟฟ้าแรงสูง ระยอง 3
- 2.4) สถานีไฟฟ้าแรงสูง แกลง
- 2.5) สถานีไฟฟ้าแรงสูง บ้านค่าย
- 2.6) สถานีไฟฟ้าแรงสูง ปลวกแดง

3.3.4.5 การโทรคมนาคม

จังหวัดระยอง มีสำนักงาน จำนวน 4 แห่ง และชุมสายโทรศัพท์ จำนวน 28 ชุมสาย จำนวน 38,656 เลขหมาย ได้ติดตั้งใช้งานแล้ว จำนวน 30,874 เลขหมาย องค์การโทรศัพท์ได้ให้สัมปทานแก่บริษัท TT&T พื้นที่จังหวัดระยอง จำนวน 40,312 เลขหมาย ติดตั้งใช้งานแล้ว จำนวน 31,323 เลขหมาย รวมเลขหมายที่เปิดให้บริการแล้วทั้งสิ้น จำนวน 62,197 เลขหมาย (ตารางที่ 3.10)

ตารางที่ 3.10 การให้บริการโทรศัพท์ จังหวัดระยอง ปี 2545

อำเภอ/ กิ่งอำเภอ	โครงข่าย ทศท.		โครงข่าย ที.ที.แอนด์ ที	
	เลขหมายเต็ม	เปิดให้บริการแล้ว	เลขหมายเต็ม	เปิดให้บริการแล้ว
เมืองระยอง	20,480	16,925	19,204	14,757
บ้านฉาง	5,504	4,322	3,584	3,129
แกลง	8,576	6,779	5,168	3,865
บ้านค่าย	2,816	2,043	5,516	4,355
ปลวกแดง	512	263	2,232	1,489
วังจันทร์	640	483	640	534
นิคมพัฒนา	128	59	3,072	2,463
เขาชะเมา	-	-	896	731
รวม	38,656	30,874	40,312	31,323

ที่มา : โทรศัพท์จังหวัดระยอง

3.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

3.4.1 ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด

ระยองเป็นจังหวัดที่มีสภาพทางเศรษฐกิจดี จากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติพบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดปี 2545 มีมูลค่า 276,261 ล้านบาท มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ต่อหัว (Per Capita) 523,222 บาท เป็นผลจากการผลิตด้านอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีมูลค่าการผลิตจำนวน 154,189 ล้านบาท (ร้อยละ 55.8 ของมูลค่าทั้งหมด รองลงมาคือสาขาเหมืองแร่และย่อยหิน ซึ่งมีมูลค่าการผลิตจำนวน 71,463 ล้านบาท (ร้อยละ 25.9) และสาขาการไฟฟ้าและการประปามูลค่าการผลิตจำนวน 17,489 ล้านบาท (ร้อยละ 6.3)

โครงสร้างทางเศรษฐกิจจังหวัดระยอง (ปี 2543) สาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขาการผลิตของจังหวัด มีสัดส่วนร้อยละ 55.81 ของมูลค่ารวมผลิตภัณฑ์จังหวัด (GPP) รองลงมา คือ สาขาเหมืองแร่และย่อยหิน ร้อยละ 25.86 สาขาไฟฟ้าและประปา มีสัดส่วนร้อยละ 6.33 เนื่องมาจากการขยายระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับแหล่งอุตสาหกรรมของจังหวัด ส่วนสาขาเกษตรกรรม มีสัดส่วนร้อยละ 2.79

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดระยอง สาขาเกษตรกรรม ลดความสำคัญลงอย่างต่อเนื่อง จากมูลค่าการผลิตเมื่อปี 2523 มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 51 ของมูลค่ารวมผลิตภัณฑ์จังหวัดเท่ากับ 2,696.4 ล้านบาท ในปี 2539 มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 8.3 และในปี 2543 มีสัดส่วนลดลงเหลือเพียงร้อยละ 2.79 ของมูลค่ารวมผลิตภัณฑ์จังหวัด

3.4.2 ข้อมูลพื้นฐานทางการเกษตรของจังหวัดระยอง

3.4.2.1 การกสิกรรม

จังหวัดระยอง มีพื้นที่เกษตรกรรม 1,535,000 ไร่ จากพื้นที่จังหวัด 2,220,000 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 69.14 ของพื้นที่จังหวัด มีครัวเรือนเกษตรกรจำนวน 55,433 ครัวเรือน พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด ได้แก่ ยางพารา มันสำปะหลัง สับปะรด อ้อย ข้าว ผลไม้ต่าง ๆ เช่นทุเรียน เงาะ และมังคุด

1. ยางพารา เป็นพืชเศรษฐกิจที่มีพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุดในจังหวัด ในฤดูกาลผลิต ปี 2544/45 มีพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้น 659,444 ไร่ ผลผลิตรวม 134,122 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 235 กิโลกรัม/ไร่ โดยปลูกมากที่สุดในพื้นที่อำเภอแกลง รองลงมาได้แก่ อำเภอเมืองระยอง อำเภอบ้านค่าย ตามลำดับ โดยมีแนวโน้มการปลูกเพิ่มขึ้นไม่มากนัก พันธุ์ที่นิยมปลูกในจังหวัดระยอง ได้แก่ RRIM 600 ร้อยละประมาณ 90 ของพื้นที่ปลูกยางทั้งหมดของจังหวัด ที่เหลือเป็นพันธุ์อื่น ๆ เช่น พันธุ์ PB, GT1 และ BPM 24

2. สับปะรด มีพื้นที่เพาะปลูกรองลงมาจากยางพารา ในฤดูกาลผลิต ปี 2544/45 มีพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้น 152,956 ไร่ ผลผลิตรวม 274,273 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 6,893 กิโลกรัม/ไร่ โดยปลูกมากที่สุดในพื้นที่อำเภอปลวกแดง รองลงมาได้แก่ กิ่งอำเภอนิคมน้ำอ่าว อำเภอวังจันทร์ ตามลำดับ พันธุ์ที่นิยมปลูกในจังหวัดระยอง ได้แก่ พันธุ์ปัตตาเวีย สับปะรดเป็นพืชที่มีปัญหาด้านราคา ซึ่งราคาในแต่ละปีจะไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตที่ออกสู่ตลาด

3. มันสำปะหลัง มีพื้นที่เพาะปลูกมากเป็นอันดับ 3 ในฤดูกาลผลิต ปี 2544/45 มีพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้น 148,278 ไร่ ผลผลิตรวม 209,408 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 3,770 กิโลกรัม/ไร่ โดยปลูกมากที่สุดในพื้นที่อำเภอปลวกแดง รองลงมาได้แก่ กิ่งอำเภอเขาชะเมา อำเภอแกลง ตามลำดับ พันธุ์ที่นิยมปลูกในจังหวัดระยอง ได้แก่ พันธุ์ระยอง 5, เกษตรศาสตร์ 50, ระยอง 90, ระยอง 60 และ ระยอง 3 ตามลำดับ

4. อ้อย ในฤดูกาลผลิต ปี 2544/45 มีพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้น 31,780 ไร่ ผลผลิตรวม 104,200 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 7,007 กิโลกรัม/ไร่ โดยปลูกมากที่สุดในพื้นที่อำเภอปลวกแดง รองลงมาได้แก่ อำเภอวังจันทร์ อำเภอบ้านค่าย ตามลำดับ พันธุ์ที่นิยมปลูกในจังหวัดระยอง ได้แก่ พันธุ์ F 140, Q 100, อู่ทอง 2 และ F สายพันธุ์ไต้หวัน

5. ข้าว เป็นพืชที่นิยมปลูกน้อย ปลูกมากในบางพื้นที่ ในฤดูกาลผลิต ปี 2544/45 มีพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้น 28,276 ไร่ ผลผลิตรวม 11,647 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 411 กิโลกรัม/ไร่ โดยปลูกมากที่สุดในพื้นที่อำเภอบ้านค่าย รองลงมาได้แก่ อำเภอแกลง อำเภอเมืองระยอง ตามลำดับ พันธุ์ที่นิยมปลูกในจังหวัดระยอง ได้แก่ พันธุ์ส่งเสริม เช่น พันธุ์เหลืองประทิว 123, ข้าวดอกมะลิ 105, สุพรรณบุรี 90 และ ชัยนาท

6. ทูเรียน เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดระยอง ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ในฤดูกาลผลิต ปี 2545/46 มีพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้น 100,188 ไร่ พื้นที่ให้ผลแล้ว 84,423 ไร่ ผลผลิตรวม 119,800 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 1,419 กิโลกรัม/ไร่ โดยปลูกมากที่สุดในพื้นที่อำเภอแกลง รองลงมาได้แก่ อำเภอบ้านค่าย อำเภอเมืองระยอง ตามลำดับ พันธุ์ที่นิยมปลูกมากที่สุด ได้แก่ พันธุ์หมอนทอง รองลงมา คือ พันธุ์ระนี ก้านยาว กระดุม และพันธุ์อื่น ๆ ตามลำดับ

7. เงาะ ในฤดูกาลผลิต ปี 2545/46 มีพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้น 14,320 ไร่ พื้นที่ให้ผลแล้ว 12,391 ไร่ ผลผลิตรวม 14,970 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 1,208 กิโลกรัม/ไร่ โดยปลูกมากที่สุดในพื้นที่อำเภอแกลง รองลงมาได้แก่ อำเภอเมืองระยอง กิ่งอำเภอเขาชะเมา ตามลำดับ พันธุ์ที่นิยมปลูกมากที่สุด ได้แก่ เงาะพันธุ์โรงเรียน รองลงมา คือ เงาะพันธุ์สีชมพู

8. มังคุด ในฤดูกาลผลิต ปี 2545/46 มีพื้นที่เพาะปลูกทั้งสิ้น 19,438 ไร่ พื้นที่ให้ผลแล้ว 12,467 ไร่ ผลผลิตรวม 6,500 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 521 กิโลกรัม/ไร่ โดยปลูกมากที่สุดในพื้นที่อำเภอแกลง รองลงมาได้แก่ อำเภอเมืองระยอง อำเภอบ้านค่าย ตามลำดับ พันธุ์ที่นิยมปลูก เป็นพันธุ์พื้นเมืองดั้งเดิม แต่พัฒนามาเป็นพันธุ์ส่งเสริม เพราะมังคุดมีสายพันธุ์เดียวเท่านั้น

ตารางที่ 3.11 แสดงการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตร พ.ศ.2544 / 2545

ข้อมูลพื้นที่ทำการเกษตร จังหวัดระยอง			
อำเภอ	ครอบครัวเกษตรกร	พื้นที่ถือครอง (ไร่)	พื้นที่การเกษตร (ไร่)
เมือง	11,495	321,592	182,980
แกลง	13,679	492,789	341,310
บ้านค่าย	8,638	327,303	220,405
ปลวกแดง	5,975	365,161	259,700
บ้านฉาง	2,893	148,983	57,900
วังจันทร์	4,316	247,032	205,455
กิ่ง อ.เขาชะเมา	4,457	168,719	142,250
นิคมพัฒนา	3,980	148,421	125,000
รวม	55,433	2,220,000	1,535,000

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดระยอง http://www.rayong.go.th/ceo/sedtakit_4.html

3.4.2.2 ปศุสัตว์

ในปี 2545 เกษตรกรจังหวัดระยองมีการเลี้ยงสัตว์ลดลงเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา โดยเกษตรกรเลี้ยงแพะเพิ่มขึ้น ส่วนโค กระบือ สุกร ไก่ เป็ด น่าน แกะ และม้า มีการเลี้ยงลดลง โดยมีปริมาณสัตว์เลี้ยงรวมทั้งสิ้น 7,756,735 ตัว สัตว์ที่เลี้ยงกันมากที่สุด ได้แก่ ไก่ มีปริมาณเลี้ยงรวมทั้งสิ้น 7,284,621 ตัว รองลงมาได้แก่ เป็ด สุกร และโค อำเภอที่มีการเลี้ยงสัตว์มากที่สุด ได้แก่ อำเภอแกลง อำเภอที่เลี้ยงสัตว์รองลงมาได้แก่ อำเภอวังจันทร์ อำเภอเมืองระยอง อำเภอบ้านค่าย ตามลำดับ

3.4.2.3 การประมง

ในปี 2545 จังหวัดระยองมีการทำประมงทั้งน้ำจืด น้ำกร่อยและในทะเล มีครัวเรือนประกอบอาชีพประมง จำนวน 1,321 ครัวเรือน จำนวน 11,757 คน กลุ่มเกษตรกรทำการประมง 9 กลุ่ม ทำเรือขึ้นปลา 50 แห่ง โรงงานน้ำปลา 27 โรง โรงงานแปรรูปสัตว์น้ำ 6 โรง และโรงงานอุตสาหกรรมปลาป่น 5 โรง จำนวนเรือประมง 773 ลำ เรือเฝ้าช้าง 120 ลำ ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ รวม 1,041 ราย เนื้อที่รวม 8,034.6 ไร่ แยกเป็นประมงน้ำจืด 808 ราย เนื้อที่ 1,827 ไร่ ประมงน้ำกร่อย/ทะเล 233 ราย เนื้อที่ 6,207.6 ไร่ คิดเป็นมูลค่ารายได้ประมงรวม 2,217.54 ล้านบาท

3.4.3 อุตสาหกรรม

จังหวัดระยองอยู่ในเขตส่งเสริมการลงทุนเขต 2 ตั้งแต่ 1 สิงหาคม 2543 แต่ภายในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมและเขตประกอบการอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน ยังถือเป็นเขตส่งเสริมการลงทุนเขต 3 จนถึงปี 2547 จึงส่งผลให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยมีจำนวนโรงงานตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 จนถึงวันที่ 31 มีนาคม 2546 รวมทั้งสิ้น 1,384 โรงงาน เงินลงทุน 578,305.58 ล้านบาท ก่อให้เกิดให้การจ้างงาน 93,507 คน โดยอำเภอเมืองระยองมีโรงงานตั้งอยู่มากที่สุด จำนวน 519 โรง กิ่งอำเภอเขาชะเมา จำนวน 8 โรง

จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดระยอง ยังสามารถแยกเป็นประเภทที่สำคัญ ดังนี้

- 1) อุตสาหกรรมเกษตร ได้แก่ โรงงานน้ำตาล, โรงงานผลิตเกี่ยวกับมันสำปะหลัง, โรงงานผลิตผลิตภัณฑ์ จาก ยางพารา ได้แก่ น้ำยางข้น, ยางเครฟ, ยางแท่ง, ยางแผ่น, ยางรัดของ, ถุงมือยาง, เฟอรินเจอร์ไม้ยางพารา ฯลฯ
- 2) อุตสาหกรรมก่อสร้าง ได้แก่ โรงงานผลิตโครงสร้างเหล็ก, โรงงานผลิตภัณฑ์คอนกรีต, โรงงานผลิตกระเบื้องมุงหลังคา ผลิตภัณฑ์แก้ว ฯลฯ
- 3) อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม ได้แก่ โรงงานน้ำตาล, โรงงานปลากระป๋อง, โรงงานอบปลาหมึกแห้ง และปลาหมึก ปรุงรส, โรงงานผลิตน้ำดื่ม ฯลฯ
- 4) อุตสาหกรรมแปรรูปไม้ ได้แก่ โรงงานผลิตเฟอรินเจอร์จากไม้ยางพารา, โรงงานทำวงล้อม้วนสายไฟ, โรงงานแปรรูปและอบอัดน้ำยาถนอมเนื้อไม้ ฯลฯ
- 5) อุตสาหกรรมสิ่งทอ ได้แก่ โรงงานทอผ้า, ฟอกย้อมผ้า ฯลฯ
- 6) อุตสาหกรรมเคมีและพลาสติก ได้แก่ โรงงานที่นำวัตถุดิบจากโรงแยกก๊าซจังหวัดระยองไปแปรรูป เป็นผลิตภัณฑ์ ต่าง ๆ และโรงงานที่ผลิตผลิตภัณฑ์พลาสติก เช่น ขวดพลาสติก, ลังพลาสติก ฯลฯ
- 7) อุตสาหกรรมเหล็กและโลหะ ได้แก่ โรงงานที่ผลิตเกี่ยวกับเหล็กและโลหะ
- 8) อุตสาหกรรมบริการ ได้แก่ อุตสาหกรรมเกี่ยวกับการซ่อมรถยนต์ เคาะพ่นสีรถยนต์, อุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วน ยานยนต์, อุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ / อุปกรณ์ไฟฟ้า ฯลฯ
- 9) อุตสาหกรรมอื่นๆ

ความเคลื่อนไหวการลงทุนด้านอุตสาหกรรมตลอดระยะเวลาสองสามปีที่ผ่านมา มีแนวโน้มอัตราการขยายตัวการลงทุนจากปี 2543 มีผู้ยื่นประกอบการโรงงาน 41 โรง เงินลงทุน 9,409 ล้านบาท ปี 2544 มีผู้ยื่นประกอบกิจการโรงงาน 72 โรง เงินลงทุน 7,760 ล้านบาท และในปี 2545 มีผู้ยื่นประกอบการโรงงาน 100 โรง เงินลงทุน 576,899.49 ล้านบาท ซึ่งเป็นแนวโน้มของการลงทุนเพิ่มขึ้น แม้ว่าจะประสบกับปัญหาภาวะเศรษฐกิจ แต่การลงทุนในภาพรวมยังคงสูงกว่าจังหวัดอื่นๆ

บทที่ 4 วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย เรื่อง “ศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในจังหวัดระยอง” โดยมีแนวเหตุผลว่า การสร้างดัชนีชี้วัดที่ได้จากแนวความคิดทางภูมิศาสตร์และการจัดการท่องเที่ยว นำมาวิเคราะห์ร่วมกับเทคนิคการถ่วงน้ำหนักจะสามารถวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมได้นั้น ประกอบกับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้า การวิเคราะห์ข้อมูล และการสรุปเสนอแนะแนวทาง มีขั้นตอนดังนี้

4.1 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

4.1.1 ลักษณะของข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำโดยการแบ่งข้อมูลออกเป็น ข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ ดังนี้

4.1.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data)

- 1) ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่สวนเกษตร สิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ในจังหวัดระยอง
- 2) สร้างดัชนีชี้วัดศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว โดยการออกแบบสอบถามสัมภาษณ์ สอบถามจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการผู้มีประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวเป็นผู้ให้ค่าน้ำหนัก
- 3) ศึกษาทัศนคติ ความคิดเห็นและความต้องการของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยทำการออกแบบสอบถามแก่นักท่องเที่ยวออกเป็น 2 กลุ่ม คือ
 - 3.1) กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงเกษตร
 - 3.2) กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา และแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณีและกิจกรรม

4.1.1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคกลาง เขต 4 (ระยอง จันทบุรี)
- สำนักงานเกษตรจังหวัดระยอง
- กรมส่งเสริมการเกษตร
- กรมวิชาการเกษตร
- กรมพัฒนาที่ดิน
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- กระทรวงคมนาคม
- สำนักงานจังหวัดระยอง

4.1.2 กลุ่มประชากรตัวอย่าง

4.1.2.1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการผู้มีประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว ข้อมูลที่ต้องการได้แก่ ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของตัวชี้วัดด้านศักยภาพของสวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม จำนวน 25 ตัวอย่าง จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดจำนวนผู้เชี่ยวชาญ พบว่า จำนวนตั้งแต่ 17 คนขึ้นไปแล้ว อัตราการลดลงของความคลาดเคลื่อนจะมีน้อยมาก (เกษม บุญอ่อน, 2522 อ้างถึงใน ภาวิณี เวชสิทธิ์นิรภัย, 2543)

4.1.2.2 กลุ่มนักท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยทำการศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เปิดทำการแล้ว กลุ่มประชากร ได้แก่ นักท่องเที่ยวผู้ที่ให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมเป็นพิเศษ จำนวน 100 ตัวอย่าง

2) กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป ข้อมูลที่สำรวจจะเป็นข้อมูลโครงสร้างนักท่องเที่ยว ทักษะคิดและความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ประชากรในการศึกษา ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ โดยเก็บข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทั้ง 3 ประเภท รวมจำนวน 100 ตัวอย่าง ดังนี้

2.1) แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ จำนวน 34 ตัวอย่าง

2.2) แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน และศาสนา จำนวน 33 ตัวอย่าง

2.3) แหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรมประเพณีและกิจกรรม จำนวน 33 ตัวอย่าง

4.2 วิธีดำเนินการวิจัย

4.2.1 วิธีการสุ่มตัวอย่าง

4.2.1.1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการผู้มีประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว จะใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive method) รวมจำนวน 25 ตัวอย่าง

4.1.3.2 กลุ่มนักท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรและกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปจะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) รวมจำนวน 200 ตัวอย่าง

4.2.2 วิธีการเก็บข้อมูล

4.2.2.1 ศึกษาข้อมูลจากสภาพพื้นที่ โดยใช้ข้อมูลเอกสารต่างๆ รวมทั้งการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เกษตรจังหวัดเพื่อค้นหาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวได้

4.2.2.2 เก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการผู้มีประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว โดยการสัมภาษณ์และสอบถามเพื่อนำมาเป็นคำแนะนำชี้วัด

2) กลุ่มนักท่องเที่ยว โดยการสัมภาษณ์ สอบถาม เก็บข้อมูลทางด้านทัศนคติ ความคิดเห็นและความต้องการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดระยอง โดยแบ่งนักท่องเที่ยวออกเป็น 2 กลุ่ม คือ นักท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยทำการศึกษาดูงานที่ท่องเที่ยวเกษตรที่ทำการเปิดแล้ว และกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

3) เกษตรกรเจ้าของสวนเกษตร เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอและผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดระยอง โดยการสัมภาษณ์ สอบถามและสังเกตสภาพพื้นที่สวนเกษตรเพื่อทำการประเมินศักยภาพสวนเกษตร

4.2.3 การสร้างดัชนีชี้วัดที่ได้จากแนวความคิดทางภูมิศาสตร์และการจัดการท่องเที่ยว

สร้างดัชนีชี้วัดศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว โดยการออกแบบสอบถาม สอบถามผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อนำค่าดัชนีชี้วัดมาประเมินศักยภาพพื้นที่เกษตรกรรม จำนวน 6 ด้าน ประกอบด้วย

1. ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สาระที่แท้จริงของพื้นที่เกษตร ซึ่งมีคุณค่า หรือ ความสำคัญในด้านต่างๆ ที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและสามารถสร้างความประทับใจ สนองตอบความสนใจหรือความต้องการของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย

- สภาพกายภาพและชีวภาพ ได้แก่ พื้นที่เกษตรกรรมที่มีสภาพพื้นที่ พันธุ์พืช ผลผลิตที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมด้านการเกษตรเป็นกิจกรรมหลัก

- รูปแบบและเทคโนโลยี ได้แก่ แนวคิด รูปแบบในการดำเนินการเกษตร รวมถึงสภาพวิถีชีวิต สังคมการเกษตรในพื้นที่นั้นๆ ตลอดจนเครื่องมือกระบวนการต่างๆ ในการผลิตทางการเกษตรที่มีเอกลักษณ์หรือมีความน่าสนใจ

2. ด้านสภาพการเข้าถึง หมายถึง สภาพการคมนาคมไปสู่แหล่งท่องเที่ยวที่จะเอื้อหรืออำนวยความสะดวก เหมาะต่อการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวอย่างน้อยเพียงใด เช่น สภาพถนนที่เข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยว ลักษณะที่ตั้งใกล้ถนนใหญ่หรือถนนรอง ระยะเวลาในการเดินทางจากศูนย์บริการทางการท่องเที่ยวระดับจังหวัดหรือระดับอำเภอไปยังแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก คือ สิ่งบริการขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยว เช่น บริการบ้านพัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ป้อมยาม เป็นต้น และระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ เช่น ประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ ห้องสุขา ที่จอดรถ เป็นต้น

4. ด้านสภาพแวดล้อม หมายถึง สิ่งแวดล้อมรอบตัวของแหล่งท่องเที่ยว ที่รวมทั้งตั้งแต่สภาพทางภูมิศาสตร์ ระบบนิเวศ และสภาพอื่นๆ เช่น สิ่งก่อสร้าง มลภาวะหรือความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณข้างเคียง

5. ด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว หมายถึง ข้อจำกัดต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามาท่องเที่ยว ได้แก่ ความไม่ปลอดภัยทางร่างกายและทรัพย์สิน เป็นพื้นที่หวงห้ามหรือยากแก่การขออนุญาตให้เข้าท่องเที่ยวในพื้นที่ รวมถึงมีระยะเวลาหรือฤดูกาลการท่องเที่ยวที่จำกัด

6. ด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว หมายถึง มาตรการหรือการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวในรูปแบบของระบบการให้ความรู้ การจัดทำป้ายสื่อความหมาย การจัดเตรียมบุคลากรเพื่อบริการนักท่องเที่ยว การโฆษณาประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

4.2.4 การสร้างตัวแปรย่อยภายในดัชนีชี้วัดที่ได้จากแนวความคิดทางภูมิศาสตร์และการจัดการท่องเที่ยว

ทรัพยากรหรือแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิประเทศ และลักษณะทางธรณีวิทยาของแต่ละพื้นที่ รวมถึงสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยสิ่งเหล่านี้จะต้องมีความงดงาม แปลกตา มีความสำคัญหรือมีคุณค่าน่าสนใจ สามารถดึงดูดใจให้ผู้คนมาเยือนหรือศึกษาหาความรู้ได้ ประเทศไทยเป็นประเทศที่ได้เปรียบในเชิงภูมิศาสตร์ ตั้งแต่ทำเลที่ตั้ง ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ สภาพแวดล้อม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยว และเมื่อนำมาการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเข้ามาช่วยจัดการด้านการท่องเที่ยว ทำให้ดัชนีชี้วัดมีหลายตัวแปรย่อย ในที่นี้จะนำตัวแปรย่อยในดัชนีชี้วัดทางภูมิศาสตร์บางส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและสอดคล้องกับพื้นที่ในจังหวัดระยองมาเท่านั้น โดยการคัดเลือกตัวแปรย่อยแบ่งตามกลุ่มของดัชนีชี้วัด มีดังต่อไปนี้

1. ดัชนีชี้วัดด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย
 - 1.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (V1)
 - 1.2 ประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร (V2)
 - 1.3 แหล่งท่องเที่ยวแวดล้อมหรือใกล้เคียง (V3)
2. ดัชนีชี้วัดด้านสภาพการเข้าถึง
 - 2.1 ลักษณะของพื้นถนนเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยว (V4)
 - 2.2 ระยะเวลาในการเดินทางจากศูนย์บริการทางการท่องเที่ยวระดับจังหวัด หรือระดับอำเภอในการไปแหล่งท่องเที่ยว (V5)
 - 2.3 ที่ตั้งใกล้ถนนใหญ่หรือถนนรอง ระยะทางจากพื้นที่สวนเกษตรสู่ถนนหลัก (V6)
3. ดัชนีชี้วัดด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
 - สิ่งบริการพื้นฐานต่างๆ ที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยว ประกอบด้วย
 - 3.1 ที่พักแรม (V7)
 - 3.2 ร้านอาหารและเครื่องดื่ม (V8)
 - 3.3 ร้านขายของที่ระลึกและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร (V9)
 - 3.4 ที่ทิ้งขยะ (V10)
 - 3.5 ป้ายสื่อความหมาย (V11)

- 3.6 การรักษาความปลอดภัย (V12)
- 3.7 หน่วยประชาสัมพันธ์และต้อนรับ (V13)
- ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ประกอบด้วย
 - 3.8 ไฟฟ้า (V14)
 - 3.9 ประปา (V15)
 - 3.10 โทรศัพท์สาธารณะ (V16)
 - 3.11 ห้องสุขา (V17)
 - 3.12 พื้นที่จอดรถ (V18)
- 4. ดัชนีชี้วัดด้านสภาพแวดล้อม
 - 4.1 สภาพแวดล้อม (V19)
 - 4.2 การจัดการดูแลบริเวณแหล่งท่องเที่ยว (V20)
 - 4.3 มลภาวะต่างๆ (V21)
- 5. ดัชนีชี้วัดด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว
 - 5.1 ความปลอดภัยทั้งร่างกายและทรัพย์สิน (V22)
 - 5.2 เป็นพื้นที่หวงห้ามหรือยากแก่การขออนุญาตให้เข้าท่องเที่ยวในพื้นที่ (V23)
 - 5.3 มีระยะเวลา หรือ ฤดูกาลการท่องเที่ยวจำกัด (V24)
 - 5.4 ราคาเข้าชมและค่าบริการ (V25)
- 6. ดัชนีชี้วัดด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว
 - 6.1 ระบบการให้ความรู้ การสื่อความหมาย (V26)
 - 6.2 การจัดพื้นที่แปลงสาธิตหรือเรือนเพาะชำและการร่วมกิจกรรมทางการเกษตร (V27)
 - 6.3 การจัดเส้นทางนำชมในพื้นที่แยกจากพื้นที่เกษตรจริง (V28)
 - 6.4 การโฆษณา / ประชาสัมพันธ์ (V29)

4.2.5 การปรับค่ามาตรฐาน

4.2.5.1 การปรับค่าคะแนนมาตรฐานภายในตัวแปรย่อยให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน จำนวน 29 ตัวแปร

การกำหนดค่ามาตรฐานได้ยึดหลักเกณฑ์ในการกำหนดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แต่ในหลักเกณฑ์บางประการผู้วิจัยได้กำหนดขึ้นมาใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดระยอง ตัวแปรทั้ง 29 ตัวแปร เพื่อให้ค่าของตัวแปรทุกตัวแปรอยู่ในช่วงมาตรฐานเดียวกัน โดยใช้สถิติในการหาค่าคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

$$K = \frac{X - X_{\max}}{X_{\max} - X_{\min}} \times 10$$

โดย	K	คือ	ค่าคะแนนที่ปรับมาตรฐาน
	X	คือ	ค่าคะแนนดิบที่จะปรับ
	X _{max}	คือ	ค่าคะแนนดิบที่มีค่าสูงสุด
	X _{min}	คือ	ค่าคะแนนดิบที่มีค่าต่ำสุด
	10	คือ	ตัวเลขที่ใช้เป็นมาตรฐาน

1. ตัวแปรย่อยในด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 3 ตัวแปร ประกอบด้วย

1.1 การให้ค่ามาตรฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (V1)

ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย (1) พันธุ์พืชและผลผลิตทางการเกษตรที่มีความโดดเด่น (2) การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยให้ผลผลิตทางการเกษตรดีขึ้น (3) การแปรผลผลิตทางการเกษตรให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น

ประเภททรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
มีความโดดเด่นทางการเกษตรทั้ง 3 ประเภท	4	10
มีความโดดเด่นทางการเกษตร 2 ประเภท	3	6.67
มีความโดดเด่นทางการเกษตรประเภทใดด้านหนึ่ง	2	3.33
ไม่มีความโดดเด่นทางการเกษตร สามารถพบเห็นได้ทั่วไป	1	0

1.2 การให้ค่ามาตรฐานประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร (V2)

ประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ประกอบด้วย (1) มีวัฒนธรรมทางการเกษตรแบบดั้งเดิม คือ (1) วัฒนธรรมทางการเกษตรแบบดั้งเดิม เช่น ประเพณีแห่นางแมวสร้างขอฝน ประเพณีแรกนาขวัญ ประเพณีลงแขกดำนาและเกี่ยวข้าว เป็นต้น (2) มีวิถีการดำเนินชีวิตของชาวชนบท เช่น ตลาดน้ำ ชุมชนประมง ชุมชนชาวเขา เป็นต้น (3) การมีส่วนร่วมของเกษตรกร คือ เกษตรกรในพื้นที่มีส่วนในการตัดสินใจร่วมกันพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวการเกษตร รู้จักการบริหารจัดการ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย : 2543)

องค์ประกอบประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
มีองค์ประกอบครบทั้ง 3 ข้อ	4	10
มีองค์ประกอบ 2 ข้อ	3	6.67
มีองค์ประกอบ 1 ข้อ	2	3.33
ไม่มีประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร	1	0

1.3 การให้ค่ามาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวแวดล้อมหรือใกล้เคียง (V3)

แหล่งท่องเที่ยวแวดล้อมหรือใกล้เคียง ประกอบด้วย (1) แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติมีค่า 3 คะแนน (2) แหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรมมีค่า 2 คะแนน (3) แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา มีค่า 1 คะแนน (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย : 2543)

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
มีแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 ประเภท	8	10
มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทที่ 1 กับประเภทที่ 2	7	8.57
มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทที่ 1 กับประเภทที่ 3	6	7.14
มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทที่ 2 กับประเภทที่ 3	5	5.71
มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทที่ 1	4	4.29
มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทที่ 2	3	2.86
มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทที่ 3	2	1.43
ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวแวดล้อมหรือใกล้เคียง	1	0

2. ตัวแปรย่อยในเรื่องสภาพการเข้าถึง จำนวน 3 ตัวแปร ประกอบด้วย

2.1 การให้ค่ามาตรฐานลักษณะพื้นผิวถนนเข้าไปยังพื้นที่สวนเกษตร (V4) (อาณัติ จักรแก้ว : 2545)

ลักษณะของผิวถนน	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
ถนนคอนกรีตหรือถนนลาดยาง	6	10
ถนนคอนกรีตหรือถนนลาดยางและถนนลูกรังหรือถนนดิน	5	8
ถนนลูกรัง	4	6
ถนนคอนกรีตหรือถนนลาดยางและทางเดินเท้า	3	4
ถนนคอนกรีตหรือถนนลาดยางและถนนลูกรังและเดินเท้า	2	2
ถนนลูกรังและเดินเท้าเข้าแหล่งท่องเที่ยว	1	0

2.2 การให้ค่ามาตรฐานระยะทางระหว่างพื้นที่สวนเกษตรกับถนนใหญ่หรือถนนรอง (V5) (อาณัติ จักรแก้ว : 2545)

ระยะห่างจากแหล่งท่องเที่ยว (เมตร)	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
0 - 1,000	6	10
1,001 - 2,000	5	8
2,001 - 3,000	4	6
3,001 - 4,000	3	4
4,001 - 5,000	2	2
มากกว่า 5,000	1	0

2.3 การให้ค่ามาตรฐานระยะเวลาในการเดินทางจากศูนย์บริการทางการท่องเที่ยวระดับจังหวัดหรือระดับอำเภอในการไปแหล่งท่องเที่ยว (V6) (อร สีแพร : 2543)

ระยะเวลาการเดินทาง	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
ไม่เกิน 30 นาที	3	10
30 - 60 นาที	2	5
มากกว่า 60 นาที	1	0

3. ตัวแปรย่อยในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก จำนวน 12 ตัวแปร ประกอบด้วย

3.1 การให้ค่ามาตรฐานที่พัก (V7)

ที่พัก ประเภทที่พักที่ให้บริการกับนักท่องเที่ยว มีดังนี้ (1) พักร่วมกับเกษตรกร โดยเกษตรกร แบ่งห้องให้พักในบ้านเดียวกัน (Home stay) (2) บ้านพักที่จัดไว้เพื่อนักท่องเที่ยว (ไม่เกิน 5 หลัง) (3) กางเต็นท์นอน (พื้นที่ให้นักท่องเที่ยวกางเต็นท์)

ประเภทของที่พัก	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
มีบริการที่พักทุกประเภท	4	10
มีบริการที่พัก 2 ประเภท	3	6.67
มีบริการที่พัก 1 ประเภท	2	3.33
ไม่มีที่พักให้บริการ	1	0

3.2 การให้ค่ามาตรฐานร้านอาหารและเครื่องดื่ม (V8)

ลักษณะของร้าน	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
มีร้านอาหารและเครื่องดื่ม	3	10
มีร้านขายเครื่องดื่ม	2	5
ไม่มีร้านขายอาหารหรือเครื่องดื่ม	1	0

3.3 การให้ค่ามาตรฐานร้านขายของที่ระลึกและผลผลิตทางการเกษตร (V9)

ร้านขายของที่ระลึกและผลผลิตทางการเกษตร ประกอบด้วย (1) มีสินค้าที่ผลิตได้ในแหล่งท่องเที่ยวและท้องถิ่น (2) มีการจำหน่ายผลผลิตราคาต่ำกว่าราคาตลาดทั่วไป (3) มีสินค้าและผลผลิตให้เลือกหลากหลายชนิด (4) สินค้ามีความน่าสนใจ (5) สินค้ามีคุณภาพและสะอาด (นริศรา สรณเสาวภาคย์ : 2545)

ลักษณะร้านขายของที่ระลึกและผลผลิต	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
มีลักษณะครบทั้ง 5 ข้อ	6	10
มีลักษณะ 4 ข้อ	5	8
มีลักษณะ 3 ข้อ	4	6
มีลักษณะ 2 ข้อ	3	4
มีลักษณะข้อใดข้อหนึ่ง	2	2
ไม่มีร้านของที่ระลึกและผลผลิตทางการเกษตร	1	0

3.4 การให้ค่าดัชนีและค่ามาตรฐานที่ทิ้งขยะ (V10)

ที่ทิ้งขยะ ประกอบด้วย (1) มีที่ทิ้งขยะจัดวางไว้อย่างทั่วถึง (2) ที่ทิ้งขยะมีลักษณะที่ป้องกันแมลงและสัตว์รบกวน (นริศรา สรณเสาวภาคย์ : 2545)

จุดทิ้งขยะ	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
มีองค์ประกอบครบทั้ง 2 ข้อ	3	10
มีเพียงองค์ประกอบ 1 ข้อ	2	5
ไม่มีจุดทิ้งขยะในพื้นที่แหล่งเกษตรกรรม	1	0

3.5 การให้ค่ามาตรฐานป้ายสื่อความหมาย (V11)

ป้ายสื่อความหมาย ประกอบด้วย (1) การสื่อความหมายของป้ายชัดเจน
(2) วัสดุที่ใช้มีความคงทน (3) ความสวยงามของป้ายและมีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม

องค์ประกอบของป้ายสื่อความหมาย	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
มีองค์ประกอบครบทั้ง 3 ด้าน	4	10
มีองค์ประกอบ 2 ด้าน	3	6.67
มีองค์ประกอบ 1 ด้าน	2	3.33
ไม่มีการใช้ป้ายสื่อความหมาย	1	0

3.6 การให้ค่ามาตรฐานการรักษาความปลอดภัย (V12)

การรักษาความปลอดภัย ประกอบด้วย (1) มีเจ้าหน้าที่เพียงพอตรวจตรา
อย่างทั่วถึง (2) การทำงานของเจ้าหน้าที่หรือเกษตรกร มีประสิทธิภาพ มีความสม่ำเสมอและเอา
ใจใส่นักท่องเที่ยว (3) มีงานรักษาความปลอดภัยมีมาตรการที่เหมาะสม (4) เจ้าหน้าที่มีความ
เข้าใจในการปฏิบัติงานอย่างดี (เกษม ภูธรรมะ : 2543)

การดูแลรักษาความปลอดภัย	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
มีองค์ประกอบครบทั้ง 4 ด้าน	5	10
มีองค์ประกอบ 3 ด้าน	4	7.5
มีองค์ประกอบ 2 ด้าน	3	5
มีเพียงองค์ประกอบ 1 ด้าน	2	2.5
ไม่มีกลุ่มเกษตรกรหรือเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความปลอดภัย	1	0

3.7 การให้ค่ามาตรฐานหน่วยประชาสัมพันธ์และต้อนรับ (V13)

หน่วยประชาสัมพันธ์และต้อนรับ	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
มีการจัดเกษตรกรหรือหน่วยประชาสัมพันธ์ต้อนรับ ไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยธรรมาศัยที่ดี	3	10
มีการจัดเกษตรกรหรือหน่วยประชาสัมพันธ์ต้อนรับ ไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยแต่ยังขาดธรรมาศัยที่ดี	2	5
ไม่มีการจัดเกษตรกรหรือหน่วยประชาสัมพันธ์ต้อนรับ ไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยธรรมาศัยที่ดี	1	0

3.8 การให้ค่ามาตรฐานของประปา (V14)

ประปา ในที่นี้หมายถึงการใช้น้ำในด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ (1) มีการ
ใช้น้ำประปา (2) ใช้น้ำบาดาล (3) ใช้บ่อน้ำหรือแหล่งน้ำของตนเอง

ลักษณะของน้ำ	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
ใช้น้ำประปาและบ่อน้ำของตนเอง	4	10
ใช้น้ำบาดาล และ บ่อน้ำของตนเอง	3	6.67
ใช้บ่อน้ำสะอาดหรือแหล่งน้ำของตนเอง	2	3.33
ไม่มีน้ำสะอาดเพื่อใช้ด้านการท่องเที่ยว	1	0

3.9 การให้ค่ามาตรฐานไฟฟ้า (V15)

ประเภทของไฟฟ้า	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
มีระบบไฟฟ้าเข้าถึงและมีเครื่องปั่นไฟฟ้าสำรอง	4	10
มีระบบไฟฟ้าเข้าถึง	3	6.67
มีการปั่นไฟฟ้าในพื้นที่เอง	2	3.33
ไม่มีไฟฟ้าใช้	1	0

3.10 การให้ค่ามาตรฐานโทรศัพท์ (V16)

ประเภทของโทรศัพท์	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
มีโทรศัพท์ในพื้นที่และคลื่นสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่	4	10
มีโทรศัพท์ในพื้นที่ แต่ไม่มีคลื่นสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่	3	6.67
ไม่มีโทรศัพท์ แต่มีคลื่นสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่	2	3.33
ไม่มีโทรศัพท์และคลื่นสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่	1	0

3.11 การให้ค่ามาตรฐานของสุขา (V17)

สุขา ประกอบด้วย (1) มีจำนวนที่เพียงพอ (2) มีการรักษาความสะอาด (3) ตั้งอยู่ในบริเวณที่ไม่เปลี่ยวไม่รกและสะดวก (4) สร้างในลักษณะมิดชิดไม่แฉงและสัตว์เลื้อยคลาน (นริศรา สอนเสาวภาคย์ : 2545)

ลักษณะของสุขา	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
มีองค์ประกอบครบทั้ง 4 ข้อ	5	10
มีองค์ประกอบ 3 ข้อ	4	7.5
มีองค์ประกอบ 2 ข้อ	3	5
มีองค์ประกอบ 1 ข้อ	2	2.5
ไม่มีสุขา	1	0

3.12 การให้ค่ามาตรฐานพื้นที่จอดรถ (V18)

พื้นที่จอดรถ ประกอบด้วย (1) มีขนาดพื้นที่จอดรถอย่างเพียงพอ (2) มีการจัดสร้างไว้อย่างมั่นคงและแข็งแรง (3) เป็นพื้นที่ที่มีความปลอดภัยและแข็งแรง (นริศรา สอนเสาวภาคย์ : 2545)

ประเภทของที่จอดรถ	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
มีองค์ประกอบครบทั้ง 3 ข้อ	4	10
มีองค์ประกอบ 2 ข้อ	3	6.67
มีองค์ประกอบ 1 ข้อ	2	3.33
ไม่มีพื้นที่จอดรถ	1	0

4. ตัวแปรย่อยในเรื่องสภาพแวดล้อม จำนวน 4 ตัวแปร ประกอบด้วย

4.1 การให้ค่ามาตรฐานเรื่องสภาพแวดล้อม (V19)

สภาพแวดล้อม พิจารณาจากสภาพภูมิประเทศที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดความสวยงาม ประกอบด้วย (1) มีภูเขาช่วยเพิ่มทัศนียภาพให้สวยงาม (2) มีแม่น้ำ ลำคลอง ช่วยเพิ่มทัศนียภาพให้สวยงาม (3) มีบ่อน้ำ บึง ทะเลสาบ เขื่อน ช่วยเพิ่มทัศนียภาพให้สวยงาม (4) มีป่าไม้ช่วยเพิ่มทัศนียภาพให้สวยงาม

สภาพแวดล้อม	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
มีสภาพภูมิศาสตร์ช่วยเพิ่มทัศนียภาพครบทั้ง 4 ข้อ	5	10
มีสภาพภูมิศาสตร์ช่วยเพิ่มทัศนียภาพ 3 ข้อ	4	7.5
มีสภาพภูมิศาสตร์ช่วยเพิ่มทัศนียภาพ 2 ข้อ	3	5
มีสภาพภูมิศาสตร์ช่วยเพิ่มทัศนียภาพ 1 ข้อ	2	2.5
ไม่มีสภาพแวดล้อมช่วยเพิ่มทัศนียภาพ	1	0

4.2 การให้ค่าดัชนีและค่ามาตรฐานการจัดการดูแลบริเวณแหล่งท่องเที่ยว (V20)

การจัดการการท่องเที่ยวจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อหรือทำลายสิ่งแวดล้อมและสังคมโดยจะต้องมีการวางแผนและกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเพื่อให้สอดคล้องกับความคิดเห็นและเหตุผลของคนในพื้นที่ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น คือ (1) มีการจัดการดูแลบริเวณแหล่งท่องเที่ยวให้สวยงาม และสะอาด (2) มีการควบคุมมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว ที่ได้มาตรฐาน (3) มีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับพื้นที่และธรรมชาติ

การจัดการดูแลแหล่งท่องเที่ยว	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
มีองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน	4	10
มีองค์ประกอบ 2 ด้าน	3	6.67
มีองค์ประกอบ 1 ด้าน	2	3.33
ไม่มีองค์ประกอบใดในการจัดการดูแลแหล่งท่องเที่ยว	1	0

4.3 การให้ค่าดัชนีและค่ามาตรฐานมลภาวะต่างๆ (V21)

พิจารณาจากมลภาวะต่างๆ บริเวณพื้นที่สวนเกษตร มีหลายประเภท ได้แก่ (1) มลพิษทางน้ำ (2) มลพิษทางอากาศ (3) มลพิษทางเสียง (4) ขยะและสิ่งปฏิกูล (5) สารพิษ (อาณัติ จักรแก้ว : 2545)

ประเภทมลพิษ	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
พื้นที่เกษตรปราศจากมลภาวะทุกประเภทในพื้นที่	4	10
มีมลภาวะประเภทใดประเภทหนึ่ง	3	6.67
มีมลภาวะ 2 ประเภท	2	3.33
มีมลภาวะ 3 ประเภทขึ้นไป	1	0

5. ตัวแปรย่อยในเรื่องข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว จำนวน 5 ตัวแปร ประกอบด้วย

5.1 การให้ค่าดัชนีและค่ามาตรฐานความปลอดภัย (V22)

พิจารณาจากปัจจัยที่ก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัย 4 ประเภท ดังนี้ (1) อันตรายต่อร่างกายและทรัพย์สิน (2) อันตรายในการเดินทางโดยยานพาหนะ (3) อันตรายในการเข้าถึงโดยทางเท้า (4) อันตรายจากสภาพแวดล้อมธรรมชาติ (อาณัติ จักรแก้ว : 2545)

ความปลอดภัย	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
มีความปลอดภัยสูง	4	10
มีโอกาสเกิดอันตราย 1 ประเภท	3	6.67
มีโอกาสเกิดอันตราย 2 ประเภท	2	3.33
มีโอกาสเกิดอันตรายมากกว่า 2 ประเภท	1	0

5.2 การให้คำดัชนีและค่ามาตรฐานไม่เป็นพื้นที่หวงห้ามหรือยากแก่การ
ขออนุญาตให้เข้าท่องเที่ยวในพื้นที่ (V23)

การเข้าชมพื้นที่	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
เข้าชมพื้นที่ได้ทันทีโดยไม่ต้องติดต่อก่อนล่วงหน้า	4	10
ก่อนเข้าชมพื้นที่เกษตรกรต้องติดต่อก่อนล่วงหน้า	3	6.67
ให้เข้าชมเฉพาะหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องทางการเกษตร	2	3.33
ไม่อนุญาตให้เข้าชมพื้นที่เกษตรกรรวม	1	0

5.3 การให้คำดัชนีและค่ามาตรฐานฤดูกาลการท่องเที่ยว (V24)
(สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย : 2543)

ช่วงเวลาที่เหมาะสมในการท่องเที่ยว	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
เที่ยวได้ 10 - 12 เดือน	4	10
เที่ยวได้ 7 - 9 เดือน	3	6.67
เที่ยวได้ 4 - 6 เดือน	2	3.33
เที่ยวได้ 1 - 3 เดือน	1	0

5.4 การให้คำดัชนีและค่ามาตรฐานราคาค่าเข้าชมและค่าบริการ (V25)

พิจารณาจากความเหมาะสมของราคาค่าเข้าชมและค่าบริการการท่องเที่ยว ว่ามีความเหมาะสมกับสิ่งที่ได้รับจากการมาท่องเที่ยวพื้นที่เกษตรกร แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เปิดทำการและในจังหวัดระยองมีการคิดค่าเข้าชมดังนี้ (Amazing Thai Fruit Season 2003 ระยอง จันทบุรี)

สวนสุภัทราแลนด์ ค่าเข้าชม 120 บาท กิจกรรม นั่งรถชมสวนผลไม้ ชมผลไม้ (บุฟเฟต์)

สวน บี.เจ.การ์เด็น วิลล์ แอนดรีสอร์ท ค่าเข้าชม 100 บาท กิจกรรม เดินชมสวนและชิมผลไม้จากต้น

สวนวิชา - ป่าเอี่ยม ต.ตะพง อ.เมือง ค่าเข้าชม 50 บาท กิจกรรม เดินชมสวนและชิมผลไม้จากต้น (บุฟเฟต์)

ได้ค่าเฉลี่ย 90 บาทจึงขอนำค่าเข้าชมและบริการ (รวมชิมผลไม้บุฟเฟต์) นี้เป็นค่าที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ราคาค่าเข้าชมและค่าบริการ	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
ไม่คิดค่าเข้าชมพื้นที่การเกษตร	3	10
คิดค่าบริการค่าเข้าชมและค่าบริการไม่เกิน 90 บาท	2	5
คิดค่าบริการค่าเข้าชมและค่าบริการเกิน 90 บาท	1	0

6. ตัวแปรย่อยในเรื่องการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว จำนวน 4 ตัวแปร ประกอบด้วย

6.1 การให้คำดัชนีและค่ามาตรฐานระบบการให้ความรู้ การสื่อความหมาย (V26)

ระบบการให้ความรู้ การสื่อความหมายประกอบด้วย (1) เจ้าหน้าที่นำชมที่มีความรู้ ประสบการณ์ (2) เอกสาร แผ่นพับ หรือคู่มือประกอบการเที่ยวชมและให้ความรู้ (3) ความสามารถในการบรรยายภาษาต่างประเทศของเจ้าหน้าที่ (ภาษาต่างประเทศ ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีนกลาง เป็นต้น) (4) มีการจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับวิธีทางการเกษตรแก่ผู้สนใจ

ระบบการให้ความรู้และการสื่อความหมาย	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
มีองค์ประกอบครบทั้ง 4 ด้าน	5	10
มีองค์ประกอบ 3 ด้าน	4	7.5
มีองค์ประกอบ 2 ด้าน	3	5
มีองค์ประกอบ 1 ด้าน	2	2.5
ไม่มีองค์ประกอบด้านใดๆ เลย	1	0

6.2 การให้คำดัชนีและค่ามาตรฐานการจัดพื้นที่แปลงสาธิตหรือเรือนเพาะชำ และการร่วมกิจกรรมทางการเกษตร (V27) (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้มีการกำหนดไว้ว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ดี ควรจะมีแปลงสาธิตหรือแปลงเรือนเพาะชำให้นักท่องเที่ยว ได้มีการทดลองปฏิบัติทำการเกษตรเพื่อให้เข้าใจวิถีชีวิตของเกษตรกร)

การจัดแปลงสาธิตหรือเรือนเพาะชำ	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
มีแปลงสาธิตหรือเรือนเพาะชำ และมีแปลงเกษตรให้นักท่องเที่ยว ได้ทดลองปฏิบัติทำการเกษตร	4	10
มีแปลงสาธิตหรือเรือนเพาะชำ แต่ไม่มีแปลงเกษตรให้นักท่องเที่ยว ได้ทดลองปฏิบัติทำการเกษตร	3	6.67
ไม่มีแปลงสาธิตหรือเรือนเพาะชำ แต่มีแปลงเกษตรให้นักท่องเที่ยว ได้ทดลองปฏิบัติทำการเกษตร	2	3.33
ไม่มีแปลงสาธิตหรือเรือนเพาะชำ และไม่มีแปลงเกษตรให้นักท่องเที่ยว ได้ทดลองปฏิบัติทำการเกษตร	1	0

6.3 การให้คำดัชนีและค่ามาตรฐานการจัดเส้นทางนำชมในพื้นที่แยกจากพื้นที่เกษตรจริง (V28)

การจัดเส้นทางนำชมในพื้นที่แยกจากพื้นที่เกษตรจริง ประกอบด้วย (1) จัดเส้นทางครอบคลุมพื้นที่ที่น่าสนใจ (2) เป็นเส้นทางที่มีความสะดวกต่อการเที่ยวชม (3) เป็นเส้นทางที่ไม่มีอันตรายปลอดภัย (4) เป็นเส้นทางที่ร่มรื่น (5) เป็นเส้นทางที่มีความสะอาดสบายตา (นริศรา สอนเสาวภาคย์ : 2545)

การจัดเส้นทางนำชม	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
มีการจัดเส้นทางนำชมและมีลักษณะของเส้นทางครบทุกด้าน	6	10
มีการจัดเส้นทางนำชมและมีลักษณะของเส้นทาง 4 ด้าน	5	8
มีการจัดเส้นทางนำชมและมีลักษณะของเส้นทาง 3 ด้าน	4	6
มีการจัดเส้นทางนำชมและมีลักษณะของเส้นทาง 2 ด้าน	3	4
มีการจัดเส้นทางนำชมและมีลักษณะของเส้นทาง 1 ด้าน	2	2
ไม่มีการจัดเส้นทางนำชมพื้นที่การเกษตรแยกจากพื้นที่จริง	1	0

6.4 การให้ค่าดัชนีและค่ามาตรฐานการโฆษณา / ประชาสัมพันธ์ (V29)

การโฆษณาและประชาสัมพันธ์	ค่าคะแนน	ค่าปรับฐาน
มีการโฆษณาและประชาสัมพันธ์พื้นที่ส่วนเกษตรให้เป็นที่รู้จัก ของประชาชนในจังหวัดและนักท่องเที่ยวทั่วไป	3	10
มีการโฆษณาและประชาสัมพันธ์พื้นที่ส่วนเกษตรให้เป็นที่รู้จัก ประชาชนในจังหวัด	2	5
ไม่มีการโฆษณาและประชาสัมพันธ์พื้นที่ส่วนเกษตรให้เป็นที่รู้จัก ของประชาชนในจังหวัดและนักท่องเที่ยวทั่วไป	1	0

4.2.5.2 การปรับค่ามาตรฐานจำนวนตัวแปรย่อยในดัชนีชี้วัด

เนื่องจากดัชนีชี้วัดศึกษาด้านต่างๆ มีจำนวนตัวแปรย่อยภายในแต่ละดัชนีชี้วัดไม่เท่ากัน จึงต้องทำการปรับค่ามาตรฐานอีกครั้งหนึ่งก่อน โดยผู้ศึกษาได้ปรับค่ามาตรฐานให้ดัชนีชี้วัดแต่ละด้านให้มีค่าเท่ากับ 100 คะแนน และจึงนำคะแนนที่ปรับค่ามาตรฐานแล้ว มาคำนวณหาค่าระดับศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยการใช้เทคนิคการถ่วงน้ำหนัก

4.2.6 การหาศักยภาพของพื้นที่ส่วนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

นำค่าตัวแปรที่ได้มาคำนวณหาค่าระดับศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยใช้เทคนิคการถ่วงน้ำหนัก ดังนี้

$$EP = \frac{W_1R_1 + W_2R_2 + W_3R_3 + \dots + W_nR_n}{W_1 + W_2 + W_3 + \dots + W_n}$$

- เมื่อ EP = ระดับศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม
- $R_{1...n}$ = ค่าคะแนนของปัจจัยที่ใช้พิจารณาความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ปัจจัยที่ 1 ถึง n
- $W_{1...n}$ = ค่าถ่วงน้ำหนักที่ได้จากดัชนีชี้วัดของผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ปัจจัยที่ 1 ถึง n

4.2.7 การจำแนกกลุ่มพื้นที่สวนเกษตรตามลำดับศักยภาพ

เมื่อได้ค่าศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตรแต่ละแห่งแล้ว นำมาจำแนกกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวตามลำดับศักยภาพโดยการจัดอันดับค่าคะแนน ออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมที่มีศักยภาพสูง แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมที่มีศักยภาพปานกลาง และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมที่มีศักยภาพต่ำ โดยมีวิธีการทางสถิติเพื่อหาค่าช่วงชั้น (Class Interval) ในการแบ่งค่าคะแนนเพื่อใช้ในการแบ่งกลุ่มศักยภาพ ดังนี้

$$\text{ช่วงชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

4.2.8 สภาพปัญหาและอุปสรรคของสวนเกษตรที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

สภาพปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรรมที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา จากการศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรในพื้นที่ศึกษา สามารถจำแนกสภาพปัญหาและอุปสรรคของพื้นที่สวนเกษตรที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนี้

1) สภาพปัญหาและอุปสรรคของสวนเกษตรที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวศึกษาจากดัชนีชี้วัดศักยภาพทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ด้านสภาพการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสภาพแวดล้อม ด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว และด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว โดยจำแนกสภาพปัญหาและอุปสรรคตามระดับศักยภาพของกลุ่มพื้นที่สวนเกษตร

2) สภาพปัญหาและอุปสรรคของสวนเกษตรที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจากส่วนอื่นๆ จากการสัมภาษณ์และสอบถามจากเกษตรกรเจ้าของพื้นที่ เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ และหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว

บทที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการศึกษาจากทัศนคติ ความคิดเห็นและความต้องการของนักท่องเที่ยวทั่วไปและนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน และเป็นแนวทางในการส่งเสริม หรือนำไปพัฒนาปรับปรุงพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จากนั้นจึงทำการประเมินศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตร จำนวน 13 แห่ง ในจังหวัดระยอง และทำการจำแนกระดับศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรเป็น 3 ระดับ รวมทั้งผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการประเมินศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรจะทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคของสวนเกษตรที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวตามกลุ่มระดับศักยภาพได้ โดยผลการวิเคราะห์ที่ได้มีดังต่อไปนี้

5.1 การศึกษาทัศนคติ ความคิดเห็นและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลด้านทัศนคติ ความคิดเห็นและความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นแนวทางในการส่งเสริม หรือนำไปพัฒนาปรับปรุงพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยการใช้แบบสอบถามถามนักท่องเที่ยว 2 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ได้แก่ นักท่องเที่ยวผู้ให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยเก็บตัวอย่างนักท่องเที่ยวจำนวน 100 ชุด ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ จากพื้นที่เกษตรกรรมที่เปิดตัวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมแล้ว ได้แก่ สวนสุภัทราแลนด์ โดยเก็บข้อมูลในช่วงมกราคม - กุมภาพันธ์

2) กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยเก็บตัวอย่างนักท่องเที่ยวจำนวนรวมทั้งสิ้น 100 ชุด ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ จากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทั้ง 3 ประเภท ตามที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดแบ่งไว้ คือ แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ เก็บข้อมูลที่อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า - เกาะเสม็ด บริเวณหาดแม่รำพึง แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา เก็บข้อมูลที่ อนุสาวรีย์สุนทรภู่ แหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม เก็บข้อมูลที่ วัดบ้านคอน โดยเก็บข้อมูลในช่วงมกราคม - กุมภาพันธ์

ผลที่ได้จากการสำรวจมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

5.1.1 แหล่งที่มาของนักท่องเที่ยว

ผลที่ได้จากการสำรวจ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา จะเดินทางมาจากภูมิภาคต่างๆ ดังนี้

ตารางที่ 5.1 แหล่งที่มาของนักท่องเที่ยวชาวไทย

แหล่งที่มา	นักท่องเที่ยวเชิงเกษตร สัดส่วน (ร้อยละ)	นักท่องเที่ยวทั่วไป สัดส่วน (ร้อยละ)
- กรุงเทพมหานครและปริมณฑล	50	49
- ภาคตะวันออก	39	30
- ภาคกลาง	1	9
- ภาคเหนือ	9	3
- ภาคใต้	0	4
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1	2
- ภาคตะวันตก	0	3
รวม	100	100

ที่มา : สำรวจ

5.1.2 โครงสร้างของนักท่องเที่ยว

ผลที่ได้จากการสำรวจนักท่องเที่ยวทั้ง 2 กลุ่ม พบว่า ในกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้ง 2 กลุ่ม เป็น เพศหญิง มากกว่า เพศชาย โดยนักท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีสัดส่วน ร้อยละ 60 : 40 ส่วนทางด้านกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป มีสัดส่วน ร้อยละ 56 : 44 และเมื่อพิจารณาตามกลุ่มอายุ พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวทั้ง 2 กลุ่ม เป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มอายุ 25 - 34 ปี โดยนักท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีสัดส่วนร้อยละ 46 และกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป มีสัดส่วนร้อยละ 51 ทางด้านระดับการศึกษาของกลุ่มนักท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวทั้ง 2 กลุ่มส่วนใหญ่การศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาหรือปริญญาตรี โดยกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีถึงร้อยละ 51 รองลงมาเป็นระดับ

อนุปริญญา ร้อยละ 19 ส่วนกลุ่มนักท่องเที่ยงทั่วไป มีถึงร้อยละ 50 รองลงมา เป็นระดับอาชีวศึกษา คือ ร้อยละ 31 ทางด้านอาชีพ พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยงเชิงเกษตรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ พนักงานและลูกจ้างบริษัท ร้อยละ 33 รองลงมา ได้แก่ อาชีพประกอบกิจการส่วนตัว ส่วนกลุ่มนักท่องเที่ยงทั่วไป ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ พนักงานและลูกจ้างบริษัท ร้อยละ 45 รองลงมา ได้แก่ นักเรียน นักศึกษา ด้านรายได้พบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยงเชิงเกษตรส่วนใหญ่มีรายได้ค่อนข้างสูง ร้อยละ 23 โดยภาพรวมแล้วทางด้านโครงสร้างนักท่องเที่ยงทั้ง 2 กลุ่ม ไม่มีความแตกต่างกันมาก (ตารางที่ 5.2)

ตารางที่ 5.2 โครงสร้างของนักท่องเที่ยง

ข้อมูล	สัดส่วนร้อยละ	
	นักท่องเที่ยงเชิงเกษตร	นักท่องเที่ยงทั่วไป
เพศ	(100.00)	(100.00)
- ชาย	40	44
- หญิง	60	56
อายุ	(100.00)	(100.00)
15 - 24 ปี	22	25
25 - 34 ปี	46	51
35 - 44 ปี	20	22
45 - 54 ปี	9	2
55 - 64 ปี	2	0
65 ปีขึ้นไป	1	0
ระดับการศึกษา	(100.00)	(100.00)
- ไม่ได้ศึกษา	0	0
- ประถมศึกษา	7	1
- มัธยมศึกษาตอนต้น	10	4
- มัธยมศึกษาตอนปลาย	10	7
- อนุปริญญา	19	31
- ปริญญาตรี	51	50
- สูงกว่าปริญญาตรี	3	7

ตารางที่ 5.2 โครงสร้างนักท่องเที่ยว (ต่อ)

ข้อมูล	สัดส่วน (ร้อยละ)	
	นักท่องเที่ยวเชิงเกษตร	นักท่องเที่ยวทั่วไป
อาชีพ	(100.00)	(100.00)
- นักเรียน / นักศึกษา	10	19
- รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ	11	12
- พนักงาน / ลูกจ้างบริษัท	33	45
- ประกอบกิจการส่วนตัว	22	15
- รับจ้าง	18	4
- แม่บ้าน	6	4
- อื่นๆ	0	1
ระดับรายได้	(100.00)	(100.00)
ต่ำกว่า 5,000 บาท	20	14
5,001 – 10,000 บาท	20	24
10,001 – 15,000 บาท	19	21
15,001 – 20,000 บาท	11	18
20,001 – 25,000 บาท	7	7
มากกว่า 25,000 บาท ขึ้นไป	23	16

ที่มา : สำรวจ

5.1.3 พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

จากการสอบถามนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เปิดบริการแล้ว มีถึงร้อยละ 80 ที่ยังไม่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแห่งนี้มาก่อน แต่ทางกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป ร้อยละ 43 เคยเดินทางไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมอื่นๆ มาแล้ว โดยนักท่องเที่ยวเชิงเกษตร มากับครอบครัวมากที่สุดถึงร้อยละ 55 รองลงมา คือ เดินทางมากับหน่วยงานที่สังกัดและมากับกลุ่มเพื่อนมีผลที่ใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 24 และ 21 ตามลำดับ ส่วนทางด้านนักท่องเที่ยวทั่วไปนั้น พบว่า เลือกเดินทางมากับกลุ่มเพื่อน

มากที่สุด คือ ร้อยละ 58 รองลงมา คือ มากับครอบครัว ร้อยละ 41 สำหรับพาหนะในการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวทั้ง 2 กลุ่มตัวอย่างจะใช้รถยนต์ส่วนตัว หรือ รถเช่า ถึงร้อยละ 81 รองลงมาคือใช้รถบริษัทนำเที่ยว ร้อยละ 14

โดยภาพรวมด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว พบว่า ลักษณะการเดินทางของกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปจะมาท่องเที่ยวกับเพื่อนและโดยสารมาโดยรถยนต์ส่วนตัวมากกว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่จะมากับหน่วยงานที่สังกัดและใช้บริการรถบริษัทนำเที่ยว แต่ด้านระยะเวลาในการท่องเที่ยว กลับพบว่า นักท่องเที่ยวเที่ยวจะใช้เวลาท่องเที่ยว 3-4 วันมากกว่า นักท่องเที่ยวทั่วไปที่ใช้ระยะเวลาท่องเที่ยวเพียง 1-2 วัน (ตารางที่ 5.3)

ตารางที่ 5.3 พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

ข้อมูล	สัดส่วน (ร้อยละ)	
	นักท่องเที่ยวเชิงเกษตร	นักท่องเที่ยวทั่วไป
ลักษณะการเดินทาง	(100.00)	(100.00)
- คนเดียว	0	1
- มากับครอบครัว	55	41
- มากับเพื่อน	21	58
- หน่วยงานที่สังกัด	24	0
การเดินทางมาท่องเที่ยว จำแนกตามพาหนะ	(100.00)	(100.00)
- รถยนต์ส่วนตัว	62	82
- รถโดยสารประจำทาง	1	3
- รถยนต์เช่า	12	6
- รถบริษัทนำเที่ยว	23	5
- อื่นๆ	2	4
ระยะเวลาในการท่องเที่ยว	(100.00)	(100.00)
1-2 วัน	62	89
3-4 วัน	37	10
5-6 วัน	1	1

ที่มา : สํารวจ

5.1.4 วัตถุประสงค์ในการเดินทางและการรับข้อมูลข่าวสาร

จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรส่วนใหญ่ เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งเกษตรกรรมด้วยวัตถุประสงค์เพื่อท่องเที่ยวและพักผ่อน ร้อยละ 83 รองลงมา คือเพื่อทัศนศึกษา และปฏิบัติราชการหรือประชุมสัมมนา ร้อยละ 20 และ 15 ตามลำดับ ทั้งนี้กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่ผู้ศึกษาได้ไปเก็บข้อมูลมานั้น จะรู้จักสถานที่ดังกล่าวจาก เพื่อนแนะนำ เป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 35 รองลงมา รู้จักสถานที่นั้นจากครอบครัวหรือญาติ ร้อยละ 31 รู้จักจากวิทยุโทรทัศน์และการโฆษณาของบริษัทนำเที่ยว ร้อยละ 19 มีบางส่วนที่ได้รับทราบจากข้อมูลจากการให้ข่าวสารการท่องเที่ยวจาก สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 4 (ระยอง) ถึงร้อยละ 8

ภาพรวมด้านการรับรู้ข่าวสารด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมของนักท่องเที่ยว ทั้ง 2 กลุ่ม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมจะได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จากคนในครอบครัวและญาติของตนและการโฆษณาของบริษัทท่องเที่ยว มากกว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารจากวารสารหรือนิตยสาร และจากทางสื่อวิทยุ โทรทัศน์ (ตารางที่ 5.4 และ 5.5)

ตารางที่ 5.4 สัดส่วนนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมจำแนกตามวัตถุประสงค์การเดินทาง

วัตถุประสงค์ในการเดินทาง	ร้อยละ
ท่องเที่ยว / พักผ่อน	83
ธุรกิจ	0
ทัศนศึกษา	20
ปฏิบัติราชการ / ประชุม สัมมนา	15
เยี่ยมญาติ / เพื่อน	3
ซื้อผลผลิตทางการเกษตร	12
อื่นๆ	2

ที่มา : สํารวจ

ตารางที่ 5.5 การรับข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม จำแนกตามประเภทนักท่องเที่ยว

การรับข้อมูลข่าวสาร การท่องเที่ยว	ร้อยละ	
	นักท่องเที่ยวเชิงเกษตร	นักท่องเที่ยวทั่วไป
ครอบครัว / ญาติ	31	7
เพื่อน	35	12
วารสาร / นิตยสาร	9	29
วิทยุ / โทรทัศน์	19	33
การโฆษณาของบริษัทนำเที่ยว	19	10
อื่นๆ	8	1

ที่มา : สำรวจ

5.1.5 ความคิดเห็นและทัศนคติต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

จากการสอบถามเหตุผลในการเดินทางมาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร นักท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำนวนร้อยละ 62 เดินทางมาเพราะ ความสวยงามและสภาพแวดล้อมของสถานที่ที่เกิดจากธรรมชาติ รองลงมาร้อยละ 57 เดินทางมาเพราะ ความน่าสนใจทางการเกษตรกรรม (ตารางที่ 5.6)

ตารางที่ 5.6 สัดส่วนนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม จำแนกตามเหตุผลในการเดินทางมาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

เหตุผลในการเดินทาง	ร้อยละ
- ความสวยงามและสภาพแวดล้อมของสถานที่ที่เกิดจากธรรมชาติ	62
- ความสวยงามและสภาพแวดล้อมของสถานที่ที่เกิดจากการจัดการของมนุษย์	41
- สถานที่ที่มีชื่อเสียง	41
- การคมนาคมมีความสะดวก	40
- การประชาสัมพันธ์	26
- ความน่าสนใจทางด้านเกษตรกรรม	57
- มีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยวพร้อม	35
- มีสินค้าทางการเกษตรราคาถูก	35
- มีกิจกรรมอื่นๆ ที่หลากหลายนอกเหนือจากการเกษตร	14
- ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวไม่แพง	40
- อื่นๆ	7

ที่มา : สํารวจ

ด้านทัศนคติของกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป จำนวนถึงร้อยละ 98 มีความสนใจที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ยังให้ความสนใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมที่จะดึงดูดใจในเดินทางไปท่องเที่ยวได้ คือ ทัศนียภาพและสิ่งแวดล้อมของพื้นที่เกษตรกรรม ร้อยละ 80 รองลงมา คือ แนวคิด รูปแบบ และเทคโนโลยีทางการเกษตรกรรม ร้อยละ 52 (ตารางที่ 5.7)

ตารางที่ 5.7 สิ่งที่น่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ในทัศนะของนักท่องเที่ยวทั่วไป

สิ่งที่น่าสนใจ	ร้อยละ
- พันธุ์พืชในพื้นที่เกษตรกรรม	44
- แนวคิด รูปแบบ และเทคโนโลยีทางการเกษตรกรรม	52
- ผลผลิตทางการเกษตรที่จำหน่ายราคาถูก	46
- กิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว	34
- ทัศนียภาพและสิ่งแวดล้อมของพื้นที่เกษตรกรรม	80
- อื่นๆ	0

ที่มา : สํารวจ

5.1.6 รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวที่กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้ความสนใจและมีความต้องการให้เพิ่มในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมมากที่สุด คือ กิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ ร้อยละ 60 รองลงมา คือ กิจกรรมขี่จักรยาน การขายสินค้าที่ระลึก และการล่องเรือชมทางน้ำ ร้อยละ 47, 44, 44 ตามลำดับ (ตารางที่ 5.8)

ตารางที่ 5.8 กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมต้องการให้มีในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

กิจกรรม	ร้อยละ
- การขายสินค้าที่ระลึก	44
- แคมป์ไฟ	20
- การพักผ่อนหย่อนใจ	60
- การพักผ่อนในแหล่งเกษตร	34
- ล่องเรือชมทางน้ำ	44
- ขี่จักรยาน	47
- เดินเท้าชมสวน	31
- การทดลองทำการเกษตร หรือ เก็บผลผลิตด้วยตัวเอง	37

ที่มา : สํารวจ

ด้านกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปมีความเห็นว่ากิจกรรมที่จะสามารถช่วยดึงดูดใจให้ตัดสินใจเดินทางไปท่องเที่ยวในแหล่งเกษตรกรรมมากที่สุด คือ การพักผ่อนหย่อนใจ ร้อยละ 67 รองลงมา คือ การได้มีโอกาสใช้ชีวิตความเป็นอยู่และเรียนรู้การทำเกษตร วัฒนธรรม ความเป็นอยู่จากเกษตรกร ผลผลิตของสวน การนำชมกิจการ วิธีการหรือเทคโนโลยีในการทำเกษตร ร้อยละ 53, 51, 50 ตามลำดับ (ตารางที่ 5.9)

สำหรับรูปแบบการพักผ่อนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปมีความสนใจที่จะท่องเที่ยวแบบแวะชม ร้อยละ 87 และในการเลือกรูปแบบการพักผ่อนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมนั้น นักท่องเที่ยวต้องการเลือกพักร่วมกับเกษตรกรในพื้นที่ ร้อยละ 20 การพักในที่พักรับนักท่องเที่ยวที่จัดไว้ให้ ร้อยละ 41 การกางเต็นท์พักแรมบริเวณที่แหล่งเกษตรจัดไว้ ร้อยละ 39 (ตารางที่ 5.10)

ตารางที่ 5.9 กิจกรรมที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวทั่วไปให้ตัดสินใจเดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งเกษตรกรรม

กิจกรรม	ร้อยละ
- การนั่งเรือเที่ยว	49
- แคมป์ไฟ	34
- การพักผ่อนหย่อนใจ	67
- การแสดงจากสวน	20
- การพักผ่อนในแหล่งเกษตรกรรม	35
- ผลผลิตของสวน	51
- การทดลองทำการเกษตร หรือเก็บเกี่ยวผลผลิตด้วยตนเอง	40
- การนำชมกิจการ วิธีการหรือเทคโนโลยีในการทำเกษตร	50
- การได้มีโอกาสใช้ชีวิตความเป็นอยู่และเรียนรู้การทำเกษตร วัฒนธรรมความเป็นอยู่จากเกษตรกร	53

ที่มา : สํารวจ

ตารางที่ 5.10 รูปแบบการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

รูปแบบการท่องเที่ยว	ร้อยละ
แบบแวะเยี่ยมชมและซื้อผลผลิต	87
รูปแบบที่ต้องการเลือกอาศัยพักแรมในแหล่งท่องเที่ยว	
- การพักร่วมกับเกษตรกรในพื้นที่	20
- การพักในที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวที่จัดไว้ให้	41
- การกางเต็นท์พักแรมบริเวณที่แหล่งเกษตรจัดไว้	39
รวม	100.00

ที่มา : สำรวจ

5.1.7 การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการในแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้ความสำคัญของสิ่งอำนวยความสะดวก และการให้บริการทางการท่องเที่ยว ที่ควรจัดให้มีในแหล่งเที่ยว พบว่า ห้องน้ำ - ห้องสุขาที่สะอาด มีความสำคัญถึง ร้อยละ 65 รองลงมาได้แก่ จุดชมวิว ร้อยละ 64 และที่สำหรับพักผ่อน ร้อยละ 58 ทางด้านนักท่องเที่ยวทั่วไปให้ความสำคัญของสิ่งอำนวยความสะดวกที่ควรจัดให้มี ได้แก่ ห้องน้ำ - ห้องสุขาที่สะอาด ถึงร้อยละ 83 รองลงมาได้แก่ ถนน หรือ เส้นทางไปแหล่งท่องเที่ยว มีความสำคัญถึงร้อยละ 76 และการให้บริการข้อมูลและข่าวสาร ร้อยละ 62

ภาพรวมทางด้านการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปให้ความสำคัญกับสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะรองรับการท่องเที่ยว ได้แก่ ถนน หรือเส้นทางไปแหล่งท่องเที่ยวที่ดี เส้นทางเที่ยวชมที่มีความปลอดภัย ที่พักแรม ห้องน้ำ - สุขาที่มีความสะอาด รวมถึงการให้บริการข้อมูลข่าวสารของสวนเกษตร มากกว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม (ตารางที่ 5.11)

ตารางที่ 5.11 สิ่งอำนวยความสะดวกและการให้บริการทางการท่องเที่ยวที่ควรจัดให้มีในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ	นักท่องเที่ยวเชิงเกษตร (ร้อยละ)	นักท่องเที่ยวทั่วไป (ร้อยละ)
ถนน / เส้นทางไปแหล่งท่องเที่ยว	47	76
ที่พักแรม	34	57
ที่จอดรถ	39	47
ห้องน้ำ - ห้องสุขาที่สะอาด	65	83
โทรศัพท์	22	35
ป้ายสื่อความหมาย	39	50
ร้านขายของที่ระลึกและผลผลิต	41	50
ที่ทิ้งขยะ	36	57
ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม	44	44
เจ้าหน้าที่บริการนำเที่ยว	39	53
ที่สำหรับพักผ่อน	58	60
จุดชมวิว	64	56
ยานพาหนะที่เหมาะสมสำหรับเที่ยวชม	48	53
เส้นทางเที่ยวชมที่มีความปลอดภัย	32	57
การบริการข้อมูลและข่าวสาร	38	62

ที่มา : สํารวจ

5.1.8 การกลับมาเที่ยวซ้ำ

ด้านความต้องการกลับมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมที่เก็บข้อมูลนั้น นักท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ร้อยละ 92 ต้องการกลับมาอีก เนื่องจากเกิดความประทับใจยังแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางด้านความสวยงามของสถานที่ ความสะดวกในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว ความพร้อมของสถานที่ เช่น วิทยากรบรรยายให้ความรู้ในระหว่างการพารม มียานพาหนะในการนำชมสวนเกษตร เป็นต้น รวมทั้งความประทับใจจากการให้บริการของทางสถานที่ มีเพียงร้อยละ 8 ที่ไม่ต้องการกลับมา เนื่องจากมาจากภูมิลําเนาที่ไกล และไม่มีเวลามากเพียงพอที่จะเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวแห่งเชิงเกษตรกรรมแห่งนี้

โดยภาพรวมของกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปและกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ทางด้านโครงสร้างของนักท่องเที่ยว ได้แก่ อาชีพของนักท่องเที่ยว พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป จะประกอบอาชีพ นักเรียน นักศึกษา พนักงานและลูกจ้างบริษัท มากกว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมที่ประกอบอาชีพ การรับจ้างและทำกิจการส่วนตัว รวมถึงระดับรายได้ของกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมที่มากกว่า 25,000 บาทขึ้นไปมีมากกว่า แสดงให้เห็นสภาพทางการเงินที่ดีกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป ทางด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว พบว่า ลักษณะการเดินทางของกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปจะมาเดินทางมาท่องเที่ยวกับเพื่อนและมาท่องเที่ยวโดยรถยนต์ส่วนตัว มากกว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่จะมากับหน่วยงานที่สังกัดและใช้บริการรถบริษัทนำเที่ยว แต่ทางด้านการใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยว กลับพบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปจะใช้ระยะเวลาท่องเที่ยวเพียง 1-2 วัน ทางด้านการรับรู้ข่าวสารด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมจะได้รับข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จากคนในครอบครัวและญาติของตนเอง รวมทั้งการโฆษณาของบริษัทท่องเที่ยว มากกว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารจากวารสารหรือนิตยสาร และจากสื่อทางวิทยุ โทรทัศน์ ด้านการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปให้ความสำคัญกับสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะรองรับการท่องเที่ยว ได้แก่ ถนนหรือเส้นทางไปแหล่งท่องเที่ยวที่ดี เส้นทางเที่ยวชมที่มีความปลอดภัย สถานที่พักผ่อน ห้องน้ำ - สุขาที่มีความสะอาด รวมถึงการให้บริการข้อมูลข่าวสารของสวนเกษตร มากกว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

5.2 การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

จากการสำรวจพื้นที่สวนเกษตรที่ได้ทำการเลือกศึกษาไว้จำนวนทั้งสิ้น 14 แห่ง สามารถจำแนกกิจกรรมของพื้นที่สวนเกษตรแต่ละแห่งได้ตามตารางที่ 5.12 และภาพที่ 5.1

วิธีการดำเนินการศึกษาและขั้นตอนในการจัดลำดับศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในจังหวัดระยอง ตามตัวแปรต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้ในบทที่ 4 แล้วนั้น สามารถสรุปผลการจัดลำดับศักยภาพตามขั้นตอนได้ ดังนี้

5.2.1 คำนำนักรดับนักรดับศักยภาพจากผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว

ค่าคะแนนความสำคัญของดัชนีวัดศักยภาพที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวจำนวน 25 ท่าน เมื่อนำมาหาค่าเฉลี่ย จึงจะได้ค่านักรดับนักรดับศักยภาพแต่ละตัว มีดังต่อไปนี้ (ดูภาคผนวก ข.)

ดัชนีวัดด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว	มีค่านักรดับ	4.64
ดัชนีวัดด้านสภาพการเข้าถึง	มีค่านักรดับ	3.72
ดัชนีวัดด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	มีค่านักรดับ	3.56
ดัชนีวัดด้านสภาพแวดล้อม	มีค่านักรดับ	3.80
ดัชนีวัดด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว	มีค่านักรดับ	4.24
ดัชนีวัดด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว	มีค่านักรดับ	4.36
ผลรวมดัชนีวัดศักยภาพทั้ง 6 ด้าน	มีค่านักรดับรวม	24.32

ผลการคำนวณ พบว่า ดัชนีวัดด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวมีความสำคัญมากที่สุด ดัชนีวัดด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ดัชนีวัดด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ดัชนีวัดด้านสภาพแวดล้อม ดัชนีวัดด้านสภาพการเข้าถึง มีความสำคัญน้อยลงตามลำดับ โดยดัชนีวัดด้านสิ่งอำนวยความสะดวกจะมีความสำคัญน้อยที่สุด

5.2.2 ค่าคะแนนมาตรฐาน

5.2.2.1 การปรับค่าคะแนนมาตรฐานภายในตัวแปรย่อยให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน

จากการกำหนดตัวแปรย่อยของดัชนีชี้วัดศักยภาพจำนวน 29 ตัวแปร ในบทที่ 4 สามารถแบ่งตัวแปรย่อยตามดัชนีชี้วัดด้านต่างๆ ได้ดังนี้

ดัชนีชี้วัดด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว	มีจำนวน	3	ตัวแปร
ดัชนีชี้วัดด้านสภาพการเข้าถึง	มีจำนวน	3	ตัวแปร
ดัชนีชี้วัดด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	มีจำนวน	12	ตัวแปร
ดัชนีชี้วัดด้านสภาพแวดล้อม	มีจำนวน	3	ตัวแปร
ดัชนีชี้วัดด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว	มีจำนวน	4	ตัวแปร
ดัชนีชี้วัดด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว	มีจำนวน	4	ตัวแปร

จากการเก็บข้อมูลพื้นที่สวนเกษตรในจังหวัดระยองทั้ง 14 แห่ง ช่วงเดือนเมษายน - พฤษภาคม พ.ศ.2547 พบว่า เกษตรกรเจ้าของสวนเกษตรแต่ละแห่งให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามแตกต่างกัน รวมทั้งความสนใจด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเกษตรกรเจ้าของสวนเกษตรมีความสนใจแตกต่างกัน ทำให้ในการให้ค่าคะแนนตัวแปรแต่ละตัวทำได้ยากในบางสวนเกษตร ผู้ศึกษาจึงได้จำแนกกลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่จะให้ค่าคะแนนตัวแปร เป็น 3 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มสวนเกษตรที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามให้ค่าคะแนนตัวแปรจำนวน 6 สวน ได้แก่ สวนนายประวิทย์ธรรมเจริญ อ.เมืองระยอง กลุ่มเกษตรหนองตะพานและสวนประสมทรัพย์ อ.บ้านค่าย กลุ่มเกษตรบ้านคลองบางบ่อและบ้านสมุนไพรไทย อ.วังจันทร์ กลุ่มเกษตรผสมผสานปลวกแดง อ.ปลวกแดง

2) กลุ่มสวนเกษตรที่ผู้ศึกษาเป็นผู้ให้ค่าคะแนนตัวแปร จำนวน 7 สวน ได้แก่ สวนไร่ครูและสวนธนไพบุลย์ อ.บ้านฉาง กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหนองหว้า และสวนนายเดี่ยวจ้อยเจริญ กิ่ง อ.นิคมพัฒนา สวนป่าหินดาซ สวนผลไม้ น้ำทรัพย์ อ.แกลง สวนนายอร่าม เกตุษา และบ้านสวนเดือนกมล กิ่ง อ. เขาชะเมา

3) กลุ่มสวนเกษตรที่ได้เลิกกิจการไปแล้ว จำนวน 1 สวน ได้แก่ บ้านไร่ไพศาล รัตนานนท์ เลิกกิจการเมื่อ ปี พ.ศ.2546 (จากเกษตรอำเภอปลวกแดง)

เนื่องจากพื้นที่สวนเกษตรบ้านไร่ไพศาลอนันต์ ได้เลิกกิจการ ผู้ศึกษาจะขอทำการวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในจังหวัดระยอง เพียงจำนวน 13 สวนเกษตร

เมื่อทำการให้ค่าคะแนนตัวแปรแต่ละตัวแปร สามารถสรุปค่าคะแนนมาตรฐานของตัวแปรย่อยของดัชนีชี้วัดจำนวน 29 ตัวแปรของพื้นที่สวนเกษตรแต่ละแห่งในจังหวัดระยอง ได้ดัง ตารางที่ 5.12

5.2.2.2 การปรับค่ามาตรฐานจำนวนตัวแปรย่อยในดัชนีชี้วัด

เนื่องจากดัชนีชี้วัดศักยภาพด้านต่างๆ มีตัวแปรย่อยภายในแต่ละดัชนีชี้วัดจำนวนไม่เท่ากัน จึงต้องทำการปรับค่ามาตรฐานอีกครั้งหนึ่งก่อน โดยผู้ศึกษาได้ปรับค่ามาตรฐานให้ดัชนีชี้วัดแต่ละด้านให้มีค่าเท่ากับ 100 คะแนน (ดังตารางที่ 5.13) แล้วจึงนำคะแนนที่ปรับค่ามาตรฐานแล้ว มาคำนวณหาค่าระดับศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยการใช้เทคนิคการถ่วงน้ำหนัก

ตารางที่ 5.12 ค่าคะแนนมาตรฐานของตัวแปรย่อยของดัชนีชี้วัดจำนวน 29 ตัวแปร

รายนาม	รายการ	คุณค่าของแหล่ง			สภาพการเข้าถึง			สิ่งอำนวยความสะดวก											สภาพแวดล้อม			ข้อจำกัดในการรองรับ					การบริหารจัดการ			
		ท่องเที่ยว (4.64)			(3.72)			(3.56)											(3.80)			นักท่องเที่ยว (4.24)					ด้านการท่องเที่ยว (4.36)			
		V1	V2	V3	V4	V5	V6	V7	V8	V9	V10	V11	V12	V13	V14	V15	V16	V17	V18	V19	V20	V21	V22	V23	V24	V25	V26	V27	V28	V29
1	สวนนายประวิทย์ธรรมเจริญ	อ. เมืองระยอง	6.67	3.33	0	10	10	5	0	10	6	5	0	0	0	10	6.67	10	10	10	5	6.67	10	10	10	10	2.5	6.67	0	5
2	กลุ่มเกษตรหนองตะพาน	อ. บ้านค่าย	10	6.67	1.43	8	6	10	3.33	10	8	10	10	5	10	10	6.67	10	10	10	2.5	10	10	10	10	10	5	10	10	10
3	สวนประสมทรัพย์ สวนเสริมฮาร	อ. บ้านค่าย	10	6.67	1.43	8	10	10	0	10	10	10	10	5	10	10	6.67	10	10	10	2.5	10	10	10	10	5	5	10	10	10
4	สวนไร่ครู	อ. บ้านฉาง	3.33	3.33	4.29	6	8	5	0	0	0	5	0	0	0	10	6.67	3.33	2.5	6.67	2.5	0	10	10	10	10	0	0	0	0
5	สวนอนโทบุลย์	อ. บ้านฉาง	3.33	3.33	4.29	6	6	5	0	0	0	5	0	0	0	10	6.67	3.33	2.5	6.67	2.5	0	10	10	10	10	0	0	0	0
6	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหนองหัว	อ. นิคมพัฒนา	6.67	6.67	0	6	6	5	0	0	8	5	0	2.5	10	10	6.67	3.33	7.5	10	2.5	3.33	10	10	10	10	2.5	6.67	0	5
7	สวนนายเดชา จ้อยเจริญ	อ. นิคมพัฒนา	3.33	3.33	0	6	6	5	0	0	6	5	0	2.5	10	10	6.67	3.33	7.5	10	2.5	3.33	10	10	10	10	2.5	6.67	0	5
8	กลุ่มเกษตรผสมผสาน	อ. ปลวกแดง	10	3.33	4.29	10	8	10	0	0	10	10	0	5	0	10	6.67	10	10	10	2.5	3.33	10	10	10	10	5	6.67	10	5
9	บ้านสมุนไพรไทย	อ. วิังจันทร์	10	6.67	4.29	8	6	10	3.33	0	10	5	10	7.5	10	10	6.67	10	10	10	7.5	10	10	10	10	10	10	10	10	10
10	กลุ่มเกษตรคลองบางป่อ	อ. วิังจันทร์	10	6.67	4.29	8	6	5	3.33	0	8	10	10	5	10	10	6.67	10	10	10	2.5	6.67	10	10	10	10	7.5	10	10	10
11	สวนป่าอินคาช สวนผลไม้ทรัพย์	อ. แกลง	3.33	3.33	4.29	8	8	5	0	0	0	10	0	0	0	10	6.67	10	10	10	2.5	3.33	10	10	10	10	2.5	6.67	0	0
12	สวนนายอร่าม เกตุชา	กิ่ง อ. เขาชะเมา	3.33	3.33	4.29	8	4	5	0	0	4	5	0	0	0	10	10	6.67	7.5	10	5	3.33	10	10	10	10	2.5	6.67	0	0
13	บ้านสวนเคียนมงคล	กิ่ง อ. เขาชะเมา	3.33	3.33	4.29	8	6	5	0	0	4	5	0	0	0	10	10	6.67	7.5	10	5	3.33	10	10	10	10	2.5	6.67	0	0

ตารางที่ 5.13 ค่าคะแนนที่ได้จากการปรับค่ามาตรฐานจำนวนตัวแปรย่อย

รายการ		คุณค่าของ แหล่งท่องเที่ยว (4.64)	สภาพ การเข้าถึง (3.72)	สิ่งอำนวยความสะดวก (3.56)	สภาพแวดล้อม (3.80)	ข้อจำกัดในการ รองรับนักท่องเที่ยว (4.24)	การบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยว (4.36)	
1.	สวนนายประวิทย์ ธรรมเจริญ	อ.เมืองระยอง	33.33	83.33	56.39	72.23	100.00	35.43
2.	กลุ่มเกษตรหนองตะพาน	อ.บ้านค่าย	60.33	80.00	85.83	75.00	100.00	87.50
3.	สวนประสมทรัพย์ สวนวิมธว	อ.บ้านค่าย	60.33	93.33	84.73	75.00	87.50	87.50
4.	สวนไร่ครู	อ.บ้านฉาง	36.50	63.33	28.48	41.67	100.00	0.00
5.	สวนธนไพบุลย์	อ.บ้านฉาง	36.50	56.67	28.48	41.67	100.00	0.00
6.	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหนองหัว	อ.นิคมพัฒนา	44.47	56.67	52.50	52.77	100.00	35.43
7.	สวนนายเดี่ยว จ้อยเจริญ	อ.นิคมพัฒนา	22.20	56.67	50.83	52.77	100.00	35.43
8.	กลุ่มเกษตรผสมผสาน	อ.ปลวกแดง	58.73	93.33	59.73	52.77	100.00	66.68
9.	บ้านสมุนไพรไทย	อ.วังจันทร์	69.87	80.00	78.08	91.67	100.00	100.00
10.	กลุ่มเกษตรคลองบางป่อ	อ.วังจันทร์	69.87	63.33	77.50	63.90	100.00	93.75
11.	สวนป่าหินตาข สวนผลไม้หน้าทรัพย์	อ.แกลง	36.50	70.00	47.23	52.77	100.00	22.93
12.	สวนนายอร่าม เกตุษา	กิ่ง อ.เขาชะเมา	36.50	56.67	44.31	61.10	100.00	22.93
13.	บ้านสวนเดือนกมล	กิ่ง อ.เขาชะเมา	36.50	63.33	44.31	61.10	100.00	22.93

ผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการใช้เทคนิคการถ่วงน้ำหนักจะได้ค่าศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังนี้

ตารางที่ 5.14 ค่าศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตร จำนวน 13 แห่ง

ลำดับ	แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม	เมือง	ค่าศักยภาพ	ระดับศักยภาพ
1	บ้านสมุนไพรไทย	วังจันทร์	86.54	สูง
2	กลุ่มเกษตรหนองตะพาน	บ้านค่าย	81.15	สูง
3	สวนประสมทรัพย์ สวนริมธาร	บ้านค่าย	80.85	สูง
4	กลุ่มเกษตรคลองบางบ่อ	วังจันทร์	78.59	สูง
5	กลุ่มเกษตรผสมผสาน	ปลวกแดง	71.86	ปานกลาง
6	สวนนายประวิทย์ ธรรมเจริญ	เมืองระยอง	62.43	ต่ำ
7	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หนองหว่า	อ.นิคมพัฒนา	56.87	ต่ำ
8	สวนป่าหินดาบ สวนผลไม้แก่น้ำทรัพย์	แกลง	54.37	ต่ำ
9	บ้านสวนเดือนกมล	กิ่ง อ. เขาชะเมา	54.32	ต่ำ
10	สวนนายอร่าม เกตุษา	กิ่ง อ. เขาชะเมา	53.21	ต่ำ
11	สวนนายเดี่ยว จ้อยเจริญ	อ.นิคมพัฒนา	52.37	ต่ำ
12	สวนไร่ครู	บ้านฉาง	44.76	ต่ำ
13	สวนธนไพบูลย์	บ้านฉาง	43.74	ต่ำ

ที่มา : สํารวจ

5.2.3 การจำแนกกลุ่มพื้นที่สวนเกษตรตามลำดับศักยภาพ

จากการคำนวณได้ค่าศักยภาพที่ได้จากเทคนิคการถ่วงน้ำหนักในข้อ 5.2.2.2 แล้ว ขั้นตอนต่อไปเป็นการจัดลำดับพื้นที่สวนเกษตรตามค่าศักยภาพที่คำนวณได้ โดยใช้วิธีการทางสถิติเพื่อหาค่าช่วงชั้น (Class Interval) ในการแบ่งกลุ่มศักยภาพ โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มีศักยภาพสูง กลุ่มที่มีศักยภาพปานกลาง และกลุ่มที่มีศักยภาพต่ำ มีรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพสูง มีค่าคะแนนระหว่าง 72.27 - 86.54

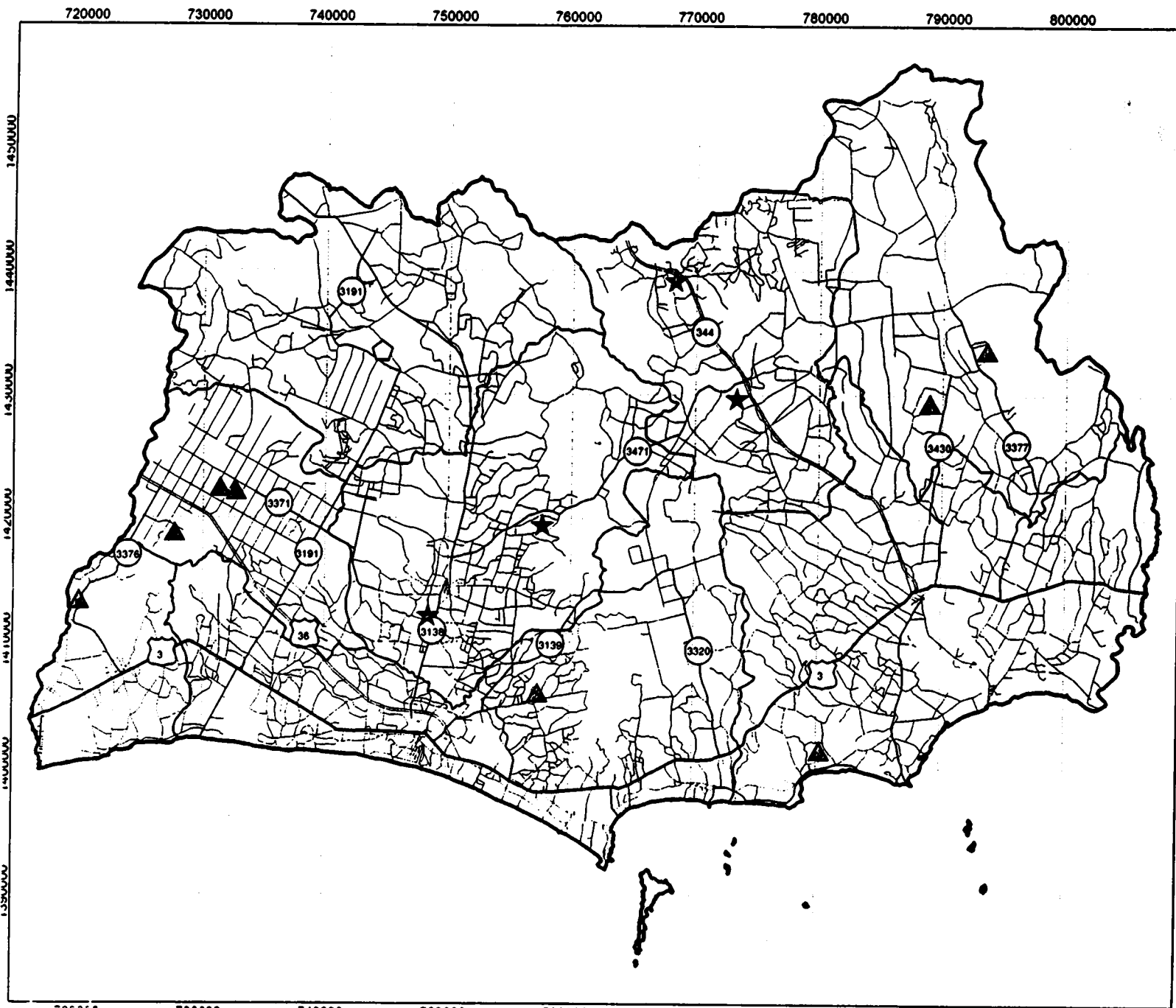
กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพปานกลาง มีค่าคะแนนระหว่าง 58.00 - 72.26

กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพต่ำ มีค่าคะแนนระหว่าง 43.74 - 57.99

ผลการจัดลำดับศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

- 1) กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพสูง มีจำนวน 4 แห่ง ได้แก่ บ้านสมุนไพรไทย อ.วังจันทร์ กลุ่มเกษตรหนองตะพาน และสวนประสมทรัพย์ สวนริมธาร อ.บ้านค่าย กลุ่มเกษตรคลองบางป่อ อ.วังจันทร์
- 2) กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพปานกลาง มีจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ กลุ่มเกษตรผสมผสาน อ.ปลวกแดง
- 3) กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพต่ำ มีจำนวน 8 แห่ง ได้แก่ สวนนายประวิทย์ธรรมเจริญ อ.เมือง กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หนองหัว และสวนนายเดี่ยว จ้อยเจริญ อ.นิคมพัฒนา สวนป้าหินคาช สวนผลไม้ น้ำทรัพย์ อ.แก่ง บ้านสวนเดือนกมลและสวนนายอร่าม เกตุชา กิ่ง อ.เขาชะเมา สวนไร่ครูและสวนธนไพบุลย์ อ.บ้านฉาง

จากการประเมินศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า การกระจายของศักยภาพสวนเกษตรในจังหวัดระยอง มีดังนี้ กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพสูง จะตั้งอยู่ใน อ.วังจันทร์ และ อ.บ้านค่าย กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพปานกลาง จะตั้งอยู่ที่ อ.ปลวกแดง และกลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพต่ำ จะมีที่ตั้งสวนเกษตรกระจายตัวอยู่โดยรอบกลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีระดับศักยภาพสูงและปานกลาง โดยในแต่ละกลุ่มพื้นที่สวนเกษตรมีความพร้อมที่จะรองรับทางด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมและมีสภาพปัญหาและอุปสรรคของพื้นที่ที่จะมีผลต่อการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างกันจึงขอเสนอในหัวข้อต่อไป

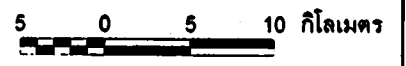
ภาพที่ 5.1 แผนที่แสดงศักยภาพของสวนเกษตร
จังหวัดระยอง

คำอธิบายสัญลักษณ์

- ★ สูง
- ◡ ปานกลาง
- ▲ ต่ำ
- จังหวัดระยอง

มาตราส่วน 1 : 450,000

จัดทำโดย
นายพูนศักดิ์ วงศ์มกรพันธ์
ที่มา : กองธรณีวิทยาสิ่งแวดล้อม
กรมทรัพยากรธรณี

5.3 สภาพปัญหาและอุปสรรคของสวนเกษตรที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

5.3.1 สภาพปัญหาและอุปสรรคของพื้นที่สวนเกษตรต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจากดัชนีชี้วัด

จากการศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรในพื้นที่ศึกษาจำนวน 13 แห่ง จำแนกเป็น กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพสูง มีจำนวน 4 แห่ง ได้แก่ บ้านสมุนไพรไทย อ.วังจันทร์ กลุ่มเกษตรหนองตะพาน และสวนประสมทรัพย์ สวนริมธาร อ.บ้านค่าย กลุ่มเกษตรคลองบางบ่อ อ.วังจันทร์ กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพปานกลาง มีจำนวน 1 แห่ง และกลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพต่ำ มีจำนวน 8 แห่ง พบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคของพื้นที่สวนเกษตรที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว จากดัชนีชี้วัดทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ด้านสภาพการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสภาพแวดล้อม ด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว และด้านการบริหารการจัดการด้านการท่องเที่ยว สามารถจำแนกสภาพปัญหาและอุปสรรคตามกลุ่มพื้นที่สวนเกษตรตามศักยภาพ ดังนี้

1) กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพสูง พบว่า ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว สวนเกษตรกลุ่มนี้มีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ดี คือ มีพันธุ์พืชและผลผลิตทางการเกษตรที่มีความโดดเด่น และมีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยให้ผลผลิตทางการเกษตรดีขึ้น มีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น แต่พื้นที่สวนเกษตรบางแห่งยังขาดประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรแบบดั้งเดิม ยกเว้น ที่บ้านสมุนไพรไทยที่ยังคงวิถีชีวิตของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรแบบดั้งเดิมเหลืออยู่ เนื่องจากเป็นเกษตรกรที่ดำรงชีวิตแบบอยู่ร่วมกับธรรมชาติเป็นหลัก รวมทั้งพื้นที่สวนเกษตรบางแห่งไม่มีแหล่งท่องเที่ยวแวดล้อมใกล้เคียงที่จะเป็นจุดดึงดูดทางการท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มเกษตรหนองตะพานและสวนประสมทรัพย์ สวนริมธาร ทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า บ้านสมุนไพรไทย อ.วังจันทร์ ยังขาดร้านอาหารและเครื่องดื่มไว้บริการนักท่องเที่ยว สวนประสมทรัพย์ สวนริมธาร และกลุ่มเกษตรหนองตะพาน อ.บ้านค่าย ขาดที่พักไว้คอยให้บริการนักท่องเที่ยว กลุ่มเกษตรคลองบางบ่อ อ.วังจันทร์ ขาดที่พักไว้ให้บริการนักท่องเที่ยวและขาดร้านอาหารและเครื่องดื่มไว้บริการนักท่องเที่ยว (ตารางที่ 5.15)

2) กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพปานกลาง ทางด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว พบว่า บริเวณสวนเกษตรไม่มีประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรแบบดั้งเดิมหลงเหลืออยู่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก สวนเกษตรยังไม่มีที่พักและร้านอาหาร - เครื่องดื่มให้บริการกับนักท่องเที่ยว ขาดการใช้ป้ายสื่อความหมายในการอธิบายพืชพันธุ์ เจ้าหน้าที่หรือ

เกษตรกรที่จะประชาสัมพันธ์ / ด้อนรับ ไว้คอยอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ทางด้านสภาพแวดล้อม พบว่า พื้นที่สวนเกษตรแห่งนี้ไม่มีสภาพแวดล้อมที่จะช่วยสร้างทัศนียภาพให้พื้นที่มีความสวยงามมากยิ่งขึ้น และขาดการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับพื้นที่และธรรมชาติ ทางด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว พบว่า ระบบการให้ความรู้ การสื่อความหมาย ไม่มีเอกสาร แผ่นพับ หรือคู่มือประกอบการเที่ยวชมและให้ความรู้ทางการเกษตรให้กับนักท่องเที่ยว ขาดการจัดพื้นที่สาธิตและเรือนเพาะชำให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำกิจกรรมทางการเกษตร รวมทั้งขาดการประชาสัมพันธ์และโฆษณาเพื่อให้เป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวทั่วไป (ตารางที่ 5.16)

3) กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพต่ำ พบว่า ทางด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว พื้นที่สวนเกษตรกลุ่มนี้ไม่มีทรัพยากรด้านการเกษตรที่มีความโดดเด่น สามารถพบเห็นได้ทั่วไป ทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า สวนเกษตรกลุ่มนี้ขาดความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ขาดที่พัก ขาดร้านอาหาร - เครื่องดื่ม ขาดร้านขายของที่ระลึกและผลผลิตทางการเกษตร ขาดการใช้ป้ายสื่อความหมายอธิบายพืชพันธุ์ ขาดระบบการรักษาความปลอดภัยที่ดี ทางด้านสภาพแวดล้อม พบว่า สวนเกษตรกลุ่มนี้ขาดการจัดการดูแลบริเวณแหล่งท่องเที่ยวให้สะอาดและสวยงาม ขาดการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับพื้นที่และธรรมชาติให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำกิจกรรม ทางด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว พบว่า ขาดระบบการให้ความรู้การสื่อความหมาย ได้แก่ การขาดเจ้าหน้าที่หรือเกษตรกรนำชมสวนเกษตรที่มีความรู้และประสบการณ์ในการนำชมสวนเกษตร ขาดการจัดฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับวิธีการทำการเกษตรให้แก่พนักงานและผู้สนใจ ขาดการใช้เอกสาร แผ่นพับ หรือคู่มือประกอบการเที่ยวชมและให้ความรู้ด้านการเกษตร ขาดการจัดเส้นทางนำชมพื้นที่สวนเกษตรที่แยกจากพื้นที่เกษตรจริง รวมทั้งขาดการโฆษณา และประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักของคนในจังหวัดและในหมู่นักท่องเที่ยวทั่วไป ทำให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจเข้าไปถึงยังแหล่งท่องเที่ยวทำได้ยาก (ตารางที่ 5.17)

ตารางที่ 5.15 กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพสูง

ระดับศักยภาพ	จุดเด่น	จุดด้อย
<p>กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพสูง คะแนนระหว่าง 72.10 - 86.54</p>	<p>- ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว (ค่าน้ำหนัก 4.64) พบว่า มีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ดี คือ มีพันธุ์พืชและผลผลิตทางการเกษตรที่มีความโดดเด่นและมีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยให้ผลผลิตทางการเกษตรดีขึ้น มีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น โดยบ้านสมุนไพรไทยยังเป็นเกษตรกรที่ดำรงชีวิตแบบอยู่ร่วมกับธรรมชาติเป็นหลัก แต่สวนเกษตรบางแห่งยังมีจุดด้อย คือ ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวแวดล้อมใกล้เคียงที่จะเป็นจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มเกษตรหนองตะพานและสวนประสมทรัพย์ สวนริมธาร</p> <p>- ด้านสภาพการเข้าถึง (ค่าน้ำหนัก 3.72) พบว่า สวนเกษตรกลุ่มนี้ มีลักษณะพื้นผิวถนนเข้าไปยังพื้นที่สวนเกษตรเป็นถนนลาดยางและถนนลูกรัง มีระยะทางระหว่างพื้นที่สวนเกษตรกับถนนใหญ่หรือถนนรอง 2-3 ก.ม. โดยสวนประสมทรัพย์ที่มีระยะทางสั้นกว่า 2 ก.ม. และใช้ระยะเวลาในการเดินทางจากศูนย์บริการทางการท่องเที่ยวระดับจังหวัดหรือระดับอำเภอในการไปแหล่งท่องเที่ยวไม่เกิน 30 นาที ยกเว้นกลุ่มเกษตรคลองบางป่อที่ใช้เวลาเกิน 30 นาที</p> <p>- ด้านสภาพแวดล้อม (ค่าน้ำหนัก 3.80) พบว่า สวนเกษตรกลุ่มนี้มีสภาพแวดล้อมที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดความสวยงาม โดยบ้านสมุนไพรไทย อ.วังจันทร์ มีสภาพภูมิประเทศที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดความสวยงาม คือ มีภูเขา แม่น้ำ ลำคลอง และป่าไม้ช่วยเพิ่มทัศนียภาพให้สวยงาม รวมทั้งมีการจัดการดูแลบริเวณแหล่งท่องเที่ยวที่ดี คือ มีการจัดการดูแลรักษาบริเวณแหล่งท่องเที่ยวให้สวยงามและสะอาด พร้อมควบคุมมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยวที่ดี ประกอบกับสวนเกษตรมีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับพื้นที่และธรรมชาติให้นักท่องเที่ยวและบริเวณแหล่งท่องเที่ยวยังปราศจากมลภาวะต่างๆ</p>	<p>- ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (ค่าน้ำหนัก 3.56) พบว่า บ้านสมุนไพรไทย อ.วังจันทร์ ขาดร้านอาหารและเครื่องดื่มไว้บริการนักท่องเที่ยว สวนประสมทรัพย์ สวนริมธาร และกลุ่มเกษตรหนองตะพาน อ.บ้านค่าย ขาดที่พักไว้ให้บริการนักท่องเที่ยว กลุ่มเกษตรคลองบางป่อ อ.วังจันทร์ ขาดที่พักไว้ให้บริการนักท่องเที่ยว และขาดร้านอาหารและเครื่องดื่มไว้บริการนักท่องเที่ยว</p>

ตารางที่ 5.15 กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพสูง (ต่อ)

ระดับศักยภาพ	จุดเด่น	จุดด้อย
<p>กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพสูง คะแนนระหว่าง 72.10 - 86.54 (ต่อ)</p>	<p>- ด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว (ค่าน้ำหนัก 4.24) พบว่า พื้นที่สวนเกษตรในกลุ่มนี้ มีความปลอดภัยทั้งร่างกายและทรัพย์สิน ปลอดภัยจากการเดินทางโดยยานพาหนะ ไม่มีภัยจากสภาพแวดล้อมธรรมชาติ สามารถเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่สวนเกษตร โดยไม่ต้องติดตอส้วหน้าและท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี มีความเหมาะสมของราคาค่าเข้าชมและค่าบริการการท่องเที่ยว โดยมีเพียงสวนเดียวได้แก่ สวนประสมทรัพย์ที่มีการเก็บค่าธรรมเนียมแบบบุฟเฟต์</p> <p>- ด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว (ค่าน้ำหนัก 4.36) พบว่า สวนเกษตรกลุ่มนี้ มีระบบการให้ความรู้ที่ดี คือ มีเจ้าหน้าที่นำชมที่มีความรู้ มีประสบการณ์ พร้อมเอกสาร แผ่นพับ (ยกเว้น สวนกลุ่มเกษตรหนองตะพาน สวนประสมทรัพย์ - สวนวิมลธาร อ.บ้านค่าย และกลุ่มเกษตรคลองบางป่อที่ยังขาดแผ่นพับ) ประกอบการใช้เที่ยวชมและให้ความรู้ มีการจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับวิธีทางการเกษตรแก่ผู้สนใจ การอธิบายให้ความรู้นั้นมีการใช้แปลงสาธิต ให้นักท่องเที่ยวได้มีการทดลองปฏิบัติทำการเกษตรเพื่อให้เข้าใจวิถีชีวิตของเกษตรกร มีการจัดเส้นทางนำชมครอบคลุมพื้นที่ที่น่าสนใจ สะดวก ปลอดภัย ต่อการเที่ยวชม และเป็นเส้นทางที่ร่มรื่นมีความสะอาดสบายตา รวมทั้งมีการโฆษณาและประชาสัมพันธ์พื้นที่สวนเกษตรที่ดีให้เป็นที่ยู้งักของประชาชนในจังหวัดและนักท่องเที่ยวทั่วไป</p>	

ตารางที่ 5.16 กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพปานกลาง

ระดับศักยภาพ	จุดเด่น	จุดด้อย
<p>กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพปานกลาง ค่าคะแนนระหว่าง 57.66 - 72.09</p>	<p>- ด้านสภาพการเข้าถึง (ค่าน้ำหนัก 3.72) พบว่า สวนเกษตรแห่งนี้ มีลักษณะพื้นผิวถนนเข้าไปยังพื้นที่สวนเกษตรเป็นถนนลาดยาง และมีระยะทางระหว่างพื้นที่สวนเกษตรกับถนนใหญ่หรือถนนรอง 1-2 ก.ม. รวมทั้งใช้ระยะเวลาในการเดินทางจากศูนย์บริการทางการท่องเที่ยวระดับจังหวัดหรือระดับอำเภอในการไปแหล่งท่องเที่ยว ไม่เกิน 30 นาที</p> <p>- ด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว (ค่าน้ำหนัก 4.24) พบว่า มีความปลอดภัยทั้งร่างกายและทรัพย์สิน ปลอดภัยจากการเดินทางโดยยานพาหนะ และสามารถเข้าถึงโดยทางเท้า ไม่มีภัยจากสภาพแวดล้อมธรรมชาติ รวมทั้งสามารถเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่สวนเกษตร โดยไม่ต้องติดต่อล่วงหน้า และท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี มีความเหมาะสมของราคาค่าเข้าชมและค่าบริการทางการท่องเที่ยว ว่ามีความเหมาะสมกับสิ่งที่ได้รับจากการมาท่องเที่ยวพื้นที่เกษตรกรรม</p>	<p>- ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว (ค่าน้ำหนัก 4.64) พบว่า สวนเกษตรแห่งนี้ไม่มีประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรแบบดั้งเดิมหลงเหลืออยู่</p> <p>- ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (ค่าน้ำหนัก 3.56) สวนเกษตรยังไม่มีที่พักและร้านอาหาร - เครื่องดื่มให้บริการกับนักท่องเที่ยว ขาดการใช้ป้ายสื่อความหมายในการอธิบายพืชพันธุ์ ขาดเจ้าหน้าที่หรือเกษตรกรที่จะประชาสัมพันธ์ ดือนรับและคอยอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว</p> <p>- ด้านสภาพแวดล้อม (ค่าน้ำหนัก 3.80) พบว่า พื้นที่สวนเกษตรไม่มีสภาพแวดล้อมที่จะช่วยสร้างทัศนียภาพให้พื้นที่ที่มีความสวยงามมากยิ่งขึ้น และขาดการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับพื้นที่และธรรมชาติ</p> <p>- ด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว (ค่าน้ำหนัก 4.38) พบว่า ระบบการให้ความรู้ การสื่อความหมาย ไม่มีเอกสาร แผ่นพับ หรือคู่มือประกอบการเที่ยวชมและให้ความรู้ทางด้านการเกษตรให้กับนักท่องเที่ยว ขาดการจัดพื้นที่สาธิตและเขียนเพาะชำให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำกิจกรรมทางการเกษตร รวมทั้งขาดการประชาสัมพันธ์และโฆษณาให้เป็นรู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวทั่วไป</p>

ตารางที่ 5.17 กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพต่ำ

ระดับศักยภาพ	จุดเด่น	จุดด้อย
<p>กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพต่ำ ค่าคะแนนระหว่าง 43.22 - 57.65</p>	<p>- ด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว (ค่าน้ำหนัก 4.24) พบว่า สวนเกษตรกลุ่มนี้มีความปลอดภัยทั้งร่างกายและทรัพย์สิน ปลอดภัยจากการเดินทาง โดยยานพาหนะ และสามารถเข้าถึงโดยทางเท้า ไม่มีภัยจากสภาพแวดล้อมธรรมชาติ รวมทั้งสามารถเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่สวนเกษตร โดยไม่ต้องติดต่อล่วงหน้าและท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี</p> <p>- ด้านสภาพการเข้าถึง (ค่าน้ำหนัก 3.72) พบว่า สวนนายประวิทย์ ธรรมเจริญ มีลักษณะพื้นผิวถนนเข้าไปยังพื้นที่สวนเกษตรเป็นถนนลาดยาง สวนป้าหินดาช สวนผลไม้ น้ำทรัพย์ สวนนายอร่าม เกตุชา และบ้านสวนเดือนกมล มีลักษณะพื้นผิวถนนเข้าไปยังพื้นที่สวนเกษตรเป็นถนนลาดยางและลูกรัง แต่บางสวนยังมีลักษณะถนนเป็นลูกรัง ได้แก่ สวนไร่ครู และสวนอน-โพลล์ สวนเกษตรกลุ่มนี้มีระยะทางระหว่างพื้นที่สวนเกษตรกับถนนใหญ่หรือถนนรอง 2-3 ก.ม. ยกเว้นสวนนายประวิทย์ธรรมเจริญ ที่มีระยะทางสั้นกว่า 2 ก.ม. ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางจากศูนย์บริการทางการท่องเที่ยวระดับจังหวัดหรือระดับอำเภอในการไปแหล่งท่องเที่ยวมากประมาณ 30 - 60 นาที</p>	<p>- ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว (ค่าน้ำหนัก 4.04) พบว่า สวนเกษตรกลุ่มนี้ มีทรัพยากรทางด้านการเกษตรที่ไม่มีความโดดเด่น สามารถพบเห็นได้ทั่วไป โดยสวนเกษตรบางแห่ง ยังขาดแหล่งท่องเที่ยวแวดล้อมใกล้เคียงที่จะเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวได้แก่ สวนนายประวิทย์ธรรมเจริญ อ.เมือง กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหนองหว่าและสวนนายเดี่ยว จ้อยเจริญ กิ่ง อ.นิคมพัฒนา</p> <p>- ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (ค่าน้ำหนัก 3.56) พบว่า สวนเกษตรกลุ่มนี้ ยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ชาติที่พัก ชาติร้านอาหารและเครื่องดื่ม ชาติร้านขายของที่ระลึกและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ชาติการจัดที่นั่งระยะที่มีลักษณะที่ป้องกันแมลงและสัตว์รบกวน ชาติการใช้ป้ายสื่อความหมายอธิบายพืชพันธุ์ ชาติระบบการรักษาความปลอดภัยที่ดี ชาติการจัดเกษตรกรไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยว</p> <p>- ด้านสภาพแวดล้อม (ค่าน้ำหนัก 3.80) พบว่า สวนเกษตรกลุ่มนี้ยังขาดการจัดการดูแลบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ชาติการจัดการดูแลบริเวณแหล่งท่องเที่ยวให้สวยงามและสะอาด ชาติการควบคุมมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐาน ชาติการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับพื้นที่และสภาพธรรมชาติให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำกิจกรรม</p>

ตารางที่ 5.17 กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพต่ำ (ต่อ)

ระดับศักยภาพ	จุดเด่น	จุดด้อย
<p>กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพต่ำ ค่าคะแนนระหว่าง 43.22 - 57.65 (ต่อ)</p>		<p>- ด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว (ค่าบ้านนัก 4.36) พบว่า สวนเกษตรกลุ่มนี้ยังขาดระบบการให้ความรู้การสื่อความหมายที่ดี ได้แก่ มาตรการจัดฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับวิธีการทำการเกษตรให้กับนักท่องเที่ยวและผู้สนใจ มาตรการใช้เอกสาร แผ่นพับหรือคู่มือประกอบการเที่ยวชมและให้ความรู้ทางด้านการเกษตร มาตรการจัดพื้นที่แปลงสาธิตหรือเรือนเพาะชำให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำกิจกรรมทางการเกษตร มาตรการจัดเส้นทางนำชมพื้นที่สวนเกษตรที่แยกจากพื้นที่เกษตรจริง รวมทั้งมาตรการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ยู่งักในหมู่นักท่องเที่ยวทั่วไป ทำให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้ยาก</p>

5.3.2 สภาพปัญหาและอุปสรรคของพื้นที่สวนเกษตรต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจากการสัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

นอกจากสภาพปัญหาและอุปสรรคของพื้นที่สวนเกษตรที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากพื้นที่สวนเกษตรเองแล้ว ยังพบว่ามีสภาพปัญหาและอุปสรรคที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจากส่วนอื่นๆ อีก จากการสัมภาษณ์และสอบถามจากเกษตรกรเจ้าของพื้นที่สวนเกษตร เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ และหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว พบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ยังสามารถแบ่งได้อีก 2 ส่วน ดังนี้

1) สภาพปัญหาและอุปสรรคส่วนที่เกิดจากหน่วยงานทางภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การขาดการส่งเสริมและเกื้อหนุนด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างต่อเนื่อง ทั้งทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ได้แก่ ป้ายชี้บอกเส้นทางตามถนนเพื่อเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การทำแผนที่บอกตำแหน่งที่ตั้งของสวนเกษตร ณ จุดให้บริการข่าวสารข้อมูลด้านการท่องเที่ยว การส่งเสริมให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารและแนวทางในการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ยังขาดการฝึกอบรมและการนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้กับเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรนำความรู้ไปใช้พัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ขาดการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ แนะนำให้เป็นที่ยูจักษ์ของคนในจังหวัดและนักท่องเที่ยวทั่วไปอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง รวมทั้งขาดการส่งเสริมทางด้านเงินทุนหรือแหล่งทุนในการนำมาพัฒนาด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น

2) สภาพปัญหาและอุปสรรคส่วนที่เกิดจากเกษตรกร ได้แก่ เกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ดี ขาดความสนใจ และความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ในการพัฒนาพื้นที่การเกษตรของตนเพื่อรองรับด้านการท่องเที่ยว ขาดเงินลงทุนที่จะนำไปใช้พัฒนาพื้นที่ของตนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น ในลักษณะที่เกษตรกรมีการดำเนินงานเป็นกลุ่มการจัดพื้นที่เพื่อรองรับด้านการท่องเที่ยว จะเกิดปัญหาและอุปสรรคทางการให้ความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว มีการขัดผลประโยชน์กันเองอยู่ จึงทำให้การตัดสินใจในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรเป็นไปได้ยาก ทำให้การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวทำได้ยากยิ่งขึ้น

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะกล่าวถึงการสรุปผลการวิจัย เรื่อง "ศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในจังหวัดระยอง" โดยเริ่มตั้งแต่ที่มาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ แนวเหตุผล ขอบเขตการวิจัย แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง วิธีการดำเนินการวิจัย ผลการวิเคราะห์ ตลอดจนข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องนี้

6.1 สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้น โดยการนำกิจกรรมทางการเกษตรกรรมเป็นจุดขาย เพื่อดึงดูดให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยว พร้อมเผยแพร่ผลิตภัณฑ์โดดเด่นของพื้นที่ และช่วยแบ่งเบาภาระแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เป็นการกระจายกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้คนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่มีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น พื้นที่เกษตรกรรมจึงเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีความสนใจจากนักท่องเที่ยว จังหวัดระยองเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับยกย่องและมีชื่อเสียงทางการทำสวนผลไม้ สวนเกษตร ดังนั้น การที่จะนำพื้นที่สวนเกษตรในจังหวัดระยองมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้น ควรมีวิธีการคัดเลือกพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพ มีความพร้อมต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมต่อไป สำหรับงานวิจัยนี้ได้เล็งเห็นความสำคัญของการหาศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยนำหลักแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม และการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เมื่อนำมาวิเคราะห์ศักยภาพโดยใช้เทคนิคการถ่วงน้ำหนักแล้ว จะสามารถหาระดับศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมได้ ผลการวิเคราะห์ที่ได้นอกจากจะรู้ถึงศักยภาพพื้นที่ที่มีความเหมาะสมที่นำไปพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแล้ว ยังรู้ถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคของพื้นที่ที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวไม่ให้เกิดผลเสียหรือผลกระทบต่อกฎีเกษตร และพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้

แนวเหตุผลของงานวิจัย คือ การสร้างดัชนีชี้วัดที่ได้จากแนวความคิดทางภูมิศาสตร์และการจัดการท่องเที่ยว นำมาวิเคราะห์ร่วมกับเทคนิคการถ่วงน้ำหนัก จะสามารถวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมได้

วิธีดำเนินการวิจัย เริ่มตั้งแต่การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์และสอบถาม จาก 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการผู้มีความรู้ประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวเป็นผู้ให้ค่าน้ำหนักดัชนีชี้วัด เพื่อนำมาเป็นค่าคะแนนดัชนีชี้วัด 2) กลุ่มนักท่องเที่ยว เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม และ 3) กลุ่มเกษตรกรเจ้าของสวนเกษตร เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอและผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดระยอง เพื่อทำการประเมินศักยภาพสวนเกษตร

การวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในจังหวัดระยอง พิจารณาจากดัชนีชี้วัดศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว 2) ด้านสภาพการเข้าถึง 3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 4) ด้านสภาพแวดล้อม 5) ด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว และ 6) ด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว โดยดัชนีชี้วัดแต่ละด้านมีลำดับความสำคัญแตกต่างกัน ตามที่ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ค่าน้ำหนัก ซึ่งพบว่าดัชนีชี้วัดด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวมีความสำคัญมากที่สุด และดัชนีชี้วัดด้านสิ่งอำนวยความสะดวกจะมีความสำคัญน้อยที่สุด

สร้างตัวแปรย่อยภายในดัชนีชี้วัดที่ได้จากแนวความคิดทางภูมิศาสตร์และการจัดการท่องเที่ยว โดยการคัดเลือกตัวแปรย่อยจะแบ่งตามกลุ่มของดัชนีชี้วัด จากการกำหนดตัวแปรย่อยของแต่ละดัชนีชี้วัดศักยภาพด้านต่างๆ ทำให้ดัชนีชี้วัดศักยภาพแต่ละด้านมีจำนวนตัวแปรย่อยภายในดัชนีชี้วัดจำนวนไม่เท่ากัน จึงต้องทำการปรับค่ามาตรฐานจำนวนตัวแปรก่อน โดยปรับค่ามาตรฐานให้จำนวนตัวแปรภายในดัชนีชี้วัดแต่ละด้านให้มีค่าเท่ากับ 100 คะแนน หลังจากนั้นจึงนำคะแนนที่ปรับค่ามาตรฐานแล้ว มาคำนวณหาค่าระดับศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยการใช้เทคนิคการถ่วงน้ำหนัก

ผลการวิเคราะห์หาค่าระดับศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยการใช้เทคนิคการถ่วงน้ำหนัก ผลการวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรตามค่าศักยภาพที่คำนวณได้ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพสูง มีค่าคะแนนระหว่าง 73.51 - 88.65

กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพปานกลาง มีค่าคะแนนระหว่าง 58.36 - 73.50

กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพต่ำ มีค่าคะแนนระหว่าง 43.22 - 58.35

ผลการจัดลำดับศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม มีดังนี้

- 1) กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพสูง มีจำนวน 4 แห่ง ได้แก่ บ้านสมุนไพรไทย อ.วังจันทร์ สวนประสมทรัพย์ สวนวิมธาร และกลุ่มเกษตรหนองตะพาน อ.บ้านค่าย กลุ่มเกษตรคลองบางบ่อ อ.วังจันทร์
- 2) กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพปานกลาง มีจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ กลุ่มเกษตรผสมผสาน อ.ปลวกแดง
- 3) กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพต่ำ มีจำนวน 8 แห่ง ได้แก่ สวนนายประวิทย์ ธรรมเจริญ อ.เมือง กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หนองหัวและสวนนายเดี่ยว จ้อยเจริญ กิ่ง อ.นิคมพัฒนา สวนปาทินดาช สวนผลไม้ทรัพย์ อ.แก่ง บ้านสวนเดือนกมลและสวนนายอร่าม เกตุชา กิ่ง อ.เขาชะเมา สวนไร่ครูและสวนธนไพบุลย์ อ.บ้านฉาง

สภาพปัญหาและอุปสรรคของพื้นที่สวนเกษตรที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา จากการศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรในพื้นที่ศึกษา สามารถจำแนกสภาพปัญหาและอุปสรรคของพื้นที่สวนเกษตรที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้ดังนี้

1) จากดัชนีชี้วัดศักยภาพทั้ง 6 ด้าน สามารถจำแนกสภาพปัญหาและอุปสรรคได้ดังนี้

1.1) กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพสูง พบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคของสวนเกษตรที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ ทางด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว พบว่า พื้นที่สวนเกษตรกลุ่มเกษตรหนองตะพาน สวนประสมทรัพย์ สวนวิมธาร อ.บ้านค่าย และกลุ่มเกษตรคลองบางบ่อ อ.วังจันทร์ ยังขาดวิถีชีวิตของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ยกเว้นบ้านสมุนไพรที่ยังคงเหลือวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมอยู่ ทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า กลุ่มเกษตรคลองบางบ่อยังขาดที่พักไว้ให้บริการ บ้านสมุนไพรไทยและกลุ่มเกษตรคลองบางบ่อ ยังขาดร้านอาหาร - เครื่องดื่ม ไว้ให้บริการกับนักท่องเที่ยว

1.2) กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพปานกลาง พบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคของสวนเกษตรที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ ทางด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ขาดประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรแบบดั้งเดิมเหลืออยู่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ขาดที่พักและร้านอาหาร - เครื่องดื่มให้บริการกับนักท่องเที่ยว ขาดการใช้ป้ายสื่อความหมายในการอธิบายที่พำนัก ขาดเจ้าหน้าที่หรือเกษตรกรที่จะประชาสัมพันธ์และไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยว ทางด้านสภาพแวดล้อม พบว่า ไม่มีสภาพแวดล้อมด้านใดที่

จะช่วยสร้างทัศนียภาพให้พื้นที่ที่มีความสวยงามมากยิ่งขึ้น และไม่มีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับพื้นที่และธรรมชาติ ด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว พบว่า ระบบการให้ความรู้ การสื่อความหมาย ยังไม่มีเอกสาร แผ่นพับ หรือคู่มือประกอบการเที่ยวชมและให้ความรู้ทางด้านการเกษตรให้กับนักท่องเที่ยว มาตรการจัดพื้นที่สาธิตหรือเรือนเพาะชำให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำกิจกรรมทางด้านการเกษตร รวมทั้งมาตรการประชาสัมพันธ์และโฆษณาให้เป็นที่ยุ้จักในหมู่นักท่องเที่ยวทั่วไป

1.3) กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพต่ำ มีสภาพปัญหาและอุปสรรคของสวนเกษตรที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว คือ ทรัพยากรทางด้านการเกษตรของแต่ละสวนไม่มีความโดดเด่น สามารถพบเห็นได้ทั่วไป ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า สวนเกษตรกลุ่มนี้ ยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ที่พัก ร้านอาหาร และเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึกและผลผลิตทางการเกษตร การใช้ป้ายสื่อความหมายอธิบายพืชพันธุ์ ระบบการรักษาความปลอดภัยที่ดี ด้านสภาพแวดล้อม พบว่า สวนเกษตรกลุ่มนี้ขาดการจัดการดูแลบริเวณแหล่งท่องเที่ยวให้สะอาดและสวยงาม รวมทั้งขาดการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับพื้นที่และธรรมชาติให้นักท่องเที่ยวร่วมทำกิจกรรม ด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว พบว่า ขาดระบบการให้ความรู้การสื่อความหมายที่ดี ได้แก่ ขาดเจ้าหน้าที่หรือเกษตรกรนำชมสวนเกษตรที่มีความรู้และประสบการณ์ในการนำชมสวนเกษตร ขาดการติดป้ายอธิบายความรู้เกี่ยวกับวิธีการทำการเกษตรให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจ มาตรการใช้เอกสาร แผ่นพับ หรือคู่มือประกอบการเที่ยวชมและให้ความรู้ด้านการเกษตร มาตรการจัดเส้นทางนำชมพื้นที่สวนเกษตรที่แยกจากพื้นที่เกษตรจริง รวมทั้งมาตรการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ยุ้จักของคนในจังหวัดและในหมู่นักท่องเที่ยวทั่วไป ทำให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทำได้ยาก

2) สภาพปัญหาและอุปสรรคที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจากส่วนอื่นๆ จากการสัมภาษณ์และสอบถามจากเกษตรกรเจ้าของพื้นที่ เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ และหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว พบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ยังสามารถแบ่งได้อีก 2 ส่วน ดังนี้

2.1) สภาพปัญหาและอุปสรรคส่วนที่เกิดจากหน่วยงานทางภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้แก่ การขาดการส่งเสริมและเกื้อหนุนด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างต่อเนื่อง ทั้งทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ได้แก่ ป้ายชี้บอกเส้นทางตามถนนเพื่อเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การทำแผนที่บอกตำแหน่งที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว ณ จุดให้บริการข่าวสารและข้อมูลด้านการท่องเที่ยว การส่งเสริมให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารและแนวทางในการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ยังขาดการฝึกอบรม

และการนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้กับเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรนำความรู้ไปใช้พัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ มาตรการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ แนะนำให้เป็นที่รู้จักของคนในจังหวัด และนักท่องเที่ยวทั่วไปอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง รวมทั้งมาตรการส่งเสริมทางด้านเงินทุนหรือแหล่งทุนในการนำมาพัฒนาด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น

2.2) สภาพปัญหาและอุปสรรคส่วนที่เกิดจากเกษตรกร ได้แก่ เกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ดี ขาดความสนใจและความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ในการพัฒนาพื้นที่การเกษตรของตนเพื่อรองรับด้านการท่องเที่ยว ขาดเงินลงทุนที่จะนำไปใช้พัฒนาพื้นที่ของตนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น ในลักษณะที่เกษตรกรมีการดำเนินงานเป็นกลุ่ม การจัดพื้นที่เพื่อรองรับด้านการท่องเที่ยว จะเกิดปัญหาและอุปสรรคทางการให้ความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว มีการขัดผลประโยชน์กันเองอยู่ จึงทำให้การตัดสินใจในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรเป็นไปได้ยาก ทำให้การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวทำได้ยากยิ่งขึ้น

6.2 ข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ดังนั้น ควรจัดกลุ่มสวนเกษตรเพื่อสนองตอบความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ที่จะเรียนรู้วิถีชีวิตเกษตรกรและใช้ชีวิตร่วมกับธรรมชาติ สวนเกษตรที่เหมาะสมจะมาท่องเที่ยว ได้แก่ บ้านสมุนไพรไทย อ.วังจันทร์ เนื่องจากเกษตรกรยังคงดำรงชีวิตกับธรรมชาติเป็นหลัก นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านในการทำยาสมุนไพร เรียนรู้พืชสมุนไพรชนิดต่างๆ การรักษาด้วยยาแผนโบราณ รวมถึงการปลูกพืชปลอดสารพิษ ประกอบกับมีสภาพพื้นที่ที่มีความร่มรื่นเหมาะกับการเรียนรู้ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ต้องการแวะชมและซื้อผลิตภัณฑ์ สวนเกษตรที่เหมาะสมจะมาท่องเที่ยว ได้แก่ สวนเกษตรหนองตะพาน อ.บ้านค่าย เนื่องจากยังสามารถเดินทางไปยังพื้นที่เกษตรอื่นๆ ในอำเภอ รวมทั้งตั้งอยู่ไม่ห่างจาก อ.เมืองระยอง ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่มีชื่อเสียง กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้การดำเนินงาน การจัดการสวนเกษตรเชิงธุรกิจเพื่อการท่องเที่ยว สวนเกษตรที่เหมาะสม ได้แก่ สวนสุภัทราแลนด์ อ.บ้านค่าย เป็นต้น

2. เกษตรกร เจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ควรนำดัชนีชี้วัดศักยภาพที่ได้จากการวิจัยไปประเมินหาระดับศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตรที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรก่อนที่จะนำพื้นที่สวนเกษตรแห่งนั้นไปพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

3. ศึกษาทัศนคติ ความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่สวนเกษตรให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

4. การวิจัยครั้งต่อไป ควรนำวิธีการวัดศักยภาพไปประยุกต์ใช้ร่วมกับเทคนิคหรือวิธีการทางสถิติอื่นๆ เช่น สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) รวมถึงเทคนิคทางด้านสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) และนำไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมพื้นที่อื่นๆ เช่น พื้นที่การเกษตรกรรมทางภาคเหนือของประเทศ ที่มีการปลูกดอกไม้และผลไม้เมืองหนาว ซึ่งเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว เป็นต้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมชลประทานระยอง. 2545. โครงการชลประทานระยอง. Available from : http://www.rayong.go.th/ceo/kamana_3.html (2003, November 17)
- เกษม ภูธรณะ. 2543. การพัฒนาคุณภาพบริการรักษาความปลอดภัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ที่ทำการปกครองจังหวัดระยอง. 2546. จำนวนประชากรจำแนกตามเขตการปกครองเป็นรายอำเภอ พ.ศ.2546. Available from : http://www.rayong.go.th/ceo/normal_5.html (2003, November 17)
- นพดล กฤษณาค. 2541. การศึกษาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่เกาะพีพี จังหวัดกระบี่. พัฒนบริหารศาสตรบัณฑิต (พัฒนาลังคม) สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์, 2541
- นริศรา สอนเสาวภาคย์. 2545. การวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อเป็นที่มาของรายได้นอกภาคเกษตรกรรม. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- นำชัย ทนุผล และคณะ. 2543. รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไร่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- ภาวิณี เวชสิทธิ์นรกิจ. 2543. ศักยภาพและปัญหาของการท่องเที่ยวเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- มนัส สุวรรณ. 2545. ภูมิศาสตร์กับการท่องเที่ยว : บางแนวคิดและทฤษฎี. การสัมมนาภูมิศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 8 การประชุมวิชาการสมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย ประจำปี 2545 ภูมิศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- ยุริพรรณ แสนใจยา. 2545. แนวทางการพัฒนาไรชาสู่วิถี อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร. สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- จำไพพรรณ แก้วสุริยะ. เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism)
- วิรัช เขียวน้อย. 2540 ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์

- วรพล วัฒนเหลืออรุณ. 2544. กาารท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระบบเหมืองฝายของภูมิปัญญาชาวบ้าน : กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยอีด่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่. สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศูนย์ประสานงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
2544. แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกษตร.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2542. รายงานชิ้นสุดท้าย การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2542. รายงานชิ้นสุดท้าย การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดระยอง. 2546. การถือครองที่ดินเพื่อการเกษตร. Available from : http://www.rayong.go.th/ceo/sedtakit_4.html (2003, November 17)
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. 2546. สมุดรายงานสถิติจังหวัดระยอง พ.ศ.2546.
- สำนักบริการวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2540. โครงการศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพแผนลงทุนของจังหวัดทั่วประเทศด้านการท่องเที่ยว.
- สุรเชษฐ เศรษฐมาส. 2541. วิสัยทัศน์การจัดการการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ. รายงานการฝึกอบรมหลักสูตรการให้บริการด้านการท่องเที่ยวสำหรับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ
- อร สีแพร. 2543. ลักษณะเฉพาะของเกษตรกรรมที่สนับสนุนโครงข่ายการท่องเที่ยวจังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ต่อเนื่อง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาณัติ จักรแก้ว. 2545. ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการจัดการฐานข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภูมิศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาธิป เหมือนสุดใจ. 2541. การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวางแผนการใช้ที่ดินเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะช้าง จังหวัดตราด. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล
- อุไรวรรณ เปี่ยมนิเวศน์. 2544. การจัดการด้านสื่อความหมายและสิ่งอำนวยความสะดวกของผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร : กรณีศึกษา อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สาขาวิชาพัฒนาสังคม โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาษาอังกฤษ

- Butler, R. W. 1980. The Concept of a Tourist Area Cycle of Evaluation Implications for Management of Resources. Canadian Geographer
- Fred Lawson , Manual Bud-Bovy. 1977. Tourism and Creation Delvelopment. Boston : The Architectural Press
- Lansing , J. B. and Blood, D. M.1964. The Changing Travel Market. Midrigan : Bruan-Bramfield
- Mcintosh, R. W. 1972. Tourism : principles, practises, philosophies. Ohio : Grid
- Robinson, H. 1976. A Geography of Tourism. London : The Chuacer Press

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
แบบสอบถาม ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว

เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท เรื่อง " ศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในจังหวัดระยอง "

โดย นายพูนศักดิ์ วงศ์มกรพันธ์

ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่/..... /..... เลขที่แบบสอบถาม.....

ส่วนที่ 1 รายละเอียดผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวในฐานะผู้ประเมิน

ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี

ตำแหน่งทางวิชาการ.....หน่วยงาน.....

สถานที่ทำงาน.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

กรุณาอ่านข้อความดังต่อไปนี้และกรุณาตอบคำถาม

"การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวลักษณะหนึ่งที่น่าสนใจกับเกษตรกรรมที่มีองค์ประกอบต่างๆ เป็นสิ่งดึงดูดใจ ประกอบด้วยปัจจัยด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรรมในพื้นที่ โดยที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เยี่ยมชมได้ทั้งในแง่ของการพักผ่อนหรือนันทนาการ รวมถึงการเรียนรู้และเข้าใจในธรรมชาติ วัฒนธรรมและการเกษตร อันเกิดจากภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น" ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องคำนึงถึง เนื่องจากทรัพยากรที่ต้องถูกพัฒนา ปรับปรุง และจัดการ อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆ ขึ้นกับพื้นที่

ส่วนที่ 2 การประเมินศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว ท่านคิดว่า
ดัชนีชี้วัดตัวใดต่อไปนี้ มีความสำคัญทางการท่องเที่ยวและอยู่ในระดับใด

กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านเลือก

ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนที่ท่านเห็นด้วย				น้อยที่สุด (1)
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง(3)	น้อย (2)	
1. คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว					
2. สภาพการเข้าถึง					
3. สิ่งอำนวยความสะดวก					
4. สภาพแวดล้อม					
5. ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว					
6. การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว					

หมายเหตุ 1.1) กรุณาดูรายละเอียดของดัชนีชี้วัดแต่ละตัวในหน้าต่อไป
 1.2) การพิจารณาค่าคะแนนของดัชนีชี้วัดแต่ละตัวเป็นไปโดยอิสระ มิใช่เป็นการเปรียบเทียบระหว่างดัชนีชี้วัดเพื่อเรียงลำดับความสำคัญ ดังนั้นแต่ละปัจจัยอาจได้คะแนนที่เท่ากันได้

2. จากดัชนีชี้วัด ดังกล่าวข้างต้น ถ้าท่านต้องจัดลำดับความสำคัญของแต่ละดัชนีชี้วัด จากลำดับความสำคัญมากที่สุดไปยังความสำคัญน้อยที่สุด กรุณาใส่หมายเลขลำดับความสำคัญ 1 - 6 หน้าดัชนีชี้วัด ที่ท่านเลือก

- ___ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว
- ___ สภาพการเข้าถึง
- ___ สิ่งอำนวยความสะดวก
- ___ สภาพแวดล้อม
- ___ ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว
- ___ การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

หมายเหตุ 2.1) การใส่หมายเลข 1 หน้าดัชนีชี้วัดใดแสดงว่าปัจจัยดังกล่าวมีความสำคัญมากที่สุดและการใส่หมายเลข 6 หน้าดัชนีชี้วัดใดแสดงว่าดัชนีชี้วัดดังกล่าวมีความสำคัญน้อยที่สุด

รายละเอียดดัชนีชี้วัด

ดัชนีชี้วัด	ความหมาย
1. คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว	<p>สาระที่แท้จริงของพื้นที่เกษตร ซึ่งมีคุณค่าหรือ ความสำคัญในด้านต่างๆ ที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและสามารถสร้างความประทับใจสนองตอบความสนใจหรือความต้องการของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย</p> <ul style="list-style-type: none"> - สภาพกายภาพและชีวภาพ ได้แก่ พื้นที่เกษตรกรรมที่มีสภาพพื้นที่ พันธุ์พืช ผลผลิตที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมด้านการเกษตรเป็นกิจกรรมหลัก - รูปแบบและเทคโนโลยี ได้แก่ แนวคิดรูปแบบในการดำเนินการเกษตร รวมถึงสภาพวิถีชีวิต สังคมการเกษตรในพื้นที่นั้นๆ ตลอดจนเครื่องมือกระบวนการต่างๆ ในการผลิตทางการเกษตรที่มีเอกลักษณ์หรือมีความน่าสนใจ
2. สภาพการเข้าถึง	<p>สภาพการคมนาคมไปสู่แหล่งท่องเที่ยวที่จะเอื้อหรืออำนวยความสะดวก เหมาะต่อการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด เช่น สภาพถนนที่เข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยว ลักษณะที่ตั้งใกล้ถนนใหญ่หรือถนนรอง ระยะเวลาในการเดินทางจากศูนย์บริการทางการท่องเที่ยวระดับจังหวัดหรือระดับอำเภอในการไปแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น</p>
3. สิ่งอำนวยความสะดวก	<p>สิ่งบริการขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยว เช่น บริการบ้านพัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ป้อมยาม เป็นต้น และระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ เช่น ประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ ห้องสุขา ที่จอดรถ เป็นต้น</p>

ดัชนีชี้วัด	ความหมาย
4. สภาพแวดล้อม	สภาพแวดล้อมรอบตัวของแหล่งท่องเที่ยวที่รวมถึงแต่ สภาพทางภูมิศาสตร์ ระบบนิเวศวิทยา และสภาพอื่นๆ ที่เกิดจากมนุษย์ เช่น สิ่งก่อสร้าง มลภาวะ หรือความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว และบริเวณข้างเคียง
5. ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว	ข้อจำกัดต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามาท่องเที่ยว ได้แก่ ความไม่ปลอดภัยทางร่างกาย และทรัพย์สิน เป็นพื้นที่หวงห้ามหรือยากแก่การขออนุญาตให้เข้าท่องเที่ยวในพื้นที่ รวมถึงมีระยะเวลาหรือฤดูกาลการท่องเที่ยวจำกัด
6. การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว	มาตรการหรือการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวในรูปแบบของระบบการให้ความรู้ การจัดทำป้ายสื่อความหมาย การจัดเตรียมบุคคลากรเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว การจัดการดูแลบริเวณแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสวยงามและสะอาด และการโฆษณาประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

แบบสอบถาม นักท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม

เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท เรื่อง "ศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในจังหวัดระยอง"

โดย นายพูนศักดิ์ วงศ์มกรพันธ์

ภาควิชา ภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่...../...../..... เวลา.....น.

สถานที่สำรวจ..... เลขที่แบบสอบถาม.....

แบบสอบถามชุดนี้ มีจำนวน 4 แผ่น

คำชี้แจง กรุณาตอบโดยทำเครื่องหมาย ในข้อที่ท่านเลือกและเติมคำตอบลงในช่องว่าง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ชื่อ.....นามสกุล.....
ที่อยู่.....
2. เพศ () 2.1 ชาย () 2.2 หญิง
3. อายุ

() 3.1 15 - 24 ปี	() 3.2 25 - 34 ปี
() 3.3 35 - 44 ปี	() 3.4 45 - 54 ปี
() 3.5 55 - 64 ปี	() 3.6 64 ปีขึ้นไป
4. ระดับการศึกษา

() 4.1 ไม่ได้เรียน	() 4.2 ประถมศึกษา
() 4.3 มัธยมศึกษาตอนต้น	() 4.4 มัธยมศึกษาตอนปลาย
() 4.5 อนุปริญญา / ปวช. / ปวส. / ปวท.	() 4.6 ปริญญาตรี
() 4.7 สูงกว่าปริญญาตรี	
5. อาชีพ

() 5.1 นักเรียน / นักศึกษา	() 5.2 รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ
() 5.3 พนักงาน / ลูกจ้างบริษัท	() 5.4 ประกอบกิจการส่วนตัว
() 5.5 รับจ้าง	() 5.6 แม่บ้าน
() 5.7 อื่นๆ ระบุ.....	

6. รายได้ต่อเดือน (โดยประมาณ)

- () 6.1 ต่ำกว่า 5,000 บาท () 6.2 5,001 – 10,000 บาท
 () 6.3 10,001 – 15,000 บาท () 6.4 15,001 – 20,000 บาท
 () 6.5 20,001 – 25,000 บาท () 6.6 มากกว่า 25,000 บาท ขึ้นไป

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมและทัศนคติด้านการท่องเที่ยว

7. ท่านเคยเดินทางมาเที่ยวสถานที่แห่งนี้หรือไม่

- () 7.1 ไม่เคย () 7.2 เคย จำนวน.....ครั้ง (ระบุ)

8. ท่านทราบข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรนี้จากสื่อใด (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () 8.1 ครอบครัว / ญาติ () 8.2 เพื่อน
 () 8.3 วารสาร / นิตยสาร () 8.4 วิทยุ / โทรทัศน์
 () 8.5 การโฆษณาของบริษัทนำเที่ยว () 8.6 อื่นๆ ระบุ.....

9. การท่องเที่ยวครั้งนี้ท่านเดินทางมากับใคร จำนวนเท่าใด (รวมตัวท่านด้วย)

- () 9.1 เดินทางมาคนเดียว () 9.2 ครอบครัวหรือญาติ.....คน
 () 9.3 กลุ่มเพื่อน..... คน () 9.4 หน่วยงานที่สังกัด / สถานศึกษา.....คน
 () 9.5 อื่นๆ ระบุ.....จำนวน.....คน

10. ท่านเดินทางมาแหล่งท่องเที่ยวนี้ด้วยพาหนะใด

- () 10.1 รถยนต์ส่วนตัว () 10.2 รถโดยสารประจำทาง
 () 10.3 รถยนต์เช่า () 10.4 รถบริษัทนำเที่ยว
 () 10.5 อื่นๆ ระบุ.....

11. วัตถุประสงค์หลักที่ท่านเดินทางมาท่องเที่ยวครั้งนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () 11.1 ท่องเที่ยว / พักผ่อน () 11.2 ธุรกิจ
 () 11.3 ทัศนศึกษา () 11.4 เยี่ยมญาติ / เพื่อน
 () 11.5 ซื้อผลผลิตทางการเกษตร () 11.6 ปฏิบัติราชการ / ประชุม สัมมนา
 () 11.7 อื่นๆ ระบุ.....

12. การเดินทางมาท่องเที่ยวในครั้งนี้น่าใช้เวลาในการท่องเที่ยวกี่วัน

- () 12.1 1 – 2 วัน () 12.2 3 – 4 วัน
 () 12.3 5 – 6 วัน () 12.4 7 – 8 วัน
 () 12.5 9 – 10 วัน () 12.6 มากกว่า 10 วัน

13. ในการเดินทางครั้งนี้ท่านพักค้างคืนในแหล่งเกษตรกรรมแห่งนี้หรือไม่

- () 13.1 ไม่พัก (แวะเยี่ยมชม / ซื้อผลผลิต) () 13.2 พักค้างคืน จำนวน.....คืน

14. ถ้าท่านพักค้างคืนในแหล่งเกษตรกรรม ท่านพักในที่พักประเภทใด

- () 14.1 ที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว () 14.2 พักรวมกับเกษตรกรในพื้นที่

15. ท่านใช้สิ่งอำนวยความสะดวกและร่วมกิจกรรมใดในแหล่งท่องเที่ยว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () 15.1 ที่พัก () 15.2 ห้องสุรา
 () 15.3 บริการอาหาร/เครื่องดื่ม () 15.4 เลือกซื้อผลผลิตการเกษตร
 () 15.5 คนนำชม () 15.6 บริการขนส่ง
 () 15.7 ห้องพยาบาล () 15.8 สวน/ที่พักผ่อน
 () 15.9 ที่จอดรถ () 15.10 โทรศัพท์สาธารณะ
 () 15.11 ที่ทิ้งขยะ () 15.12 เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย
 () 15.13 อื่นๆ ระบุ.....

16. เหตุผลที่ท่านเลือกเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () 16.1 ความสวยงามและสภาพแวดล้อมของสถานที่ที่เกิดจากธรรมชาติ ได้แก่
สภาพภูมิประเทศ แม่น้ำ ลำคลอง ภูเขา บึง แก่ง เป็นต้น
 () 16.2 ความสวยงามและสภาพแวดล้อมของสถานที่ที่เกิดจากการจัดการของมนุษย์
ได้แก่ สิ่งก่อสร้างต่างๆ เช่น อาคาร ที่พักแรมของนักท่องเที่ยว เหมาะสม
กับพื้นที่และวิถีชีวิตของเกษตรกร
 () 16.3 สถานที่ที่มีชื่อเสียง
 () 16.4 การคมนาคมมีความสะดวก
 () 16.5 การประชาสัมพันธ์
 () 16.6 ความน่าสนใจทางด้านเกษตรกรรม
 () 16.7 มีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยวพร้อม
 () 16.8 มีสินค้าทางการเกษตรราคาถูก
 () 16.9 มีกิจกรรมอื่นๆ ที่หลากหลายนอกเหนือจากการเกษตร
 () 16.10 ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวไม่แพง
 () 16.11 อื่นๆ ระบุ.....

17. กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ท่านต้องการให้มีในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมทั่วไป

(ตอบได้ มากกว่า 1 ข้อ)

- () 17.1 การขายสินค้าที่ระลึก () 17.2 แคมป์ไฟ
 () 17.3 การพักผ่อนหย่อนใจ () 17.4 การพักผ่อนในแหล่งเกษตร

- () 17.5 ล่องเรือชมทิวทัศน์ () 17.6 ซึ่จักรยาน
- () 17.7 เดินเท้าชมสวน () 17.8 การทดลองทำการเกษตร หรือ เก็บผลผลิตด้วยตัวเอง
- () 17.9 อื่นๆ ระบุ.....
18. ท่านคิดว่าสิ่งอำนวยความสะดวกและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวใด ที่ควรจัดให้มีในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () 18.1 ถนน / เส้นทางไปแหล่งท่องเที่ยว () 18.2 ที่พักแรม
- () 18.3 ที่จอดรถ () 18.4 ห้องน้ำ - ห้องสุขาที่สะอาด
- () 18.5 โทรศัพท์ () 18.6 ป้ายสื่อความหมาย
- () 18.7 ร้านขายของที่ระลึกและผลผลิต () 18.8 ที่ทิ้งขยะ
- () 18.9 ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม () 18.10 เจ้าหน้าที่บริการนำเที่ยว
- () 18.11 ที่สำหรับพักผ่อน () 18.12 จุดชมวิว
- () 18.13 ยานพาหนะที่เหมาะสมสำหรับเที่ยวชม () 18.14 เส้นทางเที่ยวชมที่มีความปลอดภัย
- () 18.15 การบริการข้อมูลและข่าวสาร เช่น แผ่นพับ หนังสือแนะนำสถานที่
- () 18.16 อื่นๆ ระบุ.....
19. ท่านคิดจะเดินทางกลับมาเที่ยวสถานที่แห่งนี้อีกหรือไม่
- () 19.1 มา เพราะว่า.....
- () 19.2 ไม่มา เพราะว่า.....
20. นอกจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมนี้แล้วท่านต้องการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมแห่งอื่นๆ อีกหรือไม่
- () 20.1 ไป เพราะว่า.....
- () 20.2 ไม่ไป เพราะว่า.....

ขอขอบคุณที่ท่านให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถาม นักท่องเที่ยวทั่วไป

เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท เรื่อง "ศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในจังหวัดระยอง"

โดย นายพูนศักดิ์ วงศ์มกรพันธ์

ภาควิชา ภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่...../...../..... เวลา.....น.

สถานที่สำรวจ..... เลขที่แบบสอบถาม.....

แบบสอบถามชุดนี้ มีจำนวน 4 แผ่น

คำชี้แจง กรุณาตอบโดยทำเครื่องหมาย ในข้อที่ท่านเลือกและเติมคำตอบลงในช่องว่าง ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ชื่อ.....นามสกุล.....
ที่อยู่.....
2. เพศ () 2.1 ชาย () 2.2 หญิง
3. อายุ

() 3.1 15 - 24 ปี	() 3.2 25 - 34 ปี
() 3.3 35 - 44 ปี	() 3.4 45 - 54 ปี
() 3.5 55 - 64 ปี	() 3.6 64 ปีขึ้นไป
4. ระดับการศึกษา

() 4.1 ไม่ได้เรียน	() 4.2 ประถมศึกษา
() 4.3 มัธยมศึกษาตอนต้น	() 4.4 มัธยมศึกษาตอนปลาย
() 4.5 อนุปริญญา / ปวช. / ปวส. / ปวท.	() 4.6 ปริญญาตรี
() 4.7 สูงกว่าปริญญาตรี	
5. อาชีพ

() 5.1 นักเรียน / นักศึกษา	() 5.2 รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ
() 5.3 พนักงาน / ลูกจ้างบริษัท	() 5.4 ประกอบกิจการส่วนตัว
() 5.5 แม่บ้าน	() 5.6 รับจ้าง
() 5.7 อื่นๆ ระบุ.....	

6. รายได้ต่อเดือน (โดยประมาณ)

- () 6.1 ต่ำกว่า 5,000 บาท () 6.2 5,001 – 10,000 บาท
 () 6.3 10,001 – 15,000 บาท () 6.4 15,001 – 20,000 บาท
 () 6.5 20,001 – 25,000 บาท () 6.6 มากกว่า 25,000 บาท ขึ้นไป

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมและทัศนคติด้านการท่องเที่ยว

7. ลักษณะการเดินทางมาเที่ยวในครั้งนี้

- () 7.1 มาส่วนตัว () 7.2 มากับบริษัทนำเที่ยว ชื่อ.....

8. ท่านเดินทางท่องเที่ยวในประเทศในลักษณะใด

- () 8.1 คนเดียว () 8.2 กลุ่มเพื่อน.....คน
 () 8.3 ครอบครัว.....คน () 8.4 อื่นๆ ระบุ.....

9. ท่านเดินทางมาแหล่งท่องเที่ยวนี้ด้วยพาหนะใด

- () 9.1 รถยนต์ส่วนตัว () 9.2 รถโดยสารประจำทาง
 () 9.3 รถยนต์เช่า () 9.4 รถบริษัทนำเที่ยว
 () 9.5 อื่นๆ ระบุ.....

10. การเดินทางมาท่องเที่ยวในครั้งนี้ท่านใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยวกี่วัน

- () 10.1 1 – 2 วัน () 10.2 3 – 4 วัน
 () 10.3 5 – 6 วัน () 10.4 7 – 8 วัน
 () 10.5 9 – 10 วัน () 10.6 มากกว่า 10 วัน

11. ท่านรู้จักการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมหรือไม่

- () 11.1 รู้จัก () 11.2 ไม่รู้จัก (ให้อ่านข้อความหลังข้อ 12 แล้วข้ามไปทำข้อ 13)

12. ท่านรู้จักการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมได้จากอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () 12.1 ครอบครัว / ญาติ () 12.2 เพื่อน
 () 12.3 วารสาร / นิตยสาร () 12.4 วิทยุ / โทรทัศน์
 () 12.5 การโฆษณาของบริษัทนำเที่ยว () 12.6 อื่นๆ ระบุ.....

ถ้าท่านไม่รู้จักราชการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม กรุณาอ่านข้อความต่อไปนี้

“การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวลักษณะหนึ่งที่ทำให้ความสนใจกับเกษตรกรรมที่มีองค์ประกอบต่างๆ เป็นสิ่งดึงดูดใจ ประกอบด้วยปัจจัยด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรรมในพื้นที่ โดยที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เยี่ยมชมได้ทั้งในแง่ของการพักผ่อนหรือนันทนาการ รวมถึงการเรียนรู้และเข้าใจในธรรมชาติ วัฒนธรรมและการเกษตร อันเกิดจากภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น”

13. ท่านเคยเดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมหรือไม่
- () 13.1 เคย () 13.2 ไม่เคย
14. ท่านมีความสนใจที่จะไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมหรือไม่
- () 14.1 สนใจ () 14.2 ไม่สนใจ
15. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมรูปแบบใดที่ท่านสนใจ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () 15.1 แบบแวะเยี่ยมชมและซื้อผลผลิต
- () 15.2 แบบอาศัยพักแรมในแหล่งท่องเที่ยว
16. ท่านต้องการเลือกรูปแบบการพักแรมในแหล่งเกษตรกรรมแบบใดที่ท่านสนใจ
- () 16.1 การพักร่วมกับเกษตรกรในพื้นที่
- () 16.2 การพักในที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวที่จัดไว้ให้
- () 16.3 การกางเต็นท์พักแรมบริเวณที่แหล่งเกษตรจัดไว้
17. ท่านคิดว่าสิ่งที่น่าสนใจใด ในแหล่งเกษตรกรรมที่จะสามารถดึงดูดใจให้เดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งเกษตรกรรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () 17.1 พันธุ์พืชในพื้นที่เกษตรกรรม เช่น พันธุ์พืชที่ให้ผลผลิตมีคุณภาพสูง
- () 17.2 แนวคิด รูปแบบ และเทคโนโลยีทางการเกษตรกรรม
- () 17.3 ผลผลิตทางการเกษตรที่จำหน่ายราคาถูก
- () 17.4 กิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว
- () 17.5 ทัศนียภาพและสิ่งแวดล้อมของพื้นที่เกษตรกรรม
- () 17.6 อื่นๆ ระบุ.....

18. กิจกรรมใดที่สามารถดึงดูดใจให้ท่านตัดสินใจเดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งเกษตรกรรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 18.1 การนั่งเรือเที่ยว	☐ 18.2 แคมป์ไฟ
☐ 18.3 การพักผ่อนหย่อนใจ	☐ 18.4 การแสดงจากสวน
☐ 18.5 การพักผ่อนในแหล่งเกษตรกรรม	☐ 18.6 ผลผลิตของสวน
☐ 18.7 การทดลองทำการเกษตร หรือเก็บเกี่ยวผลผลิตด้วยตนเอง	
☐ 18.8 การนำชมกิจการ วิธีการหรือเทคโนโลยีในการทำการเกษตร	
☐ 18.9 การได้มีโอกาสใช้ชีวิตความเป็นอยู่และเรียนรู้การทำการเกษตร วัฒนธรรม
ความเป็นอยู่จากเกษตรกร	
☐ 18.10 อื่นๆ ระบุ.....	

19. ท่านคิดว่าสิ่งอำนวยความสะดวกและการให้บริการใด ที่ควรจัดให้มีในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 19.1 ถนน / เส้นทางไปแหล่งท่องเที่ยว	☐ 19.2 ที่พักผ่อน
☐ 19.3 ที่จอดรถ	☐ 19.4 ห้องน้ำ - ห้องสุขาที่สะอาด
☐ 19.5 โทรศัพท์	☐ 19.6 ป้ายสื่อความหมาย
☐ 19.7 ร้านขายของที่ระลึกและผลผลิต	☐ 19.8 ที่ทิ้งขยะ
☐ 19.9 ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม	☐ 19.10 เจ้าหน้าที่บริการนำเที่ยว
☐ 19.11 ที่สำหรับพักผ่อน	☐ 19.12 จุดชมวิว
☐ 19.13 ยานพาหนะที่เหมาะสมสำหรับเที่ยวชม	☐ 19.14 เส้นทางเที่ยวชมที่มีความปลอดภัย
☐ 19.15 การบริการข้อมูลและข่าวสาร เช่น แผ่นพับ หนังสือแนะนำสถานที่	
☐ 19.16 อื่นๆ ระบุ.....	

ขอขอบคุณที่ท่านให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวและค่าคะแนนดัชนีชี้วัดศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

ลำดับ ที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	ที่ทำงาน	คุณค่าของ แหล่ง ท่องเที่ยว	สภาพ การเข้าถึง	สิ่งอำนวยความสะดวก	สภาพ แวดล้อม	ข้อจำกัดใน การรองรับ นักท่องเที่ยว	การ บริหาร จัดการ
1	นายสมชาย สนั่นเมือง	ผช.ผอ.กองวางแผน	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	5	4	3	4	4	4
2	นายจารุเรข ธีรธรรม	พหน.วางแผนการท่องเที่ยว	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	5	4	4	4	5	5
3	นายธีรศิลป์ เทเพนทร์	พหน.วางแผนปฏิบัติการ	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	5	4	3	4	3	3
4	นายก่อเกียรติ ชัตรศิริวรรณ	พหน.ส่งเสริมการท่องเที่ยว	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	5	4	3	5	4	5
5	นางจุฑาทิพย์ เจริญลาภ	พหน.ส่งเสริมการท่องเที่ยว	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	5	3	4	4	4	5
6	นายฐวิทย์ ศิริเวชกุล	พหน.วางแผนกลยุทธ์	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	5	3	3	4	3	4
7	น.ส.สุภาพร วรพล	พหน.ส่งเสริมการท่องเที่ยว	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	5	4	4	4	4	4
8	อร สีสแพร		การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	4	3	3	3	5	5
9	นายทวีเดช ทองอ่อน	พหน.ส่งเสริมการท่องเที่ยว	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	5	3	3	4	4	5
10	น.ส.นาคยา ธนพลเกียรติ	พหน.ส่งเสริมการท่องเที่ยว	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	5	4	3	4	4	3
11	นางยุวดี นิรัตน์ตระกูล		การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	5	3	4	5	4	5
12	นางจิระวดี คุณทรัพย์		การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	3	3	4	3	5	4
13	นายเสรี วงศ์ไพจิตร	อาจารย์	อุทยานธรรมชาติวิทยาฯ ม.รังสิต	4	3	3	2	5	4
14	นายพรพรรณ ชูราญ	อาจารย์	อุทยานธรรมชาติวิทยาฯ ม.รังสิต	5	5	5	4	3	5
15	นายสุรเชษฐ์ ทองนพแก้ว	อาจารย์	ศิลปศาสตร์ ม.รังสิต	4	4	3	2	5	4
16	วาสนา อ่องเอี่ยม	อาจารย์	มนุษยศาสตร์ ม.กรุงเทพ	4	4	5	3	5	5

ภาคผนวก ข.

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวและค่าคะแนนดัชนีชี้วัดศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง	ที่ทำงาน	คุณค่าของ แหล่ง ท่องเที่ยว	สภาพ การเข้าถึง	สิ่งอำนวยความสะดวก	สภาพ แวดล้อม	ข้อจำกัดใน การรองรับ นักท่องเที่ยว	การ บริหาร จัดการ	
17	อารีทิพย์ เหล่าวิโรจนกุล	อาจารย์	มนุษยศาสตร์ ม. กรุงเทพ	4	4	3	3	4	5	
18	นางฉานินทร์ บุรณธรรม	อาจารย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม	5	4	4	4	4	4	
19	นายนิรท hemรัชตานนท์	อาจารย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต	5	4	3	3	5	5	
20	ยุสนีย์ โสมทัศน์	อาจารย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต	5	5	3	5	4	4	
21	ดร. ดรรชนี เอมพันธุ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	วนศาสตร์ ม.เกษตรศาสตร์	5	4	3	4	5	5	
22	ดร.นภวรรณ ฐานะกาญจน์	อาจารย์	วนศาสตร์ ม.เกษตรศาสตร์	5	5	5	4	5	5	
23	นางนุชนาวดี รัตนสูงศรีชัย	อาจารย์	มนุษยศาสตร์ ม.เกษตรศาสตร์	5	4	4	4	5	5	
24	นายจรัญ แสงท่อม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	อักษรศาสตร์ ม.ศิลปากร	5	4	4	5	3	4	
25	นายสมชาติ ชูอิน	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	อักษรศาสตร์ ม.ศิลปากร	3	4	3	4	4	2	
N = 25				SUM	116	93	89	95	106	109
				MEAN	4.64	3.72	3.56	3.80	4.24	4.36

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายพูนศักดิ์ วงศ์มกรพันธ์ เกิดวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ.2520 สำเร็จการศึกษาปริญญา
ศึกษาศาสตรบัณฑิต เอกสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา
2542 เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วได้ทำงานที่บริษัทเดวิสดีสทริบิวชั่น (Logistic) ประเทศไทย และ
ได้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2544 และสำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2547